

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 36

ANDRA KAMMAREN

1961

14—22 december

Debatter m. m.

Torsdagen den 14 december fm.

	Sid.
Skattereform m. m. (Forts.)	3

Fredagen den 15 december

Svar på fråga av herr Helén ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor	59
Svar på interpellationer av:	
herr Eliasson i Sundborn i anledning av händelseutvecklingen i Kongo	67
herr Johansson i Stockholm ang. krediter för viss utbyggnad av vattenverk och huvudvattenledningar inom Stor-Stockholm	81
herr Rimmerfors ang. postverkets service	83
herr Börjesson i Falköping ang. åtgärder mot tobaksrökningen ...	89
herr Elmwall ang. avhjälpande av läkarbristen	94
herr Hamrin i Kalmar ang. viss utvidgning av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten	97
herr Grebäck ang. åtgärder på jordbrukets område till skydd mot radioaktivt nedfall	100
herr Nilsson i Gävle ang. vissa frågor i samband med försäljning av aktier i elkraftföretag	102
Höstsessionens avslutning	105

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 14 december fm.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 79, om ändring i kommunalskattelagen, m. m.	3
— nr 74, om brännoljeskatt, m. m.	3
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 72, om ändring i kommunalskattelagen, m. m.	3
— nr 73, om ändrad lydelse av 1 § lagen om allmänna barnbidrag	3

	Sid.
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. ändring av instruktionen för riksdagens revisorer	57
— memorial nr 34, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade motioner	58
— utlåtande nr 35, ang. lönesättningen m. m. för viss personal vid riksdagens ekonomibyrå	58
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 59, ang. bidrag från de allmänna sjuk-kassorna till undersökningar för hälsokontroll	58
— nr 71, ang. bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall utfärda förbud för svenska rederier att utlämna dokument till utländska myndigheter	58
— nr 74, om undanförelse och förstöring, m. m.	58
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 42, ang. anvisande av medel till jord-fonden å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62, m. m.	58

Fredagen den 15 december

<i>Statsutskottets</i> memorial nr 195, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	104
— nr 196, ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62 ..	104

Torsdagen den 14 december

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 8 innevarande december.

§ 2

Skattereform m. m. (Forts.)

Herr förste vice talmannen meddelade, att den från gårdagens sammanträde uppskjutna överläggningen rörande bevillningsutskottets betänkanden nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, och nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om brännoljeskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, samt andra lagutskottets utlåtanden nr 72, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till lagutskottet, samt nr 73, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag, dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid, i enlighet med förut gjord anteckning, ordet till

Herr NORDGREN (h), som anförde:

Herr talman! I den långa skattedebatt, där utgången vad gäller den 50-procen-

tiga höjningen av omsättningsskatten redan från början är given, skall jag be att få peka på några saker, i fråga om vilka justeringar i det av regeringen och centerpartiet framlagda förslaget, som synes vara i högsta grad angelägna, justeringar som med litet god vilja ännu går att genomföra och som från den köpande allmänhetens synpunkt synes mig vara fullt riktiga; från säljarens, företagarens och då speciellt den mindre företagarens synpunkt sundare, från konkurrenssynpunkt — olika varuslag emellan — rättvisare, tids- och kostnadsbesparande för företagaren samt från kontrollsynpunkt avsevärt mycket enklare för statsverket.

Sveriges fiskarekår, som redan på grund av den av olika anledningar allmänna fördyring av redskapen som för närvarande äger rum, har redan en tung börda att bära, vilken genom den försvårade exporten på Västtyskland från och med nästa år kanske blir ännu tyngre. Det synes mig därför fullt rimligt att våra yrkesfiskare befrias från varuskatt på sina redskap.

För det andra vill jag peka på den dubbelbeskattning, som alltfjämt drabbar t. ex. begagnade traktorer vid försäljning. I likhet med vad som 1960 beslöts för begagnade bilar bör varuskatten slopas även på begagnade traktorer och jordbruksmaskiner.

Samma är förhållandet vad gäller böcker, noter m. m. Vissa tryckalster är redan undantagna — varför skall då böcker och noter vara beskattade, i all synnerhet som chefen för ecklesiastikdepartementet i den av honom ledda bokutredningen framhöll, att boken är det betydelsefullaste medlet för bildning, studier o. s. v. Ett flertal kulturländer har befriat böckerna från denna pålaga

Skattereform m. m.

just av kulturella skäl. Jag vill så nämna ännu ett varuslag, där undantagsbestämmelserna speciellt i nuvarande världsläge enligt mitt förmenande bör vidgas.

Krigsmateriel som försäljes till staten för militärt bruk är skattefri, men den materiel som förbrukas av det statsunderstödda frivilliga skyttväsendet är belagd med skatt. Skyttarna får dessutom själva betala såväl ammunition som vapen. Med hänsyn till skyttets betydelse som fritidsverksamhet och framför allt dess stora värde för landets försvar framstår en befrielse från skatten som fullt motiverad, och jag ber, herr talman, att få erinra om vad herr von Sydow i detta avseende sade här i går kväll.

I samtliga dessa punkter ber jag att få instämma i tidigare framförda bifallsyrkanden till respektive reservationer.

I motionsparet 883 i denna kammare och 735 i första kammaren har jag och min medmotionär herr Stefanson m. fl. erinrat om att införandet av en allmän omsättningsskatt i vårt land genom beslut av 1959 års riksdag föregicks av en redovisning av 1952 års kommitté för indirekta skatter.

Denna kommitté betonade redan i sitt betänkande, att i händelse av införande av indirekt beskattning denna borde göras likformig. En vara borde således inte beskattas högre än en annan, om inte särskilda motiv föreläge. Som exempel på varor där sådana särskilda motiv föreligger nämnde kommittén bl. a. sprit och maltdrycker, motorfordon och motorbränsle, kaffe och läskedrycker. Jag delar inte helt kommitténs uppfattning på denna punkt och tänker då bl. a. på fraktkostnaderna för befolkningen på landsbygden och i Norrland.

Då detta problem redan har berörts, skall jag inte förlänga debatten med synpunkter på denna fråga utan vill i stället ta upp de övriga här avsedda punktskatterna, i fråga om vilka jag helt delar kommitténs uppfattning. Kommit-

tén uttalar som sin mening att — då särskilda skäl ej föreligger — skall en vara inte beskattas högre än en annan. Kommittén ansåg att den då utgående punktbeskattningen borde upphöra, om allmän indirekt beskattning infördes.

Som exempel på dylika varor nämnde kommittén glass, vissa hudpreparat, toalettvatten, tandkräm, grammofonvaror, pälsvaror, guldsmedsvaror m. m.

Kommittén frågade sig — och man måste, herr talman, alltjämt fråga sig — vad det finns för rimlig anledning att dessa varor skall specialbeskattas, straffbeskattas, med ty åtföljande kostnadsfördyring för köparen, merarbete och redovisningsbesvär för säljaren och kontrollsvårigheter för staten.

Jag skall bara ta ett exempel. Eftersom jag har äran att tjänstgöra som kontrollstämplingsförrättare för Kungl. Mynt- och justeringsverket och därigenom fått en viss inblick i vilka kostnader och besvär för guldsmedsbranschen denna skatt förorsakar, hämtar jag exempel därifrån.

Låt mig då först slå fast att varusortimentet (vigselringar, matsilver o. s. v.) är sådant, att det till övervägande delen består av varor, som köps av större delen av landets befolkning. Oftast är det bruksartiklar av bestående värde till och med från generation till generation och följaktligen i längden billiga i användning.

Den 26 maj 1941 infördes en 20-procentig skärpt omsättningsskatt, vilken fortfarande utgår. För konsumenten betyder detta en avsevärd fördyring av en värdefull bruksvara. För säljaren betyder det inkassering av ytterligare 20 procent, skyldighet att föra särskilda försäljningsnotor, särskilda lagerkort, särskild dagbok, särskild inköps- och tillverkningsbok, särskild månadsredovisning och särskild deklaration till Kungl. kontrollstyrelsen, allt detta vid sidan av den ordinarie omsskatteredovisningen utan någon som helst ersättning från staten — inte ens för porto

Skattereform m. m.

vid de månatliga insändningarna av deklARATIONER och LIKVIDER. Jag frågade så sent som i måndags en mindre företagare i branschen med 3 à 4 anställda hur lång tid han måste avsätta för detta arbete. Cirka 400 timmar per år, blev svaret.

Till detta kommer att så länge försäljningsskatten finns kvar, kommer det att vara lönande för outsiders att göra affärer bakom ryggen på den reguljära handeln. Man tror sig veta att mindre nogräknade personer under efterkrigsåren etablerat sig som försäljare och via underagenter inom verk och större företag bedriver en tvivelaktig verksamhet inom branschen. Man har anledning förmoda att skatt till betydande belopp genom denna försäljning går förlorad för staten.

I detta sammanhang finns det även anledning erinra om att tidskriften RÖSTER i Radio-TV, som sorterar under ett halvstatligt organ, i samband med olympiaden i Rom 1960 under rubriken »Köp, köpare, köpast» talade om för allmänheten hur billigt man kan komma över guldsmedsvaror i Italien. Här i landet belastas dessa varor först med 4,17 procent oms och sedan med 20 procent i försäljningsskatt. Om så icke vore fallet skulle priserna här i stort sett vara desamma som i det av tidningen rekommenderade landet.

Liknande exempel skulle kunna hämtas från flera branscher, men det sagda torde tillräckligt klart visa att försäljningsskatten innebär orättvisor såväl för konsumenten som för företagaren i praktiskt taget samtliga branscher där försäljningsskatten förekommer.

Bevillningsutskottet har på sid. 78 i sitt betänkande medgivit, att särskild uppmärksamhet bör ägnas frågan huruvida alla nu utgående punktskatter bör vara kvar vid sidan av den generella indirekta beskattningen. Detta noterar jag med tillfredsställelse men beklagar att utskottet inte då också kunde sträcka sig så långt som vi i motionen be-

gärt, nämligen till en utredning om vilka punktskatter som bör avskaffas vid införande av en högre allmän varuskatt.

Obestriddigt är väl att skälen för avskaffande av vissa punktskatter nu är än starkare — ja, så starka att beslut i denna riktning borde kunna förväntas, i all synnerhet som inkomsten på dessa skatter inte står i rimlig proportion till det krångel, det besvär och den orättvisa de förorsakar, något som även konstaterats av de myndigheter som sysslar med indrivningen av dessa skatter.

Jag vill till slut ta upp bestämmelserna för lagens ikraftträdande. Den höjda varuskatten skall enligt förslaget utgå på varor och tjänster som redan tillhandahållits. Detta betyder att företagaren skall åläggas att taga ut retroaktiv skatt på varor, som juridiskt sett ostridigt tillhör köparen sedan viss tid tillbaka, ja kanske redan långt innan riksdagen fattat beslut om höjd omsättningsskatt. Detta måste väl, herr talman, strida mot den grundläggande principen för varubeskattning, enligt vilken skattskyldighet inträder då varan överlämnas till kunden.

För företagaren är det ofta svårt att avgöra exakt när kunden kommer att betala sin vara. Skulle det ske efter den 1 januari, skall köpmannen kräva kunden på ytterligare skatt. Detta synes mig i praktiken ytterligt svårt — ja, praktiskt taget ogörligt. Följden blir att köpmannen, hantverkaren eller vem det än är som tillhandahåller varorna sannolikt får betala den höjda omsen själv.

Dessa bestämmelser kommer — jag vill nästan säga som vanligt — att drabba de mindre företagen hårdast, då det numera är dessa som i regel får ligga ute med de längsta kundkrediterna inom detaljhandeln. Företagarna här i landet har fått finna sig i ganska mycket, då det gäller uppdrag och tjänster för statens räkning, men att betala skatt på varor som andra människor genom hederligt köp redan förvärvat vill man helt naturligt inte vara med om.

Skattereform m. m.

Förordningen bör tidigast träda i kraft den 1 januari 1962, vilket ändå betyder att många får offra den välbehövliga vila den instundande helgen normalt bör skänka för att under denna märka om hela det ineliggande lagret av varor, så att man skall kunna driva in dessa nya skattemiljoner till statskassan. Det borde vara tillräckligt att lägga på denna nya börda för företagen här i landet utan att man dessutom indirekt tvingar dem att betala en del av skatten med egna medel.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få instämma i bifallsyrkandena till reservationerna nr 34 och nr 18.

Vidare yttrade:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Den sena ordningen i denna skattedebatt förpliktar enligt mitt förmenande till en viss återhållsamhet. Jag skall iaktta en sådan återhållsamhet vad gäller såväl ämnesvalet, där jag tänkt begränsa mig till frågan om förvärvsavdraget, som innehållet. Jag vågar däremot inte lova att iaktta en återhållsamhet av den typ som man i den frågan finner i propositionen. Det skulle i så fall bara bli en blank sida i protokollet.

Finns det över huvud taget anledning att ta upp frågan om förvärvsavdraget? Enligt bevillningsutskottets betänkande saknas anledning att nu beakta de förvärvsarbetande kvinnornas situation genom speciella lättnader för dem. Man påpekar i betänkandet den väsentliga förhöjning av avdraget som gjordes 1960. Det är alldeles riktigt att i förhållande till det avdrag som tidigare fanns var det en väsentlig förhöjning. Men hur väsentlig en sådan förhöjning blir är beroende av hur blygsamt det avdrag var som man hade tidigare. Fortfarande håller sig efter den fördubbling av avdraget som genomfördes 1960 detta förvärvsavdrag på en synnerligen blygsam nivå. Jag vill i detta sammanhang

gärna poängtera att detta är en fråga som alldeles särskilt berör de låga inkomsttagarna, alltså tvärtemot vad man på många håll vill göra gällande.

Låt mig ta ett exempel. En kvinnlig tandläkare med, låt oss säga, 30 000 kronors inkomst får på grund av sambeskattningen en särskild merskatt genom den s. k. sambeskattningseffekten. Hon har dessutom inte möjlighet att göra avdrag för nödvändiga utgifter för intäkternas förvärvande. Man kan därför säga att hon drabbas av en dubbel orättvisa. Men hon äger dock en faktisk ekonomisk möjlighet att trots detta anlita hjälp i sådan utsträckning att hon inte själv behöver bli drabbad av en dubbel arbetsbörda.

Helt annorlunda förhåller det sig med förvärvsarbetande kvinnor i de lägre inkomstgrupperna. Låt oss se på t. ex. ett tekniskt biträde, ett sjukvårdsbiträde, ett butiksbiträde eller ett skrivbiträde eller någon som håller sig i låt oss säga en inkomstklass av 800 kronor i månaden. För en sådan finns ingen faktisk möjlighet att anlita hjälp i den utsträckning som hon skulle behöva, därest hon inte vill ge en väsentlig tribut för att hon över huvud taget får göra arbetsmarknaden den äran.

Folkpartiet har i sitt förslag i år velat åstadkomma förbättringar i detta hänseende på väsentliga punkter. I korthet innebär förslagen att man vill åstadkomma en fördubbling av det avdrag som nu medges, nämligen en fördubbling till 4 000 kronor maximum. Man vill dessutom förändra kvoten från 20 till 25 procent för att därmed möjliggöra att vederbörande i större utsträckning även i de lägre inkomstgrupperna skall få möjlighet att tillgodogöra sig avdrag. Dessutom finns det flera punkter där det föreligger behov av en revision. Man begär en utredning bl. a. om höjning av gränsen från 16 till 18 år och en särskild utredning om åtgärder för att ge de låga inkomsttagarna större möjligheter att utnyttja avdraget.

Skattereform m. m.

Man vill särskilt tillgodose de ofullständiga familjerna och deras möjlighet att utnyttja ett sådant avdrag ävensom höja förvärvsavdraget för förvärvsarbetsmakare utan barn.

Herr Brandt i Aspabruk glädde sig under debatten i går åt att det finns en folktoppartist som är emot förvärvsavdraget. Men herr Brandt glömde i det sammanhanget bort att upplysa om att denne folktoppartist också har en allmänt principiell inställning och har framlagt konkreta förslag som går ut på förändringar i taxeringssystemet i en sådan omfattning, att det inte medger avdrag av den typ som vi i dag har på andra områden av skattesystemet. Hans inställning på denna punkt rimmar alltså väl med hans principiella inställning i stort. Vi andra som har diskuterat dessa frågor har emellertid inte delat den inställningen. Dessutom har man ju för närvarande ett system, där man på andra områden medger just avdrag för nödvändiga utgifter för intäkternas förvärvande. Det är omöjligt för dem som i detta fall har nödvändiga utgifter att inse att inte denna princip skall gälla också på detta område. De kvinnor som går ut på arbetsmarknaden måste ha utgifter av något slag för att kunna ersätta de uppgifter som de tidigare har kunnat sköta i hemmet. Jag skulle gärna vilja ställa den frågan till herrarna, hur man egentligen privat värderar de mycket värdefulla insatser som görs av de hemarbetande hustrurna, om man inte i offentliga sammanhang kan inse, att det arbetet är värt mer än sammanlagt 2 000 kronor som man för närvarande tycks anse.

Herr Vigelsbo förklarade i går att skattepropositionens avvägningar mellan olika grupper i samhället bör kunna godtas. Varken folktoppartiet eller högern har emellertid kunnat godta avvägningarna bl. a. i det här diskuterade hänseendet.

Det bör även noteras att inte heller socialdemokratiska kvinnoförbundet

kunnat godta en sådan avvägning. Vid debatten i natt gjordes gällande att Socialdemokratiska kvinnoförbundets inställning skulle ha varit någon sorts föregångare till denna inställning från folktoppartiet och högern. För mig är det alldeles obegripligt hur alla de tidigare initiativen från folktoppartiet i denna fråga har kunnat inspireras av aningen om vilka åtgärder som Socialdemokratiska kvinnoförbundet skulle vidta 1961. Men vare härmed hur som helst; det är i dagens läge dock glädjande att kunna konstatera att vi tydligen är på gemensam linje. Och det är också glädjande att vid voteringen i dessa frågor kunna påräkna röstestöd från de prominenta företrädare, som finns i riksdagen för Socialdemokratiska kvinnoförbundet.

Det finns även pressorgan, som väl står närmare propositionens tillskyndares och försvarares hjärtan än mitt, vilka anslutit sig till denna linje. Jag kan nöja mig med att citera Aftonbladet, som anser att förvärvsavdraget borde ha varit med i skattepaketet från början, men när så inte var fallet bör bristen rättas till snarast möjligt. Tidningen rubricerade detta som en orättvisa mot kvinnorna, och det tror jag är en adekvat benämning.

Herr Brandt trodde aldrig att regeringens kunde gå med på lättnader på 300 miljoner kronor, som föreslås motionsvägen. Det skulle tydligen vara en ansvarslös linje. Jag skall inte ta upp frågan från den synpunkt, som herr Ohlin utvecklade i går. Men jag skulle vilja ställa frågan: Var går egentligen gränsen för vad man kan gå med på, om ett förslag framställs motionsvägen? Var går alltså gränsen för vad man inte med nödvändighet anser sig böra ta via en proposition? Folktoppartiförslaget kostar 40 miljoner kronor. Kan det tänkas att det ligger inom ramen för vad som är möjligt att bifalla motionsvägen? Jag hoppas det, kanske inte minst med tanke på de socialdemokratiska kvinnorna, som jag inte vill skall be-

Skattereform m. m.

höva rösta på en enligt deras egna åsikter ansvarslös linje.

Statsutskottet vill avvakta verkningarna av det beslut som fattades 1960. Det har inte presenterats något förslag om hur man skulle utreda verkningarna härav, och det låter sig väl svårigen göra, eftersom man aldrig kan räkna ut hur det hade sett ut, om förslaget inte framlagts, och inte heller kan man leda i bevis hur det skulle ha sett ut, därest beslutet varit längre gående än 1960 års. Men en sak är vi medvetna om i dagens läge, nämligen att vi har en arbetskraftsbrist och att vi behöver få ut kvinnorna på arbetsmarknaden. Det har nyligen presenterats en siffra på 170 000, som man under 1960-talet räknar med att få från kvinnligt håll i tillskott på arbetsmarknaden. Det är inte möjligt att komma dithän om man inte sätter in stimulerande åtgärder.

I det sammanhanget kan jag inte låta bli att nämna behovet av stimulans för att inte bara få ut de gifta kvinnorna på arbetsmarknaden utan också för att få möjlighet att maximalt tillgodogöra sig de olika kategorier vi har av utbildade människor. Där föreligger ett bristområde, men det saknas lust att göra något utöver vad som ligger i en normal arbetsprestation. Någon vilja att t. ex. arbeta på övertid finns inte på många av dessa områden. Jag tänker på läkare, tandläkare, lärare, ingenjörer och tekniker av olika slag. Dessa grupper befinner sig i inkomstlägen, där propositionen inte ger några lättnader att tala om och där marginalskatteproblemet ingalunda blir löst genom propositionen.

Det finns ingen anledning att i någon större utsträckning än vad som kan vara fallet beträffande de övriga frågorna i propositionen hänvisa dessa till den allmänna skatteberedningen. När man nu har tagit upp frågor av så genomgripande art som skett i propositionen hade det funnits all anledning att även ge dessa frågor prioritet.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! När jag lyssnade på gårdagens debatt och den debatt som i dag har förts gjorde jag några personliga reflexioner, som jag gärna vill framföra.

Skatternas storlek och skattesystemets utformning utgör en central fråga i vårt politiska liv och angår därmed också alla samhällsmedborgare. Skatternas storlek bestäms i främsta rummet av de anspråk, som vi som samhällsmedborgare ställer på det allmänna. Det allmänna skall sörja för ungdomens fostran i våra skolor, de sjuka skall få vård på våra sjukhusinrättningar, de gamla skall tillförsäkras en trygg ålderdom. Detta är bara några exempel på de områden, där samhällets resurser skall tas i anspråk. Allt detta kostar pengar, och pengarna skall i främsta rummet anskaffas skattevägen. Ingen skall förneka värdet av samhällets insatser på samhällslivets olika områden. Jag tänker framför allt på vårt moderna skolväsende. Vi skall inte heller glömma vår moderna sjukvård, ja, varför inte nämna vår föredömliga åldersvård.

Ingen i vårt samhälle skall behöva lida nöd. Ingen skall av kostnadsskäl hindras från att erhålla vård på våra moderna sjukhus. Omfattningen av den offentliga verksamheten har under senare år ökat högst avsevärt. På samhällslivets olika områden finner man att den offentliga sektorn allt mer och mer vinner inflytande.

Det är givet att man som samhällsmedborgare kan ha rätt att ställa sig frågan: Hur långt skall den offentliga sektorn sträcka sig när det gäller den enskilde medborgarens förhållande till staten och det allmänna? Sjukvård, åldersvård, utbildning, post, telegraf och telefon — för att bara nämna några exempel — är typiska samhällsangelägenheter som rör hela vårt land. De skall givetvis då handhas av staten. På andra områden däremot bör den privata sektorn få vara den bestämmande. Man

Skattereform m. m.

har en känsla av att det inte skulle skada med en debatt om spörsmålet, hur långt det allmänna skall sträcka sig gentemot den privata sektorn. Jag har emellertid inte i dag velat ta upp en diskussion i denna fråga. Det kanske blir tillfälle till detta en annan gång.

Jag har egentligen begärt ordet närmast för att ta upp spörsmålet om hur man skall kunna finansiera den offentliga sektorns verksamhet. Om vi är överens om att den offentliga sektorn under senare år har ökat högst avsevärt, kan vi också vara överens om att den kräver allt mer av investeringar från den enskilde medborgaren. Vi har också kunnat konstatera att skattetrycket är ganska hårt. Många inkomsttagare gör gällande att skatternas progressivitet innebär minskad arbetslust och minskad arbetsinsats. Jag vill gärna påpeka att jag därmed inte menar att vi inte skall ha skatteprogressivitet. Det skall vi givetvis, men den skall vara så konstruerad att den inte verkar direkt arbetshämmande. Jag skulle alldeles särskilt vilja poängtera att skulle behov i framtiden föreligga av en inkomstförstärkning, bör enligt mitt förmenande denna läggas i främsta rummet på indirekta skatter, men om konjunkturen medger, skall den direkta inkomstskatten sänkas.

I detta sammanhang bör framhållas betydelsen av att den offentliga sektorn iakttar den allra största sparsamhet. En skattehöjning av vilket slag det vara må skall vidtas som sista utväg. Man bör på andra vägar söka förhindra en sådan.

När det gäller det s. k. skattepaketet kan vi inte undgå att konstatera att vi enligt regeringens och utskottets förslag får en skattesänkning på 300 miljoner kronor och enligt centerpartiets förslag en sänkning på 400 miljoner kronor. Detta har vi anledning att hälsa med tillfredsställelse, liksom dyrortsgruppingens slopande i avseende på inkomst-

skatten, en reform som vi sannerligen längtat efter.

Ortsavdragens höjning till 4 500 kronor för gifta och 2 250 kronor för ogifta är ett rättvisekrav med tanke på den penningvärdesförsämring som har skett sedan den senaste höjningen av Ortsavdraget. Vi hade naturligtvis hoppats att det skulle bli 5 000 kronor för gifta och 2 500 kronor för ogifta, men trots detta hälsar vi ökningen med tillfredsställelse.

Att skatteskalorna sänkts är en åtgärd som säkerligen verkar produktionsfrämjande. Jag tänker nu närmast på att skatten blir proportionell för inkomster upp till 20 000 kronor för gifta och 10 000 kronor för ogifta, på att tudelningsgränsen vid sambeskattningen höjs till 24 500 kronor samt på att marginalskatten minskas för inkomster mellan 14 000 och 30 000 kronor för gifta och mellan 7 000 och 27 000 kronor för ogifta.

Vi skall inte heller förglömma att barnbidragen skall höjas med 100 kronor per år och att det blir ändrade grunder för folkpensionsavgiften. Kommunerna skall få full kompensation för skattebortfallet, och bidragen till skattetyngda kommuner skall ökas med 30 miljoner kronor.

Därmed har jag i korta drag presenterat denna fina matsedel. Nu är frågan: Vem skall betala notan och hur skall det ske? Det är självklart att om vi sluppe att betala vore det trevligast. Vår högt ärade och värderade finansminister, den högste vårdaren av statens finanser, gör gällande att det statsfinansiella läget är sådant att man icke utan men och skada för den samhälls-ekonomiska balansen kan ta ut denna skattesänkning via statsbudgeten. Man har i stället beslutat att 300 miljoner kronor skall tas från statskassan, och kompensation skall uttas via en höjning av omsättningsskatten med 2 procent. Skatten på bensin och motorbrännolja skall ökas med 5 respektive 4 öre litern.

Skattereform m. m.

När det gäller omsättningsskatten skall ingen förneka att det parti som jag företräder ställer sig ytterst tveksamt till denna skatt. Vi vill inte heller fördölja att vi var motståndare till omsättningsskatten när den infördes, detta därför att omsättningsskatten då utgjorde en direkt skattehöjning. Nu däremot innebär en ökning av omsättningsskatten en skattesänkning genom den omfördelning av den direkta skatten som den möjliggör. Vi kan alltså godkänna höjningen av omsättningsskatten av den orsaken att den medför en total skattesänkning och en rättvisare inkomstskatt.

Om jag, herr talman, får göra några ytterligare reflexioner kan jag inte undgå att säga att omsättningsskatten har vissa fördelar. Den är rättvis, ingen kan direkt komma undan att betala sin skatt, och den är i viss mån frivillig. Konsumenterna jag mindre, får jag lägre skatt, och konsumenterna jag mycket, måste jag betala en högre skatt. Den stimulerar sparandet, och det är värdefullt från både den enskildes och hela samhällets synpunkt.

Vad sedan gäller bensinskatten skulle jag önska att någon höjning av denna skatt icke företogs. Men skulle så ske, borde inkomstökningen helt gå till upprustning av vårt vägväsende. Man behöver sannerligen inte färdas så många mil på våra landsvägar för att inse att ytterligare medel behöver ställas till vägväsendets förfogande. Skulle det visa sig att riksdagen inte behagar gå med på en höjning av bensin- och brännolja-skatterna, varför då inte kompensera detta genom en höjning av spritpriserna och tobaksskatten, ifall så skulle behövas?

Jag vill slutligen uttala en önskan om att den allmänna skatteberedningen, som ju har till uppgift att bl. a. ompröva avvägningen mellan olika skatteformer, skall bedriva sitt arbete med den allra största skyndsamhet och att det beslut som riksdagen nu fattar måste bli av mera provisorisk karaktär.

Herr talman! Jag vill anmäla att jag ansluter mig till de av herr Vigelsbo i går framförda yrkandena.

Herr KÄRRLANDER (s):

Herr talman! Efter den långa principdebatt som i går fördes här i kammaren är det väl lämpligt att man inskränker sig till vissa avsnitt av förevarande frågekomplex. Jag vill närmast uppehålla mig vid den höjning av bensinskatten med 5 öre per liter som föreslagits av både Kungl. Maj:t och bevillningsutskottet.

I utskottets betänkande liksom i propositionen motiveras denna höjning främst därmed att bensinen bör jämföras med de varor som är belagda med varuskatt. Denna motivering är naturligtvis fullt hållbar, men eftersom bensinskatten utgör en specialskatt med särskild destination kan det, herr talman, vara befogat att även från den synpunkten se efter, om det föreligger skäl eller inte till en höjning av denna skatt.

Då uppställer sig frågan — den har redan vidrörts i ett flertal inlägg — om det behövs ökade anslag för vägbyggande. Jag tror inte att det krävs några mer vidlyftiga utredningar för att svara ja på den frågan, men det kan också ha sitt intresse att erinra om några faktiska siffror i detta sammanhang.

Om jag håller mig till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens äskanden för budgetåret 1962/63, överstiger anslagssumman med inte mindre än 156 miljoner kronor beloppet för innevarande budgetår. Dessutom hemställer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om ett anslag för vägbyggande på landsbygden, vilket för budgetåren 1963/64 och 1964/65 skall ökas med 60 miljoner kronor per år. Jämfört med de siffror som fanns i årets kompletteringsproposition, där man framräknat en ökning av 60 miljoner kronor per budgetår, så innebär detta en nedskärning som i sin tur medför en minskning av arbetskraften för

Skattereform m. m.

vägbyggandet under budgetåret 1962/63 samt ytterligare friställande av arbetskraft för det därpå följande året.

Med hänsyn till bilismens snabba utveckling och de därmed sammanhängande stora vägtransporterna är det knappast rimligt att på detta område gå in för en planering som innebär friställande av arbetskraft.

Den vägplan som riksdagen för flera år sedan har godkänt bygger på en prognos för hur bilismen skulle öka. Bilismen har i verkligheten utvecklats betydligt snabbare än man förutsåg när vägplanen utarbetades. Tillgängliga uppgifter tyder på att 200 000—300 000 flera bilar kommer att finnas vid mitten av 1970-talet än vad man förutsåg när man gjorde upp prognosen.

Frågan om hur mycket pengar som finns tillgängliga för vägändamål har redan berörts, men jag skall ändå nämna några siffror beträffande reservationerna. Vid utgången av budgetåret 1960/61 uppgick reservationerna för vägsnlaget till omkring 360 miljoner kronor. Sådana reservationer är naturliga med hänsyn till att anslagsgivningen sker per budgetår under det att investeringsramarna avser kalenderår. Det är då nödvändigt att ha en reservation kvar när budgetåret är slut, ty annars skulle väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ju inte ha några medel till sitt förfogande för den andra delen av kalenderåret.

Behållningen på automobilskattemedelsfonden, dit medlen förs, uppgick den 1 juni 1961 till 757 miljoner kronor. Med hänvisning till bl. a. vad finansministern sade i går om att inkomsterna från bilisterna och utgifterna för vägändamål under de tre senaste åren har gått jämnt ut vill jag framhålla, att det inte är någon särskilt stor reservation på automobilskattemedelsfonden. Den behållning som finns för närvarande utgör bara 3,6 procent av vägplanens beräknade

vägutgifter och kan därför inte sägas vara tilltagen i överkant.

Finansministern tillade också i går, och det tror jag det finns skäl att understryka, att vill man ha mera pengar till vägbyggandet måste man se till att mera pengar tillförs, och det är detta som föreslås i propositionen som bevillningsutskottet också har tillstyrkt.

Jag kanske i detta sammanhang också kan bemöta vad herr Hedin sade i går om att det över huvud taget inte finns någon anledning att höja bensinskatten, eftersom det finns en stor reservation på automobilskattemedelsfonden och bilägarna sålunda redan i förskott har betalat för underhåll och nybyggen som ännu inte gjorts. Detta uttalande måste bero på att han alldeles missuppfattat frågan från saklig synpunkt eller också har missuppfattat vad automobilskattemedelsfonden egentligen innebär.

Med hänsyn till de nämnda siffrorna kan jag också understryka att det med en oförändrad bilbeskattning inte kommer att uppstå jämvikt mellan utgifter och inkomster under de närmaste åren. Det kommer att uppstå ett underskott på mellan 60 och 70 miljoner kronor per budgetår om man skall fortsätta att driva en expansiv vägpolitik.

Riksdagen har ju i andra sammanhang framhållit den tvingande nödvändigheten av att rusta upp väg- och gatunätet. Detta är angeläget framför allt från näringslivets synpunkt. Jag förstår inte vad bl. a. herr Ohlin åsyftade i går när han uttryckte sin uppfattning så, att en ökning av bensinskatten bara vore en börda för näringslivet. Den uppfattningen måste bero på att man ser alldeles för ensidigt på frågan. Fraktkostnaderna spelar en mycket betydelsefull roll för vårt näringsliv, inte minst nu inför utvecklingen av stormarknaden. Sverige ligger i Europas ytterkant, och det kan vi ju inte göra något åt primärt. Men sekundärt kan vi genom att medverka till sänkta

Skattereform m. m.

fraktkostnader öka vårt näringslivs konkurrensförmåga i detta avseende.

Jag behöver här bara i korthet erinra om förhållandena inom en så viktig exportindustri som träförädlingsindustrin. Motsvarande gäller även inom malminindustrin. För träförädlingsindustrin betyder fraktkostnaderna, om jag inte är fel underrättad, omkring 15 procent av produktionskostnaderna. Bättre vägar med större kapacitet kommer att ge denna industri ökad konkurrensförmåga. En höjning av bensinskatten enligt propositionens förslag skapar utrymme för en väsentlig ökning av medelstilledningen till vägunderhållet utöver vad som eljest vore möjligt. Högerns och folkpartiets förslag om ett direkt avslag på hela förslaget om en höjning är absolut obehagligt. Man brukar på de hållen annars ofta säga att man företräder näringslivet. I detta fall kan man inte med bästa vilja göra gällande att man företräder näringslivets verkliga intressen — vilka intressen som då ligger bakom undandrar sig givetvis mitt bedömande.

Centerpartiets förslag innebär, som någon sade här i går, att man går en bit på väg men stannar innan man uppnått något godtagbart resultat.

I bevillningsutskottets betänkande står det alldeles klart uttryckt att det inte råder delade meningar inom utskottet om att det är nödvändigt med en fortsatt upprustning av landets vägar och detta i så snabb takt som samhällets resurser tillåter. Jag skulle kanske ha önskat en något flylligare skrivning just på det avsnittet, men såsom betänkandet nu är utformat ger det ändå en bild av vad utskottet menar: tar man ut en höjd bensinbeskattning på 5 öre per liter, som automatiskt går till automobilskattemedelsfonden, får denna därmed ökade resurser. Jag tror att det är väl använda pengar för denna förstärkning av resurserna till vägväsendet.

Jag ber med dessa ord få yrka bifall till bevillningsutskottets hemställan i dess betänkande nr 79. Jag ber också att få yrka bifall till den reservation som fogats till bevillningsutskottets betänkande nr 74, angående brännolja-beskattningen, fastän jag inte i mitt anförande har berört den fråga.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att kommentera alla de 34 reservationerna i bevillningsutskottets betänkande, utan jag vill endast framlägga några synpunkter på de föreslagna ökningarna av den allmänna omsättningskatten och bensinskatten.

Som företagare kan jag inte annat än reagera mot den inverkan en höjning av omsättningsskatten på investeringar och förbrukningsvaror har på företagens kostnader.

Som bekant har finansminister Sträng de senaste veckorna likt en jul-tomt rest landet runt och delat ut julklappar till svenska folket i form av en skattesänkning. Men en julklapp måste som vi alla vet betalas av någon, och i det här aktuella fallet har tydligen herr Sträng tänkt sig att företagarna skall betala. Man ställer då frågan: Varför har finansministern med herr Hedlunds hjälp utvalt just företagarna till betalande part? Jo, en god härförare väljer den svagaste punkten som mål för sitt anfall. Företagarna är en splittrad grupp. Det stora flertalet företagare är hårt pressade bl. a. av de nu rådande kreditrestriktionerna och en samtidig avtappning av pensionsfonderna. Om vi företagare hade haft en organisation med samma makt som exempelvis LO, hade säkerligen varken herr Sträng eller herr Hedlund vidtagit de bebådade åtgärderna mot företagen.

Herr talman! Det kan väl inte anses vara politiskt realistiskt att i ett för företagarna redan tidigare prekärt läge genomföra nu föreslagna skattehöj-

Skattereform m. m.

ningar, vilka direkt drabbar produktionen; såväl höjningen av skatten på investeringar och förbrukningsvaror som ökningen av bensin- och motorbrännoljeskatten påverkar företagens omkostnader.

I bevillningsutskottets betänkande nr 79 kan vi bl. a. läsa följande: »Ett undantag för investeringsvarorna kan vidare antas komma att öka efterfrågan inom investeringssektorn och därigenom medföra i nuvarande konjunkturläge icke önskvärda biverkningar.»

Nej, ärade utskottsmajoritet, med nuvarande kreditrestriktioner, vilka ensidigt drabbar den kategori företagare, som verkligen behöver rationalisera och investera, behöver ni inte riskera någon ökning av investeringarna. Jag beklagar utskottets negativa inställning. Enligt min åsikt bör företagarna vidta effektiva motåtgärder för att kunna bära höjda löner och andra omkostnader. Dessa åtgärder är ökade investeringar i topeffektiva maskiner och en ökad rationalisering. Därför anser jag det vara en verklighetsfrämmande politik att nu öka skattebördan för industri, handel och serviceföretag med icke mindre än 300 miljoner kronor.

En grekisk fältherse och konung Pyrrhos yttrade en gång: En sådan seger till och jag är förlorad. Vi företagare kan i likhet med honom säga: Ett sådant skattesänkingspaket till och vi är förlorade.

Nej, herr finansminister, låt driftbudgetens miljardöverskott betala den föreslagna skattesänkningen i stället för att vältra över skatten på oss företagare! Det kommer att någorlunda bevara vår konkurrensförmåga även på exportområdet i en stundande, alltmer hårdnande marknad.

Vi vet att vi från och med nyåret kommer att belastas med ökade kostnader för bl. a. ATP-avgifter och andra sociala förmåner. LO har också framställt mycket långtgående krav på löneökningar, trots att Sverige redan top-

par statistiken i Europa i lönehänseende, samtidigt som produktionsökningen stagnerat. Om nu LO:s nya lönekrav kommer att genomdrivas, kan detta bli »den tuva som stjälper lasset» för ett stort antal företagare, särskilt de mindre.

Häromdagen fick vi genom radion erfaara att finansministern tillsatt en kommitté med uppdrag att utreda de fria företagens maktkoncentration genom koncernbildning etc. Att för stor maktkoncentration är farlig kan herr Sträng ha rätt i, särskilt när det gäller statlig makt. Men, herr finansminister, med den penningpolitik som nu tillämpas och med de föreslagna höjningarna på omsättningsskatten kommer en del små och medelstora företag att automatiskt uppslukas antingen av staten eller kooperationen eller de stora koncernerna, alla med i det närmaste obegränsade resurser. Då får vi just den maktkoncentration som herr Sträng säger sig vara rädd för. Jag kan inte förstå logiken i att göra det avsevärt svårare för de små och medelstora företagsgrupperna att fortbestå och samtidigt hysa oro för att företagen växer sig för stora och starka.

Regeringen har på senare tid äntligen fått upp ögonen för vad det skulle kosta Sverige att bli ställt utanför den stormarknad som är under uppbyggnad i Europa. Vårt näringsliv, vår arbetsmarknad och vår sysselsättning — kort sagt hela vår standard — skulle därmed radikalt förändras. De länder som nu tillhör EEC och de som snart kommer att ansluta sig dit svarar för 70 procent av vår utrikeshandel. Vi behöver nu mer än någonsin vara konkurrenskraftiga i den internationella handeln. Vi kan inte som tidigare enbart lita till vår höga kvalitet, utan vi måste också inrikta oss på en hårdare priskonkurrens än tidigare varit fallet. Därför, herr talman, kan vi företagare icke godta en ytterligare ökning av om-

Skattereform m. m.

sättningsskatten, som skulle komma att reducera våra marginaler eller utlösa en prishöjande effekt.

Ett borttagande av skatten på investeringsvaror kommer snabbt att resultera i lägre priser för konsumenterna. Om vi skall kunna hävda oss inom ett kommande stor-EEC, måste vi helt befria investerings- och förbrukningsvaror samt energi från skattebelastningar av det slag som herr Sträng och det »företagsvänliga» centerpartiet nu presenterar.

Herr talman! Det är ett rättvisekrav som tillgodoses, om riksdagen redan nu avslår proposition nr 188 i vad avser skatt på förbruknings- och investeringsvaror. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationerna nr XXI och XXIV av herr Hagberg m. fl.

Beträffande den föreslagna höjningen av brännolja- och bensinskatten med 4 respektive 5 öre litern kommer den att drabba såväl näringslivet som nyttrafiken i dess helhet. Genom den alltmer ökade bilismen flödar nya skattemiljoner in i statskassan. Enbart i år kommer det att inregistreras 18 000 fler motorfordon än under fjolåret. Därför är regeringens motivering för en höjning av skatterna ohållbar.

Som motivering för en ökning av bensinskatten framhöll såväl herr Hedlund som herr Sträng i går kväll, att vi bör ha kvar bilskattemedelsfondens reservationer för eventuellt kommande beredskapsarbeten. Det framhölls också att fondens storlek är cirka 750 miljoner kronor. Men båda talarna glömde i sammanhanget att vi under budgetåret 1958/59 utförde beredskapsarbeten för 169 miljoner kronor, under 1959/60 för 210 miljoner och under 1960/61 för 148 miljoner kronor. Och inte en enda krona härav togs från bilskattemedelsfonden. Den har tvärtom ökat under de senaste åren.

Ohållbar är också utskottets motivering, att skatterna på bensin och olja på grund av vikande priser bör kunna

höjas. Om regeringen avser att i framtiden belasta produktionen med eventuellt kommande skatthöjningar, så utlöses en broms, när vi i stället borde få en sporre till förbilligande av våra produkter.

Med anledning av utskottets motivering i skrivningen frågar jag, om det verkligen är regeringens avsikt att via skatthöjningar öka priserna på konsumtionsvaror enbart av den anledningen, att fabrikanterna genom investeringar och rationaliseringar har lyckats sänka priserna? Det betyder i så fall i praktiken att regeringens politik riktar sig mot det konsumentintresse, som regeringen i vanliga fall säger sig vilja företräda.

I EEC-debatten framhöll regeringens talesmän gärna de neutrala staterna Österrike och Schweiz som ett föredöme. Vi skall följa dessa båda stater, när det gäller associeringen till EEC. Och jag har ingenting emot att vi även då det gäller bensinprissättningen följer dessa båda staters exempel. Bensinpriset i Österrike är i dag 64 öre och i Schweiz 53 öre per liter. Det bör kammarens ärade ledamöter ha i minne, när vi nu går att rösta om bensinskattens höjd.

Herr Kärrlander framhöll att vi måste höja bensinskatten för att kunna bygga ut vägarna. Herr Hedlund och centerpartiet anser däremot, att vi bör använda pengarna för att belägga vissa vägar med oljegrus. På den punkten är herrarna synbarligen inte överens.

Till slut måste jag något beröra centerpartiets taktik och knipslughet eller låt mig säga dimbildningsmanöver i detta ärende, då det gäller att öka kostnaderna för motorismen med 75 miljoner kronor per år. I motionen II: 881 av herr Grebäck m. fl. kan man, hör och häpna, läsa följande: »Det torde höra en gångens tid till att inte beakta motorismens stora nyttovärde för ett samhälle som det nuvarande. Ett samhälle som satsar åtskilligt på fritidsavkoppling

Skattereform m. m.

och effektivt utnyttjande av semestrar och annan fritid kan icke heller underlåta att uppskatta bilismens betydelse i sådana sammanhang. Men för ett växande antal människor i detta de många milens land har motorismen blivit till nödvändighet både i arbetet och vid färd till och från arbetsplatsen. Vad traktorer och motorredskap betyda i arbetet på åkern, i skogen och på vägen, vad person- och lastbilar liksom bussar betyda för trafiken kan knappast överskattas. Även i fall, då de belopp skattehöjningen orsakar inte förefalla stora för den enskilde, måste en sådan höjning betraktas som uttryck för bristande motorvänlighet, för bristande förståelse för nyttan och gagnet av motorismen, som bristande förståelse för de avlägset boende och deras problem när det gäller både verksamhet och kommunikationer.»

Det talades i går kväll från denna talerstol om grova försök till röstfiske. Jag vet ju inte vad man skall kalla denna motion för, men alla ni som hört denna hjärtknipande appell från centerpartiet anser väl, att centerpartiet skulle komma att begära en betydande sänkning av bensinskatten. Så blev tyvärr ej fallet. I en annan motion har centerpartiet tvärtom visat sin motorvänlighet eller rättare sagt dess motsats. Centerpartiledaren herr Hedlund m. fl. yrkar i motionen II: 876 att bensinskatten skall höjas med 3 öre per liter — herr Hedlund tycks därmed helt ha förbisett sina partikamraters motorvänliga appell — med den, om jag får använda uttrycket, »krystade» förklaringen att 75 miljoner kronor måste anskaffas för bl. a. oljegrusbehandling av vägarna. Jag säger detta mot bakgrund av de siffror som herr Kärrlander redan har meddelat, nämligen att utöver de 745 miljoner som den 30 juni 1961 var reserverade i bilskattemedelsfonden, fanns 377 miljoner kronor beviljade men inte använda anslag. Alltså stod 1 122 miljoner kronor till förfogande.

Behöver man då verkligen belasta motorismen med ökade skatter? Det hade faktiskt funnits möjlighet att belägga de vägar med oljegrus som herr Hedlund tycker vara i särskilt behov av. Det hade varit möjligt att belägga dessa vägar, om det funnits arbetskraft. Kapital finns ju.

Den 30 juni 1962 beräknas bilskattemedelsfonden ha ökat till 870 miljoner kronor och beviljade ej använda anslag till cirka 380 miljoner kronor. Är det då, herr Kärrlander, motiverat att höja bensinskatten för att kunna anslå ytterligare 60 miljoner kronor till byggande av vägar, när bilskattemedlen enligt experternas beräkningar i alla fall kommer att öka? Vi har till vårt förfogande den 1 juli 1962 1 250 miljoner kronor.

Motororganisationerna och deras medlemmar har också reagerat mot denna ökning av bensinpriset och anser att den är obehövlig. Då jag nu tagit del av det faktiska läget måste jag konstatera, att den av centerpartiet föreslagna ökningen av bensinskatten inte bara är orättvis utan även obehövlig.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen nr XXIX av herr Hagberg m. fl.

Herr KÄRRLANDER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att det är nödvändigt med ett genmäle, eftersom herr Darlin talar om hur mycket pengar det finns för vägbyggandet. Jag påpekade i mitt inlägg, att de reservationer på 360 miljoner kronor som fanns vid budgetårets utgång 1960/61 är nödvändiga för att man skall kunna bedriva verksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till kalenderårets utgång, eftersom anslagsanvisningen sker per budgetår men verksamheten inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sker per kalenderår. Därför skulle ju den situationen uppstå, att om man inte hade några reservationer, alltså något överskott vid budgetårets utgång, skulle

Skattereform m. m.

man inte ha några medel alls för den senare delen av kalenderåret. Det är en sammanblandning som många gör sig skyldiga till.

Den 1 juni i år fanns en behållning på 757 miljoner kronor i automobilskatte-medelsfonden. Jag vill göra det tillägget, att under de tre senaste åren har för beredskapsarbeten förbrukats inemot 600 miljoner kronor. Dessa pengar har gått till väg- och gatubyggnadsarbeten. Att ha en buffertfond, som uppgår till 3,6 procent av vägplanens beräknade väg-utgifter, tror jag inte man kan säga är att ha en buffert i överkant. Dessutom vill jag, när man talar om beskattning och belastning på bilismen, säga att det nog är svårt att finna något land i Europa som har billigare bensin och billigare bilskatter än vi har i vårt land.

Herr DARLIN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har nyss pekat på bensinpriserna i Schweiz och Österrike. I Schweiz var bensinpriset 53 öre per liter och i Österrike 64 öre.

Beträffande beredskapsarbeten ber jag ännu en gång få poängtera att inte en enda krona har tagits från bilskattefonden till dessa.

Beträffande herr Kärnlanders påpekande ber jag få upplysa att den 30 juni 1961 fanns 377 miljoner kronor och vid kalenderårets slut, vid utgången av 1960, 147,6 miljoner reserverade ej använda anslag.

Jag vidhåller mitt påstående, att en skattehöjning inte är erforderlig med hänsyn till att vi i år får 18 000 nyregistreringar; nästa år kanske dessa uppgår till 20 000 eller 30 000. Därmed kommer mera pengar in i bilskatt och bensinskatt och utbyggnad av vägarna kan ske utan ökade besinskatter.

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Det vore frestande att göra som den som tröttnade på att skriva till sin käresta — han hänvisade till

det föregående. Jag skall inte göra så, men jag skall bara yttra några få ord.

I folkpartiets motion i skattefrågorna angående högre bottenavdrag för folkpensionärer anføres bl. a. följande: »En pensionär som har endast folkpension att leva på blir regelmässigt befriad från inkomstskatt till såväl stat som kommun. Har folkpensionären en obetydlig inkomst vid sidan av folkpensionen, blir han enligt rådande praxis ej beskattad, men uppgår inkomsten till nämnvärt belopp beskattas han för en växande del av den samlade inkomsten och får redan vid en relativt låg sidoinkomst erlagga skatt för hela inkomsten, inklusive folkpensionen. Till detta kommer att bostadstilläggen, som är inkomstprövade, reduceras och bortfaller vid viss storlek av sidoinkomsten.» Vidare heter det i motionen: »Det kan därför inte förbises att här föreligger ett problem som bl. a. har återverkningar på folkpensionärernas intresse för en extrasyssla, vilket han eller hon med hänsyn till sin hälsa i och för sig inte anser sig ha anledning att avvisa.»

Herr talman, äkta makar har i dag 4 430 kronor i folkpension. Om någon av dem har inkomst av tjänstepension på 1 200 kronor i månaden och därutöver förtjänar 2 500—3 000 kronor om året, bortfaller det kommunala bostadstillägget. De får också betala skatt, vars storlek är beroende på myndigheternas välvilja. Det finns vissa möjligheter till skattebefrielse. Men i regel är taxeringsnämndernas ordförande tillsatta av länsstyrelsen; de är måna om statens och kommunens inkomster, och det är ju deras uppgift att vara. Men i regel blir det en hård beskattning. Jag träffade denna vecka en folkpensionär som hade fått 852 kronor i restskatt. Han hade under året utfört vissa servicearbeten, och nu kom skatten på inkomsten därav. Han beklagade sig inte, men det är klart att han tyckte att skatten var dryg.

Skattereform m. m.

Av de mer än 700 000 folkpensionärerna är många arbetsföra, under det att andra tycker att de har gjort skäl för sig — de orkar inte utträta mer. Men de som fortfarande är arbetsföra avstångs ofta från arbete vid 67 år genom uppgörelser mellan företagsledningarna och fackföreningar. Det är inte lätt för en arbetsför människa att gå sysslolös. Han tar gärna ett arbete efter uppnådd pensionsålder. Arbetet är kanske inte lika kvalificerat som det han hade förut, men han orkar med det och han får litet extrainkomster. Arbetsmöjligheterna är ju nu så stora, att vi till och med importerar arbetskraft. Det finns ovanligt många arbetsuppgifter som en folkpensionär kan fullgöra till gagn för såväl det enskilda arbetsområdet som samhället i dess helhet. Jag menar att samhället härvidlag borde inta en vänligare attityd än det har gjort förut.

Som jag nämnde blir pensionärerna ofta sysslolösa. I vårt moderna samhälle finns det ju inte så mycket för en pensionär att göra hemma. Han behöver i allmänhet inte ens gå ut i vedboden och hugga ved och han har kanske inte någon trädgård att arbeta i. Han vill inte sluta i det föreningsliv, där han varit med under en stor del av sitt liv, utan han vill fortsätta att ge någonting där. Allt sådant kostar pengar, och pensionärerna behöver ju också i övrigt ha något att röra sig med, och pengarna är odryga även för en folkpensionär med en liten extrainkomst.

Jag menar att vi i dagens samhälle skulle kunna ge dessa folkpensionärer ett extra avdrag för den insats de har gjort en gång i livet men också för den insats de kan fortsätta att göra och är villiga att utföra. Det tycker jag vore en god gärning i vårt moderna och i så många avseenden förträffliga samhälle.

I ett interpellationssvar, som jag fick av finansministern i våras rörande ändring av skatten för folkpensionärer

framhölls bl. a., att de förslag allmänna skatteberedningen kommer att framlägga kan förutsättas komma att påverka även folkpensionärernas beskattning. Någon specialutredning av denna fråga synes därför inte nu böra ifrågasättas, sade finansministern. Det är ju ändå så — det måste vi erkänna — att genom finansministerns föreliggande skatteförslag blir det en viss lättnad för folkpensionärerna, och det skall vi notera med tacksamhet. Finansministern sade i våras, att det inte går att bryta ut en fråga ur skatteberedningen. Den ståndpunkten har han alltså här frångått, och det är ingenting annat än gott att säga därom.

Jag träffade för någon tid sedan en folkpensionär som hade fått 652 kronor i restskatt. Vi räknade ut att enligt det nya systemet skulle han ha fått en restskatt som var ett par hundra kronor lägre. Det är tacknämligt. Jag tror emellertid inte att vi kommit så långt som vi borde när det gäller lättnader för folkpensionärerna, de som ingen förmögenhet har och en ringa extrainkomst.

Jag vill sluta med att citera vad den s. k. Möllerkommittén för åldringsfrågor säger angående åldringarnas skattebörda: »I anslutning till detta önskemål vill kommittén framhålla att vid de låga inkomstbelopp, som det här i allmänhet blir fråga om, är pensionärens subjektiva reaktion inför skattebestämmelserna starkare än som rimligen kan vara motiverat av sakens ekonomiska betydelse. Denna psykologiska faktor kan man ej bortse från vid bedömandet av hithörande frågor.»

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Jag skall endast ta upp ett inslag i det s. k. skattepaketet.

I proposition nr 188 har gränsen för påförande av folkpensionsavgift och sjukförsäkringsavgift höjts från 1 200 kronor till 2 400 kronor, och man har

Skattereform m. m.

även höjt gränsen för befrielse från deklarationsplikten till motsvarande belopp. Avsikten har varit dels att minska den administrativa belastningen på taxeringsnämnderna — man får ju på detta vis bort ett inte obetydligt antal deklARATIONER —, dels att befria från avgift, där förmåga saknas att betala såväl avgifter som skatter. Det finns ju ett existensminimum fastställt som ligger avsevärt över ortsavdragen, och taxeringsnämnderna har alltså möjlighet att göra en höjning av ortsavdraget med högst 3 000 kronor i de fall, då framställning därom gjorts och taxeringsnämnderna anser det skäligt. Härav framgår klart att ortsavdraget inte är tillfyllest som existensminimum, och detta understryker ytterligare det otillfredsställande i att vi har en avgiftsbelastning som börjar redan i botten av den taxerade inkomsten.

Mot denna bakgrund måste höjningen av det belopp, som medför skyldighet att erlägga dessa avgifter, hälsas med tillfredsställelse. I förslaget har emellertid någon skillnad inte gjorts mellan ogift och gift eller ensamstående med barn. Skyldigheten att erlägga avgift drabbar i samtliga fall vid 2 400-kronorsgränsen. Jag anser detta vara en inkonsekvens. Ortsavdragen har ju olika storlek, beroende på om den skattskyldige är ogift eller gift eller ensamstående med barn. Tillsammans med några kamrater här och i medkammaren har jag tagit upp detta problem i en motion, och vi föreslår att som en första och omedelbar åtgärd skall gifta och ensamstående med barn helt befrias från pensionsavgift, när den taxerade inkomsten inte överstiger 3 600 kronor, varefter det sker en stegring trappvis upp till fullt uttag vid 4 500 kronor eller lika med ortsavdraget. Vid en taxerad inkomst på 3 600 kronor blir uttaget enligt förslaget i propositionen 144 kronor och enligt vårt förslag 10 kronor. Det är en skillnad på 134 kronor. För människor med såda-

na inkomster som det här är fråga om rör det sig inte om små pengar.

Andra lagutskottet, som har behandlat denna del av vår motion, har sagt att det finns vissa skäl som talar för att man borde gå oss till mötes. Jag undrar om det inte hade varit riktigare och mera konsekvent att säga, att *alla* skäl talar för att vidta denna ändring. Man kan väl inte hävda att man skall ha dessa skillnader i ortsavdrag för att inte ta ut skatt där bärkraft inte finns och samtidigt ha kvar bestämmelser, som jämställer människorna oavsett deras civilstånd.

Till andra lagutskottets utlåtande nr 72 är fogad en reservation av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta i vilken motionsyrkandet tas upp, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

I vår motion har vi också tagit upp frågan om den framtida finansieringen av folkpensioneringen och sjukförsäkringen. Centerpartiets principiella inställning innebär grundtrygghet för alla som utan egen förskyllan har kommit i en sådan situation, att de saknar möjlighet att själva svara för sin försörjning, och denna trygghet skall vi alla genom samhällets försorg solidariskt garantera efter bärkraft. Vi har visserligen nu ett ganska stort inslag av skattefinansiering, men vi har också ett betydande inslag av avgiftsfinansiering. Detta avgiftsfinansieringssystem är inte uppbyggt med hänsyn till skattebetalarnas bärkraft, utan det slår förhållandevis hårt bland de små inkomsttagarna. Att detta är förhållandet erkänner såväl finansministern i sin proposition som andra lagutskottet i sin motivering samt bevillningsutskottet, som har haft att behandla den andra delen av vår motion.

Låt mig i detta sammanhang skjuta in en sak. Under gårdagens debatt gick en stor del av tiden åt till att diskutera totalbalansering och/eller graden av överbalansering i nuvarande konjunk-

Skattereform m. m.

turläge. Man ägnade mycken tid åt detta samtidigt som man konstaterade, att man inte hade tillgång till något material för att egentligen kunna föra en sådan debatt. Det vore väl lika bra att man konstaterade, att denna skattesänkning i själva verket innebär att man säger att vi i dag vågar gå så här långt, och om det finns möjlighet att gå vidare, får vi återkomma till att pröva detta i vanlig ordning till våren. Då får man försöka åstadkomma en sådan millimeteravvägning som man väl strävar att komma fram till.

Om det skulle finnas förutsättningar för att gå längre till våren, vilket jag personligen hoppas, menar vi motionärer att det är i det avseende vi berört som man bör ta ett ytterligare steg. Vi har pekat på angelägenheten av att övergå från avgifts- till skattefinansiering av dessa samhällseliga åtaganden, och vi har också pekat på att man borde eftersträva en sänkning av uttagningsprocenten i det lägsta skiktet. Såvitt jag förstår är detta egentligen den enda väg som återstår, om man verkligen vill åstadkomma en skatte- och avgiftslättnad för människor med små inkomster.

Jag tror inte att människor i allmänhet när de får sin skattsedel ser efter på de specificerade raderna om det är avgifter eller skatter de har att betala, utan de tittar på slutsumman för att se hur stor deras slutliga skatt respektive restskatt är. Den enda möjlighet som egentligen står till buds för att befria folk i lägsta inkomstskiktet, som inte har någon skattekraft, är att ta bort avgifterna i botten och att sänka uttagningsprocenten i första skiktet, och det är mot denna bakgrund som vi liksom uppenbarligen reservanterna herrar Sundin och Vigelsbo i bevillningsutskottet menar, att man i den stora skatteberedningen borde ge dessa ärenden förtur, så att man i tid och i detalj kunde få klarlagt hur en ytterligare skattelättnad för denna grupp skall genomföras.

Med detta, herr talman, ber jag att också få yrka bifall till reservation nr X av herrar Sundin och Vigelsbo i bevillningsutskottets betänkande nr 79.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Man har av många orsaker med ett betydande intresse motsett denna skattedebatt, bl. a. därför att man var nyfiken på hur centerpartiet och socialdemokraterna skulle förklara att det just beträffande den här frågan var så nödvändigt att träffa en överenskommelse av detta slag. Finansministern har i tidskriften Tiden givit en förklaring till varför han talat med centerpartiet men inte med folkpartiet och högern. Han menar att folkpartiet och högern inte har genomgått den moraliska upprustning, som enligt herr Strängs mening följer av att ha varit med och regerat. Vi skulle alltså inte vara tillräckligt ansvarsökande för att det över huvud taget skulle gå att resonera med oss. Om den förklaringen kan man säga, att den är mer roande än övertygande.

Under debatten har givits även andra förklaringar. Jag lyssnade i första kammaren på herr Sundin. Han framhöll med stor skärpa, att överenskommelsen bl. a. och kanske framför allt kommit till för att inte kommunisterna skulle få något inflytande på beslutet. Denna tanke har också skymtat fram på annat håll; bl. a. har finansministern antytt den. Om man utgår från att det ligger allvar i den förklaringen, är det intressant att undersöka skattepaketet för att finna vilka förslag som finns i det, där kommunisterna skulle kunna passa på att försöka få detta inflytande. Då kommer man nog fram till att det förslag i fråga om vilket en sådan risk kunde föreligga är höjningen av drivmedelskatten, ty där har kommunisterna redan en gång tidigare varit med om att ge regeringen ett bakslag. Just där kunde man alltså vänta sig att det skulle kunna ske en gång till.

Skattereform m. m.

Om meningen var att hålla kommunisterna borta, borde man varit alldeles särskilt angelägen om att få en bindande överenskommelse beträffande drivmedelsskatten. Men det tycks man ha underlåtit, i varje fall att döma av centerpartiets motion och reservation. Jag skulle nog tro, att detta med kommunisterna är en efterhandsrationalisering. Vi kan ändå inte gärna utgå från att vi inom oppositionen skall vara tvungna att stödja regeringen i alla frågor där det är risk för att kommunisterna inte skall göra det. Det vore ju en alldeles orimlig ståndpunkt.

Jag har avlämnat en motion, där jag föreslår att riksdagen skall göra ett uttalande innebärande att den prisgeografiska undersökning som riksdagen tidigare har begärt skall fullföljas. Om detta säger bevillningsutskottet följande: »I förevarande proposition har icke gjorts något uttalande som skulle innebära att denna undersökning skulle inställas av det skälet att skattegrupperingen slopas. Någon anledning för riksdagen att i skrivelse begära ett fullföljande av den prisgeografiska undersökningen torde därför inte föreligga.» Utskottet erinrar också om att dyrortsgruppering förekommer inte bara i skattehänseende utan även på lönesidan.

Så kan man naturligtvis resonera, men när riksdagen vid tidigare tillfällen begärt denna prisgeografiska undersökning har det alltid skett just med anledning av framstötter beträffande skattegrupperingen. Statsutskottet var väl först, 1956, men sedan har också bevillningsutskottet vid ett par tillfällen påyrkat en sådan prisgeografisk undersökning, och det har varit just i samband med frågan om skattegrupperingen. Frågan behandlades senast av vår riskdagen på grund av en motion. Bevillningsutskottet sade då bl. a., att det i likhet med tidigare års bevillningsutskott ansåg att resultatet av denna undersökning borde avvaktas innan ställning togs till principfrågan om skatte-

grupperingens avskaffande. Man kan inte gärna tolka detta på annat sätt än så, att bevillningsutskottet i våras ansåg att vi borde ha denna prisgeografiska undersökning färdig innan vi kunde ta ställning till frågan om skattegrupperingen.

När finansministern framlade detta förslag begärde han rätt mycket av bevillningsutskottet och riksdagen. Han begärde att samma bevillningsutskott, som redan en gång under denna riksdag avstyrkt ett förslag om skattegrupperingens avskaffande, nu skulle tillstyrka ett liknande förslag, och han begärde av samma riksdag, som redan har avslagit ett förslag om skattegrupperingens avskaffande, att den nu skulle bifalla förslaget. Det är ytterst sällsynt att bevillningsutskottet och riksdagen uppför sig på det sättet.

Bevillningsutskottet framhåller emellertid nu: »Det bör i sammanhanget påpekas att invånarna i övre Norrland inte kommer i sämre läge genom att ortsavdragen höjs på sätt föreslagits i propositionen i samband med skattegrupperingens avskaffande.»

Men det är väl alldeles tydligt, att om man har en skattegruppering och avskaffar den, så kommer de områden som har legat i toppen av denna skattegruppering att i fortsättningen få betala en procentuellt större andel av statens utgifter än tidigare. Även om skillnaden inte är så stor, finns det dock en skillnad. Det är obestriddt. Man kan ju säga, att om det har varit ett oberättigat privilegium för övre Norrland att ligga i toppen på skattegrupperingen, så är det riktigt att detta privilegium avskaffas, men jag har ännu inte mött någon som sagt så.

Finansministern kommer in på detta i sin artikel i Tiden. Han säger att det är lämpligast att en differentiering av medborgarnas inkomster, som motiveras med hänsyn till ortsmässigt skiftande levnadskostnader, allenast bör ta sig uttryck på lönesidan. Det är tydligt att

Skattereform m. m.

det inte räcker med ett högre ortsavdrag för att kompensera högre levnadskostnader utan att något måste även göras på lönesidan, men vad finansministern menar måste vara att lönerna skall vara så mycket högre, att de dels kompenserar de högre levnadskostnaderna, dels också kompenserar det skattebortfall som man får på lönetillägget. Vad man än kan säga om den politiken, så inte kan den bidra till att locka företag till Norrland. De pengar, som staten sparar genom att inte ha ett högre ortsavdrag för Norrlands vidkommande, kan lämpligen överlämnas till arbetsmarknadsstyrelsen för att användas som rese- och flyttningbidrag för de norrlänningar, som flyttar ifrån Norrland.

Man kan säga att mitt resonemang borde leda fram till ett avslagsyrkande på regeringsförslaget på denna punkt. Nu skall jag emellertid gärna medge, att den nuvarande skattegrupperingen har många skönhetsfläckar och att jag fördenskull kan biträda förslaget och betrakta det som gällande ett slags nollställning av ortsgrupperingen. Men jag vill gärna understryka, att därmed inte sista ordet behöver vara sagt i denna fråga. Avskaffandet av skattegrupperingen är inte någon fördel för övre Norrland, och det är naturligtvis inte heller höjningen av bensinskatten.

Under debatten här har det tryckts hårt på att det behövs mer pengar till vägarna. Jag tycker att de siffror som återfinns i centerpartiets motion vederlägger detta. Det föreligger inget omedelbart behov av ytterligare medel för detta ändamål, vilket också framgår av det förhållandet, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, även om den skulle få de anslag den begärt i sina petita, räknar med ett visst överskott under kommande budgetår. Något omedelbart behov att av det skäl som här nämnts höja besinskattnerna föreligger sålunda inte.

Herr Vigelsbo sade också i går, att om centerpartiets förslag om höjning

av bensinskatten faller, skall man från det hållet rösta för avslagsyrkandet. Även det tyder väl på att centerpartiet inte tar alltför allvarligt på kravet om ytterligare medel till vägarna. Man menar tydligen att det vid en utebliven treöreshöjning av bensinpriset går bra även utan någon höjning alls, och det tror jag är riktigt.

Nu har emellertid centerpartiet föreslagit, att riksdagen i skrivelse till regeringen skulle begära ett förslag, innebärande att bensinpriserna skall bli lika över hela landet. Jag är för egen del mycket intresserad av detta. Det är en fråga, som har behandlats vid många tillfällen här i riksdagen men utan att vi just kommit någon vart. Nu ligger frågan hos lokaliseringsutredningen, och jag har litet svårt för att tro att dess lösning skulle påskyndas, om vi på det sätt som här har föreslagits skriver till regeringen. Vad som fattas är väl egentligen ett förslag om hur denna sak skall kunna ordnas på ett lämpligt sätt, och något sådant förslag har vi inte sett till. Jag vill emellertid säga, att jag är intresserad av en lösning av denna fråga, och därest det visar sig finnas möjligheter att klara av saken, så vill jag gärna vara med om det. Men att centerpartiet lagt fram detta sitt förslag just i detta sammanhang kan väl till någon del bero på att man är rädd för att förslaget om en treöreshöjning av bensinpriset skall »smaka» litet illa i Norrland. Förslaget om enhetliga bensinpriser är väl avsett att i någon mån ta bort denna smak. Det är sylten till ricinolja, så att säga.

Jag vill slutligen än en gång understryka, att om man bara kan finna någon utväg att lösa detta problem, är jag för min del gärna med på att stödja ett sådant förslag.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Centerpartiet har framlagt en motion med yrkande om att riks-

Skattereform m. m.

dagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning och förslag rörande en differentiering av bensinskatten, antingen vid det direkta skatteuttaget eller genom restitutionsförfarande, så att bensinpriset kan bli enhetligt över hela landet.

Självklart har bensin- och råoljepri- serna en avgörande betydelse för näringslivets lokalisering. Fraktkostnader- na, vari bensin- och oljekostnaderna vä- ger tungt, griper in i praktiskt taget varje form av verksamhet. Det gäller inte enbart näringslivets kostnader, utan det berör också den enskilde individen. Jag skall inte vidare framföra argument och motiv för ett lika bensinpris över hela landet; det har gjorts under lång tid motionsledes och genom inlägg i debat- terna här i riksdagen.

Herr Darlin tog för en stund sedan upp frågan om bensinpriserna från den- na talarstol. Han angrep centerpartiets inställning i denna sak. Jag vill inte ta kammarens tid i anspråk för att repli- kera på den punkten, eftersom de syn- punkter herr Darlin framförde inte är nya i denna debatt. Jag ber därför att i det sammanhanget få hänvisa till vad som tidigare sagts i denna fråga under debatten.

Frågan om ett enhetligt bensinpris tror jag däremot inte har varit uppe till be- handling i den nu förda debatten om det s. k. skattepaketet. 1960 överlämnas- des frågan till utredningen rörande näringslivets lokalisering. Då förslag där- ifrån ännu inte synes vara att vänta, framstår det som nödvändigt att sär- skilda åtgärder skyndsamt vidtas. Som ett uttryck härför vill jag även tolka det uttalande, som utsändes genom TT från de norrländska turistföreningarnas och Norrlandsförbundets sammanträde i Hammarstrand sistlidna helg. I detta ut- talande krävdes en utjämning av ben- sinpriserna i samband med riksdagens behandling av bensinskatten. I detta sammanhang skulle jag vilja rikta en fråga till herr Henning Gustafsson i

Skellefteå, om han tror att Norrlands- förbundet och de norrländska turistfö- reningarna slår särskilt vakt om center- partiet, när de intar samma ståndpunkt i detta avseende som vi. Om man nu vill stödja lösningar, som synes kunna realiseras, finns det möjligheter att göra detta genom att rösta för bifall till den reservation som centerpartiet har avgiv- it i denna fråga.

De norrländska turistföreningarna och Norrlandsförbundet har liksom vi motionärer i motsats till bevillningsut- skottets majoritet den mening, att frå- gan om ett för hela landet enhetligt ben- sinpris lämpligen kan lösas såsom en med beskattningen sammanhängande fråga.

Utskottsmajoriteten redovisar som sin uppfattning, att det inte kan vara »praktiskt genomförbart att tillämpa olika skattesatser för skilda varupar- tier beroende på inom vilket område inom landet bensinen skulle användas». Detta skulle medföra tekniska svårighe- ter, säger man, och strida mot princi- perna i vår skattelagstiftning.

Landet är som bekant indelat i olika prizoner för bensin beroende på frakt- kostnaderna. Det torde enligt min me- ning knappast möta särskilt stora svår- igheter att justera bensinskatten i för- hållande till de fraktkostnader, som be- lastar olika prizoner i jämförelse med den s. k. nollzonen med det lägsta ben- sinpriset. Påståendet att en skattedif- ferentiering på bensin skulle strida mot principerna i vårt skattesystem kan inte vara så välgrundat. Restitution av bensinskatt förekommer redan när den anses träffa orättvist. Ett restitutions- förfarande eller en direkt skattedif- ferentiering får ju den verkan, att den som bor mera avlägset och har stora av- stånd, såsom det här är fråga om, inte behöver drabbas av ett högre bensin- pris. Det s. k. skattepaket, som riksdag- en här behandlar, är ju ett exempel på hur skatter anpassas och justeras för att bli rättvisare i förhållande till sociala,

Skattereform m. m.

ekonomiska och även andra förhållanden.

I debatten kring frågan om ett enhetligt bensinpris har från visst håll framförts, att ett radikalmedel vore att förstatliga oljehandeln. Detta vore väl ändå att begå större våld än nöden kräver, eftersom det tycks råda någorlunda enighet om att en sådan åtgärd är obefogad från andra synpunkter. Då enligt vår mening lösningen av frågan om ett enhetligt bensinpris för hela landet dels inte längre behöver fördröjas på grund av tekniska svårigheter om man följer vårt förslag, som bl. a. understödes av de norrländska turistföreningarna och av Norrlandsförbundet, och dels och framför allt fordrar skyndsammaste möjliga behandling, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation XXXI av herrar Sundin och Vigelsbo.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund ställde en direkt fråga till mig. Han ville veta om jag tror att uttalandet från turistföreningarna i Norrland och Norrlandsförbundet berodde på att de ville stödja centerpartiet. Nej, det tror jag inte. Däremot tror jag att de kanske har rätt mycket överskattat möjligheterna att komma fram till ett resultat på denna väg.

Herr Nilsson säger, att jag skall rösta med centerpartiets förslag. Det skulle jag nog göra, om jag trodde att det skulle leda till något och framför allt om jag vore övertygad om att det skulle ske på det sätt som man mycket schematiskt antytt i reservationen. Jag är ganska osäker i detta avseende. Däremot skall jag gärna utlova samarbete så snart ett förslag framkommer, som förefaller att vara vettigt och genomförbart och som inte är alltför krångligt att administrera.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Huruvida denna fråga kan lösas på det sätt som vi föreslår har ännu inte undersökts. Vi liksom turistföreningarna i Norrland och Norrlandsförbundet anser att man mycket väl kan gå denna väg och att den inte behöver bli krånglig. Om man liksom vi vill att Kungl. Maj:t skall få riksdagens uppdrag att snabbtreda denna fråga, och därigenom erhålla snabbaste möjliga behandling av den bör man alltså rösta för centerpartiets reservation.

Herr ANDERSSON i Essvik (s):

Herr talman! Ett 40-tal talare har varit uppe i denna stol, och det har väl hållits sammanlagt mellan 50 och 60 anföranden. Givetvis finns det då inte så mycket som man kan berika denna debatt med. Jag har därför strukit ned nästan allting, höll jag på att säga. Men jag tycker mig ändå ha funnit en liten grästorva där ingen förut varit och nafsat, och med anledning därav ber jag att få göra några kommentarer till högerns motion och reservation om förhöjda avdrag för folkpensionärerna.

Enligt detta förslag skulle ortsavdraget för folkpensionärer utgöra 3 600 kronor för ogifta och 6 000 kronor för gifta, där den ena av makarna var pensionär. För gifta pensionärer skulle ortsavdraget utgöra 7 200 kronor.

Herr Heckscher talade om julklappar och jultomtar. Efter att ha studerat detta avsnitt i högerns motion undrar jag var vi verkligen har jultomten.

Bestämmelserna om rätt för taxeringsnämnd att medge extra avdrag på 3 000 kronor skall gälla också i fortsättningen. Det är givetvis rätt att de gamla, som redan har gjort sin aktiva insats i produktionen och som nu har det besvärligt, bör ha förmåner utöver vad vi andra har. Det är väl detta som är orsaken till att taxeringsnämnderna har rätt att höja ortsavdraget med

Skattereform m. m.

ytterligare 3 000 kronor, men vid varje sådan bedömning måste vederbörandes ekonomiska ställning ingå i bilden.

Jag har svårt att förstå den högre rättvisan i högerns förslag, enligt vilket ett pensionärspär oavsett totalinkomst skulle erhålla det föreslagna ortsavdraget. Det måste innebära att två par makar, som är respektive inte är folkpensionärer, med samma inkomst och i övrigt lika förhållanden skulle beskattas olika. En inkomsttagare, han må vara industriarbetare, jordbrukare, kontorist eller vad som helst, med t. ex. 15 000 kronors årsinkomst skulle, om förhållandena i övrigt vore lika med pensionärens, få omkring 900 kronor högre skatt än pensionären med samma inkomst. Jag undrar just om det ligger någon rättvisa i detta. Man kan fråga sig: hur går det då med talet om likställighet vid taxering skattskyldiga emellan? Det blir i stället så, att de som inte är folkpensionärer får vara med om att bidra till de medel som måste anskaffas för att täcka kostnaderna för dessa förhöjda avdrag, ty ingen vill väl påstå att vare sig statens eller kommunernas behov av skattemedel skulle komma att sjunka genom detta förhöjda bidrag.

Ytterst är det väl så att ingen har något emot att såväl pensionärer som andra med låga inkomster kan befrias från skatt helt eller delvis. Men det måste avgöras från fall till fall. Det går enligt min mening inte med de generella bestämmelser som högerns förslag innebär.

Från mitt taxeringsdistrikt har jag en praktisk erfarenhet som är av intresse i detta sammanhang. Där finns en ganska förmögen direktör som har en pension på 35 000—40 000 kronor. Om högerns förslag skulle gå igenom på denna punkt, skulle det innebära att denne direktör skulle komma i mycket förmånligare ställning än alla jordbrukare, industriarbetare och övriga tjänsteinnehavare med låga inkomster. Jag kan inte

finna att det finns ett dugg rättvisa i detta förslag.

Den förut nämnda bestämmelsen i taxeringsförordningen om rätt för taxeringsnämnden att medge extra avdrag upp till 3 000 kronor utöver ortsavdraget, som för gifta nu kommer att höjas till 4 500 kronor, fyller enligt min mening ganska långtgående anspråk. Skulle det för övrigt visa sig att gränsen för detta belopp, 3 000 kronor, är för låg, får väl riksdagen vid något tillfälle ompröva, huruvida denna gräns kan höjas till ett högre belopp.

Herr talman! Jag vill med det här anförda yrka bifall dels till bevillningsutskottets förslag i dess betänkande nr 79, dels till den reservation av herr John Ericsson m. fl. som är bifogad betänkandet nr 74.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om herr Andersson i Essvik var inne i kammaren, när jag i går svarade herr Brandt i Aspabruk på samma invändningar som herr Andersson nu har gjort. Jag sade då, att man måste komma till rätta med den negativa effekt som sidoinkomster utanför folkpensionen har på det extra avdraget. Det reduceras när sidoinkomsten stiger, liksom det kommunala bostadstillägget. Man får litet kvar av de extra inkomsterna. Jag ber att få hänvisa herr Andersson i Essvik till protokollet, varav framgår vad jag sade i går. Jag tänker inte förlänga debatten.

Herr ANDERSSON i Essvik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag tar tiden i anspråk för en replik, men den kommer att bli mycket kort. Jag är medveten om att man givetvis genom detta arrangemang skulle kunna locka någon enstaka pensionär till arbete. Men då måste man göra samma sak för andra inkomsttagare som man vill locka till extra arbete. Vi har tidigare behandlat motioner om extra av-

Skattereform m. m.

drag för t. ex. övertid, och då måste väl även herr Björkman erkänna, att vi i så fall skulle hamna i en verkligt egendomligt situation. Det skulle innebära att inkomsttagare med exakt samma inkomster och samma förhållanden i övrigt skulle beskattas olika, beroende på att den ene inkomsttagaren hade sin inkomst baserad på den ordinarie tjänsten, medan den andre däremot delvis hade sin inkomst baserad på extra arbeten. Det går inte för sig, tycker jag, att söka lösa problemet på detta sätt.

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att anlägga några synpunkter på frågan om förvärvsavdrag.

På sista tiden har det ju uppstått en livlig debatt om utformningen av vår familjebeskattnig. Jag tror att anledningen till det intensiva intresse som man hyser för den frågan har samband med situationen på arbetsmarknaden, med svårigheterna att locka ut de gifta kvinnorna i förvärvsarbete. Dessa hänsyn motiverar att snara reformer genomförs. Jag vill dock framhålla att ovannämnda svårigheter inte får vara den enda motiveringen. Den sakliga motiveringen för att man genomför en reform på familjebeskattningens område måste vara, att vedertagna skatterättsliga principer skall tillämpas även på detta område. Vad beträffar familjebeskattningen tycker jag att det borde vara självklart att avdrag för utgifter som är nödvändiga för inkomsternas förvärvande borde få medges här liksom i andra avseenden.

Om man från den utgångspunkten granskar de nuvarande bestämmelserna liksom även högerpartiförslaget och folkpartiförslaget, finner man att intendera av dessa alternativ innebär en fullgod lösning. Samtliga förslag sätter förvärvsavdraget i relation till hustruns inkomst. Inom parentes sagt vill jag ifrågasätta riktigheten av att rätten till förvärvsavdraget betingas uteslutande av

hustruns förvärvsarbete. Att avdraget beräknas i förhållande till inkomstens storlek innebär att de mindre inkomsttagarna får det mindre avdraget och de större inkomsttagarna det större avdraget. Den ordningen tycker jag inte är tilltalande. Det är uppenbart att omkostnaderna för barntillsyn inte alltid står i relation till den egna inkomsten. Jag kan som exempel nämna en sjuksköterska, som är placerad i 12 lönegraden. Hon har timanställning och arbetar fem timmar om dagen. Hon har fyra barn och anställer en hemhjälp, som arbetar 4,5 timmar om dagen. Det ekonomiska utfallet för sjuksköterskan blir att hon tjänar 25 öre netto på sitt arbete per dag. Jag vill bara nämna detta som ett exempel på hur orimligt det i praktiken kan vara, att förvärvsavdraget ej får överstiga en viss mindre procentuell andel av den egna inkomsten.

Att höja den procentuella andelen av inkomsten från 20 till 25 procent i alla inkomstlägen innebär inte heller någon lösning av frågan. Skulle det vara möjligt att alltid medge avdrag för den verkliga och styrkta kostnaden för barntillsyn vore det den principiellt bästa lösningen. Det är också därför jag anser högerförslaget vara det bästa, eftersom det innebär att avdrag i vissa fall medges för verkliga kostnader.

Men från taxeringssynpunkt är det säkerligen angeläget att bibehålla någon form av schablonavdrag. Detta får emellertid inte sättas alltför högt. Det skulle kunna leda till att i många fall finge avdrag göras av en storleksordning, som de faktiska kostnaderna inte motiverade.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Som en av undertecknarna av motion 856 i denna kammare, vari vi begär att fiskeredskap skall undantas från omsättningskatt, ber jag att få säga några ord.

Motionen har i utskottsutlåtandet behandlats tillsammans med en del andra motioner, och utskottet säger: »Såvitt

Skattereform m. m.

utskottet kunnat finna har så väsentligt ändrade förhållanden inte inträtt genom den föreslagna höjningen av skattesatsen, att det finns anledning till omprövning...» Har det inte gjort det? Här föreligger dock förslag om höjning av omsättningsskatten med 2 procent. Jag erkänner villigt att vi gjorde en dumhet i fjol då vi inte motionerade om att fiskeredskap skulle undantas från varubeskattning. Fiskeredskap är ganska dyra. Vi har i motionen påpekat att en omställning har skett från redskap av hampa och bomull till nylon och terylene, vilket blir mer än dubbelt så dyrt. Jag skall ta kammarens tid i anspråk ett par minuter för att påvisa förhållandena när det gäller fiskeredskapen.

Vid utrustningen av en modern båt går fiskeredskapen på ungefär 40 000 kronor. Dessa redskap slits i de flesta fall inte ut utan förloras helt eller delvis. Särskilt gäller detta för trålfisket. Jag skall ta ett exempel från min egen hemö. Under de sista dagarna i juli eller de första i augusti utrustades där en ny båt med redskap för 40 000 kronor. Omsättningsskatten blev 1 600 kronor. Under de två första månaderna förlorades redskap för 22 000 kronor. Det betyder att det blev en omsättningsskatt beräknad på 62 000 kronor, alltså cirka 2 500 kronor. Här har nu föreslagits en ökning av omsättningsskatten med 2 procent. Det skulle för detta båtlag ha inneburit en ökning med 1 250 kronor till 3 750 kronor.

Samma förhållande som gäller för trålredskap på västkusten råder även för bottengarn på sydkusten. Alla vet hur dyra bottengarn är, likaså har vi hummertinor m. m. på Västkusten. Vi har också i denna kammare diskuterat ersättning till dem som förlorar sådana redskap. De kan förloras i en våldsam storm redan i början på fiskesäsongen. Och det är att märka att vid redskapsförluster blir ju både trål- och botten-garnsfisket sämre. Nog tycker jag att

det är ett underligt förhållande, att ju mer redskap fiskarena förlorar och ju fler garn de river sönder, desto högre skatt får de betala, trots att inkomsterna blir lägre. Den vanliga varuskatten får vi fiskare naturligtvis som alla andra betala på kläder, mat o. d.

Vi kan inte heller bortse från den beslutade tullavgift med 6 procent av försäljningsvärdet på fisk vid export på den västtyska marknaden, som träder i kraft nästkommande år. För västkustens del kommer den att betyda oerhört mycket. Under de tio första månaderna i år sålde vi till Västtyskland för 17 miljoner kronor. Det innebär en inkomstminskning — ty jag tror inte att tyskarna kommer att betala mer för sillen och fisken för att de lägger på tull — med i runt tal en miljon kronor. För bohuskusten rör sig direktlandningarna om 11,5 miljoner kronor på de tio första månaderna. Det betyder ju ett rent inkomstbortfall för dessa fiskebåtar från Bohuslän, som tar land i Västtyskland, med ungefär 700 000 kronor. Å ena sidan blir det ökning av omsen och alltså förhöjda utgifter; å andra sidan blir det minskade inkomster.

Herr talman! Jag vet inte om någon har yrkat bifall till reservation nr XXVI som är knuten till detta utlåtande. Om det inte har skett ber jag att få göra det.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag beklagar att jag inte fått kontakt med fru Märta Boman så att hon blivit medveten om att jag nödgas polemisera litet mot hennes anförande i går. Hon uppträdde i frågan om förläggningen av norrländska företags huvudkontor och yttrade då enligt protokollet att den väsentliga delen av företagens kommunala skatter går från Norrbotten till Stockholm. Jag tycker att vi årligt skall säga att huvudkontorsandelen är 10 procent. Jag ämnar göra aktioner därvidlag, ty 10 procent är också för mycket. När huvudkontoren sköts av en verkställande direktör

Skattereform m. m.

med hjälp av automatiska maskiner kan det inte finnas anledning att de skall ha 10 procent. Att gå därhän att man talar om den väsentliga delen är emellertid felaktigt, och jag vill klart ha markerat att jag inte anser att vi skall biträda den uppfattningen.

I det skattepaket vi nu har att behandla finns det all anledning att observera att frågan om skattelindring för kommunerna är ett väsentligt avsnitt. Jag tillåter mig att ur 1912 års statsverksproposition läsa upp följande: »Huru det kommunala skatteväsendet än slutligen kommer att omläggas och även om, genom rättvisare taxering av beskattningsföremålen såväl som fördelning av skattebördan samt kanske även genom framdragande av nya skatteobjekt, det kommunala skattetrycket i stort sett kan tänkas komma att avsevärt minskas, lärer under alla förhållanden kvarstå en betydande olikhet kommunerna emellan i fråga om tillgången på beskattningsföremål och därav härflytande förmåga att uppfylla sina ekonomiska förpliktelser. Om kommunerna allt fortfarande såsom hittills skola vara ålagda förpliktelser av icke uteslutande lokal utan även av mera allmän natur, måste detta alltså med nödvändighet medföra, att de mindre skattekraftiga kommunerna bliva oskäligt betungade, såvida icke åtgärder vidtagas för att bereda dessa kommuner lindring i bördan.»

Det var ett citat från år 1912. Resultatet blev så småningom att det år 1917 anvisades ett statsanslag om 60 000 kronor för bidrag till skattetyngda kommuner. Det var väl rätt blygsamt i förhållande till det då aktuella behovet. Detsamma är förhållandet i dag. Visserligen omfattar anslaget nu 16,5 miljoner kronor, men om den kommunala utdebiteringen pendlar mellan 11 och 21 kronor per skattekrona finns här stora behov att tillgodose.

Jag tillåter mig att poängtera att ett behov av aktiva insatser från statsmak-

ternas sida föreligger på detta område. Framst bör man måhända uppmärksamma variationerna i skattekraft olika kommuner emellan. Det får dock inte förbises att även kostnadskraven är olika. Avstånd och klimat påverkar helt naturligt de kommunala kostnaderna. Även befolkningsfördelningen inverkar på det kommunala medelsbehovet. Avfolkningskommunerna får t. ex. vidkännas kostnader för utbildning av många ungdomar som sedan vid vuxen ålder gör sina produktiva insatser på helt andra orter än den som kostat på dem deras skolgång.

Det framstår som oegentligt att dessa och liknande variationer mellan kommunerna skall få orsaka så stora olikheter i den kommunala skattebördan som nu är fallet. Jag nämnde att den rör sig om mellan 11 och 21 kronor per 100 kronors beskattningsbar inkomst. I portmonnän gör detta för 12 000-kronorsmannen inte mindre än 650 kronor per år.

I detta sammanhang kanske jag får ta upp vad fru Boman anförde, nämligen att det finns en landsända som inte får någon som helst fördel av de åtgärder som nu kommer att beslutas. Jag anser att det rent ut bör sägas att får vi ett effektivare skattelindringssystem, får vi även en hjälp till Norrland.

Om man applicerar detta på fru Bomas kommun, Råneå, skulle ett genomförande av skattelindringen innebära en minskning med 3:50 per skattekrona. För 12 000-kronorsmannen torde det innebära en skattelättnad med ungefär 420 kronor.

Under den allmänna motionstiden i januari väckte vi på vårt håll motioner om en förstärkning av anslaget för skatteutjämning. Det ledde till att ett enigt utskott beställde en utredning i sådant syfte, och det utredningsförslag som skatteutjämningskommittén med anledning därav framlade innebar en förstärkning av anslaget från tidigare 16,5 till 45 miljoner kronor. I och för sig är

Skattereform m. m.

detta tillfredsställande, och vi har anledning notera den framgång som vi sålunda vunnit. Samtidigt finns det emellertid skäl att observera de ändringar av utgångsläget som äger rum genom höjningen av ortsavdragen och slopandet av dyrortsgraderingen. Detta kommer att påverka både antalet skattekronor i de enskilda kommunerna och medelskatteunderlaget för riket som sådant, och det hela kan få en sådan omfattning att en direkt transport av skatteutjämningskommitténs förslag till förordning icke leder till åsyftat resultat.

Låt mig uttala den förhoppningen att Kungl. Maj:t, som till sitt förfogande har erforderlig teknisk expertis, skall uppmärksamma de förändringar i det formella utgångsläget — men inte i fråga om det reella behovet — som alltså uppkommer. Det är att hoppas att den proposition om skattelindring för kommunerna, som vi har att emotse efter nyår, skall kunna föregås av sådana undersökningar att utformningen av förslaget helt motsvarar behovet ute i bygderna.

Även om jag utgår från att finansministern kommer att beakta dessa problem, finns det ytterligare en aspekt som jag vill beröra. Höjningen av ortsavdragen och slopandet av dyrortsgraderingen må i och för sig vara en berättigad reform. Uppenbart är dock att båtnaden härav icke tillfaller skattebetalarna i övre Norrland och endast i mindre utsträckning skattebetalarna i det övriga Norrland. Det vill synas som om detta förhållande i första hand borde vara vägledande såväl för utformningen av förordning om bidrag till de skattetyngda kommunerna som för bestämmandet av beloppens storlek. Såsom framhållits från vårt håll måste avskaffandet av dyrortsgraderingen kompletteras med en särskild kompensation för övre Norrland.

Det är denna uppfattning som tar sig uttryck i reservation II, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Fru BOMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte att herr Larssons i Hedenäset uttalande om mitt anförande skall stå alldeles oemotsagt, särskilt som han inte var närvarande och lyssnade till vad jag i går hade att säga.

Jag håller fortfarande på att det skatteförslag som vi här debatterar inte ger någon lättnad åt Norrbotten — Råneå kommun har jag inte i detta sammanhang talat om. När herr Larsson i Hedenäset framhåller att en person med 12 000 kronors inkomst skulle få en avsevärd förbättring, går han mycket längre än finansministern i går gjorde. Finansministern tillät sig litet raljant säga att för den som har 8 000 kronors inkomst kostar det hela bara en femma. Jag kunde då inte låta bli att göra den reflexionen att man faktiskt tar vad den mannen inte har.

Bensinskattehöjningen kommer att drabba Norrbotten mycket hårt. Det finns bara en järnväg i Norrbotten, stambanan, men Norrbotten är stort och vi har långa vägar att kуска och fara när vi skall färdas mellan de olika kommunerna. Och de förnödenheter som vi behöver där uppe får vi i regel köpa nedifrån landet. Transporterna sker i viss utsträckning på järnväg, men sedan måste varorna i regel sändas vidare med bilar — lastbilar — och bussar. Det har varit dyrt nog hitintills. En ökning av omsättningsskatten och bensinskatten kommer att medföra en höjning på priserna på både transporter och varor, och i vår landsända blir höjningen kraftigare än någon annanstans. Det kan jag inte betrakta som någon förbättring!

Herr LARSSON i Hedenäset (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Boman talade om de följder en ökning av omsättningsskatten skulle få. Men i fråga om omsättningsskatten kommer väl fru Boman inte att rösta på något annat förslag än vi! Dessutom ingår ju ett bidrag till

Skattereform m. m.

skattelindringar i skattepaketet. Är 3,52 till Råneå kommun ett bidrag till skattesänkning eller inte?

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Vid denna tidpunkt av debatten skall jag endast bemöta några uttalanden som har gjorts från höger- och folkpartihåll och som har riktats till centerpartiet, angående sättet för denna överenskommelses träffande.

Herr Ohlin yttrade i går bl. a. att regeringen bör framlägga modifierade förslag som kan föranleda kompromisser i utskottet i stället för att presentera förhandsöverenskommelser. Om vi tänker oss att regeringen hade lagt fram en proposition med mindre omfattande förslag än överenskommelsens och oppositionspartierna hade framlagt de motioner som nu har avlämnats, är det väl ganska sannolikt att en kompromiss hade kunnat träffas ungefär på den nivå där förslaget nu ligger, med undantag för bensin- och oljeskatterna. Alltså bör folkpartiet kunna vara nöjt. Inte är det väl någon som tror att en kompromiss skulle ha kommit att ligga i jämnhöjd med högerns och folkpartiets reservationsförslag. Slutsatsen av herr Ohlins önskemål blir den, att felet egentligen ligger i att inte högern och folkpartiet fick vara med i den ursprungliga överenskommelsen.

Man har nämligen anledning att erinra sig herr Ohlins uttalande i årets remissdebatt om samarbetet mellan regeringspartiet och ett eller flera oppositionspartier. Herr Ohlin sade bl. a. följande: »Lika klart är att kompromisser i riksdagen mellan regeringspartiet och ett eller två oppositionspartier inte får uteslutas. Ibland kommer alla tre oppositionspartierna överens med regeringspartiet. Varför skulle inte ett eller två av dem göra det när det leder till en bättre praktisk politik?» Tillåts kanske inte något sådant samarbete för något annat parti om inte folkpartiet samtidigt får vara med?

Skillnaderna som jag ser mellan sådana kontakter som tas i utskottsarbetet och som har resulterat i skattesänkingsförslaget är i verkligheten ganska små. Bägge avser ju att möjliggöra praktiska resultat i det politiska arbetet. Även om centerpartiet hade vägrat att acceptera att dess gamla krav genomfördes, därför att majoritet kunde erhållas endast i samverkan med regeringspartiet, skulle ju detta på intet sätt ha försvagat regeringens ställning och inte heller förstärkt oppositionspartiernas. Jag skulle förstå kritiken mycket bättre om den avsåg en åtgärd från ett oppositionsparti som hade förstärkt regeringens ställning eller räddat den från en prestigeförlust inför väljarna. Så har ju inte alls skett i det här fallet.

Däremot förelåg en sådan situation inför valet 1960, när ett av oppositionspartierna räddade regeringspartiet ur en ganska oviss situation. Det torde vara den största hjälp som regeringspartiet någonsin har ernått från ett oppositionsparti. När herr Ohlin i ett annat uttalande med adress till centerpartiet säger att viljan att åstadkomma ett skifte vid makten inte tycks finnas hos alla oppositionspartier, måste man säga sig att verkningarna av en eventuell sådan vilja hos högern och folkpartiet tar sig något egendomliga uttryck. Före 1958 års val hade oppositionspartierna 119 röster i denna kammare och regeringspartiet endast 106. Efter valet var ställningen endast 115 för oppositionspartierna mot 111 för regeringspartiet. Ett annat ställningstagande från *folkpartiets* sida i pensionsfrågan skulle måhända ha förhindrat denna förstärkning av regeringens ställning och försvagning av oppositionspartierna. Efter 1960 års val har oppositionspartierna ytterligare reducerats till 113 och regeringens underlag ökat till 114. Det är en utveckling som *högern* har anledning att fundera över. Hur stämmer högerns hållning under denna tid med strävandena efter rege-

Skattereform m. m.

ringsskifte? Det måste råda något slags missuppfattning om metoderna.

Den logiska slutsatsen av kritiken mot överenskommelsen måste bli att oppositionen hellre ser att den orättvisa dyrortsgrupperingen blir bestående och ingen skattesänkning sker än att förbättringar i dessa avseenden åstadkommes med socialdemokratisk medverkan. Ibland får man nästan det intrycket att det finns något slags politiska raslagar som fördömer varje kontakt med regeringspartiet från visst håll men enligt vilka samma handlingar i andra fall kan vara »ett befriande grepp», allt beroende på varifrån kontakten kommer.

Det hade naturligtvis varit önskvärt att regeringspartiet inte vore starkare än att det hade behövt ta mera hänsyn till oppositionspartiernas önskemål för att kunna utöva sin regeringsmakt. Men varför har vi i dag en regering som är så stark att den i allmänhet hellre tar risken att förlora än den tar hänsyn till andras mening? Det är möjligt att vi ganska snart får åskådningsexempel på detta. Om inte så verklighetsfrämmande förslag hade lagts fram av ett av oppositionspartierna före 1960 års val, kanske vi i dag hade haft en politisk maktbalans där oppositionspartiernas inflytande hade varit större än det nu är.

Det måtte kännas litet besvärande att kritisera en regeringspolitik, när man själv är så starkt bidragande till att den politiken fortfarande kan föras.

Herr Heckscher yttrade vid ett tillfälle i går att högerpartiet måste sikta till mycket större skattesänkningar än dem som nu föreslås »men vi har inte fria händer nu», tillade herr Heckscher. Där ser man hur det går när man leker tvillingbror med folkpartiet. Det intressanta i detta resonemang är att man nu beklagar sig över det samarbete som man annars har höjt till skyarna de senaste veckorna. Men man skall kasta den där besvärliga fripassageraren över bord och ge sig ut på egen seglats till nästa år. Och till nästa år skall man

framlägga mycket längre gående skattesänkingskrav. Men hur går det då med den samlade oppositionen och hur går det då med förutsättningarna för växling vid makten? Om högern skall framställa så långtgående skattesänkingskrav som högertalarna här säger, måste högern förmodligen föreslå så stora prutningar på olika utgifter att varken centerpartiet eller folkpartiet kan vara med på dessa förslag. Därmed må vara hur som helst, jag ber i all vänlighet att få varna herr Heckscher att i sitt sparsamhetsnit förfalla till samma omdömeslöshet som vid förra valet.

Centerpartiet har beskyllts för att inte ha inriktat sig på att tillsammans med högern och folkpartiet försätta socialdemokraterna ur regeringsställning. Såvitt jag har kunnat finna, spar vi centerpartister inte på krutet mot regeringspartiet i valdebatten, lika litet som man på socialdemokratiskt håll visat någon som helst hänsyn till centerpartiet. Men den som menar att centerpartiet bör motsätta sig genomförandet av sina egna mångåriga förslag till dess att de kan genomföras av en majoritet av folkpartiet, högern och centerpartiet — ja, han får nog inte vara för gammal när han säger detta, ty då upplever han aldrig den dag då ett sådant inflytande blir verklighet. I varje fall måste vi från centerpartiets sida begära garantier för att dessa andra partier visar bättre politiskt omdöme än vad som lagts i dagen vid de senaste valen. Om så inte sker torde utsiktarna för oppositionspartierna att få något inflytande i svensk politik inom rimlig tid vara ytterligt små.

Herr Svensson i Ljungskile råkade väl ut för något slags olycksfall i arbetet i går kväll, när han förde tanken på en ny koalitionsregering på tal. Jag har tolkat tystnaden i denna debatt kring den verklighetsfrämmande tanken så, att man inte i en saklig debatt önskade en dementi på de demagogiska påståenden som förekommit i det samman-

Skattereform m. m.

hanget utan ansåg att detta kära ämne skulle förbehållas tidningspolemiken och buskagitationen. Varför i all världen skulle herr Svensson i Ljungskile förstöra detta förnämliga instrument för strävandena till samarbete inom oppositionen? Herrarnas röstorgan och tidningarnas trycksvärta kan säkerligen användas på mycket bättre sätt än att ödslas på så verklighetsfrämmande projekt.

Jag beklagar att jag måste beröva högern och folkpartiet deras fåvitska tro på en ny koalition så här i den allmänna julglädjen. Jag förstår så väl vilket kärt ämne detta måste vara för sagoberättarna vid de s. k. »trivselkvällar» som högern och folkpartiet nu annonserar om inför julhelgen. Därför ber jag bara att få önska dessa sagoberättare en god jul och ett gott nytt år med samma tema.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Efter denna långa debatt, som i många stycken är en upprepning av den skattedebatt som fördes i maj i år, kan det synas onödigt att ta till orda så här sent. Men jag vill ändå framföra några synpunkter.

För kammarkamraternas skull skall jag fatta mig kort och endast ta upp ett par motionsyrkanden — gamla bekanta för övrigt — rörande bestämmelsernas praktiska tillämpning och framställda i samband med överlämnandet av det stora skattepaketet, som det populärt kallas.

Eftersom ingen motion har avlämnats med yrkande om utredning rörande rätten för två förvärsarbetande makar att begära särtaxering, och då skatteskalen enligt tudelningsprincipen i folkpartimotionen går längre än i propositionen, bör man väl kunna utgå ifrån att makars sambeskattnig

nu liksom tidigare i princip har helt accepterats av de politiska partierna och att något motyrkande inte längre kommer att bli aktuellt.

Fjolårets beslut om en avsevärd höjning av förvärsavdragen gav en skattelättnad för gifta förvärsarbetande kvinnor med barn, ensamstående med barn och hustru som deltar i mannens rörelse eller jordbruk, med 85 miljoner kronor. Denna skattelättnad gäller från och med årets taxering. Jag vill göra några kommentarer omkring den frågan.

I motionerna I: 736 av fru Svensson m. fl. och II: 870 av herrar Johnsson i Skoglösa och Wahrendorff yrkas på ökat förvärsavdrag för gift kvinna som deltar i mannens rörelse eller jordbruk och har hemmavarande barn under 16 år på så sätt att — där hon i ej blott ringa omfattning deltagit i arbetet i förvärvskällan — mannen skulle utöver de 300 kronorna få göra avdrag med 20 procent av det belopp som motsvarar femtedelen av hans inkomst av förvärvskällan, dock så att det fasta avdraget och kvotavdraget sammanlagt uppgår till högst 1 000 kronor. Ja, inte bidrar då det förslaget till att förenkla deklareringsförfarandet!

En förenklad skattelagstiftning är en nåd att stilla bedja om. Men samtliga förslag i motionen och reservationerna på denna punkt kan endast tillämpas i samhällen, där alla känner alla och där taxeringsnämnden kan avgöra vem som gör vad i jordbruket eller företaget. I de särskilda taxeringsnämnderna blir avgörandet än mer vanskligt. Om man räknar med att det finns omkring 300 000 gifta män med inkomster av jordbruksfastighet eller rörelse, och om hälften av dem har barn i hemmet under 16 år, så innebär det att 150 000 skattebetalare kan yrka avdrag enligt detta förslag. Och då har man anledning att räkna med ett ökat antal överklaganden och skatteprocesser.

Det beräknade skattebortfallet för en

Skattereform m. m.

reform av detta slag har heller inte redovisats.

I högerns reservation är man mindre restriktiv än i centerpartiet. Där är förutsättningen för avdraget att det göres sannolikt att värdet av hustruns arbete överstiger 300 kronor och att det kan påvisas att de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande överstiger nämnda belopp; avdrag medges dock högst med 20 procent av det värde vartill hustruns arbete uppskattas. Det skall gälla även för gifta kvinnor som äger jordbruk. Jag kan riktigt se framför mig hur taxeringsnämnsledamöterna vändas inför ett sådant förslag.

När det gäller förvärvsavdraget för gifta kvinnor med barn, så har det avdraget accepterats av högern som ett omkostnadsavdrag för barnens omhändertagande. Principen har med tillfredsställelse noterats av reservanterna herr Hagberg m. fl. i bevillningsutskottets betänkande nr 40 år 1960. Förvärvsavdraget hade, sade man, fått en tillfredsställande lösning för flertalet förvärvsarbetande kvinnor. Men för gift kvinna med årsinkomst över 8 500 kronor — i högerns föreliggande förslag räknas med 13 500 kronor — vore kvotavdraget för lågt. Samtidigt hade man helt plötsligt lagt arbetsmarknads-synpunkter på frågan och sagt, att genom avdrag för de verkliga kostnaderna för barnens omhändertagande, dock högst 20 procent av inkomsten — observera prövningen! — skulle mödrarna lockas ut på arbetsmarknaden. Samma motiv anföres i folkpartionens yrkande om höjning av förvärvsavdraget. Till skillnad från vårens motionsyrkande föreslår högern nu att kvotavdraget om 20 procent av inkomsten höjes till maximalt 3 000 kronor. Folkpartiets yrkande går ett stycke längre, nämligen till ett 25-procentigt schablonavdrag, maximalt 4 000 kronor.

Att kvinnorna själva börjar reagera

mot denna överbudspolitik visar tydligt en artikel i Medborgaren nr 20. Om avdrag av denna storleksordning skall få göras, så kan man inte längre behålla en schablon. Barnpassningskostnaderna sjunker ju allteftersom barnen växer upp. De ökar inte med moderns inkomster. En höjning av förvärvsavdraget konstrueras så, att detta endast kommer inkomsttagare över 8 000 kronor till del och utnyttjas helt vid inkomster över 14 800 kronor — enligt högerförslaget 13 500 kronor. Detta är inte rättvist. I 687 868 sambeskattnade äktenskap är hustruns inkomst lägre än 8 000 kronor, och endast i 18 800 äktenskap är inkomsten över 15 000 kronor. Man kan utgå ifrån att de förvärvsarbetande mödrarna finns i inkomstgrupperna under 8 000 kronor, eftersom många försöker arbeta på halvtid eller deltid så länge barnen är små. Antalet samtaxerade äktenskap ökar för varje år med mellan 25 000 och 30 000. Även före fjolårets reform på detta område ökade de gifta förvärvsarbetande kvinnornas antal. Huruvida fler gifta kvinnor har tillförts arbetsmarknaden genom fjolårets reform vet vi ännu ingenting om. Ändå är folkpartiet berett att satsa ytterligare 75 miljoner kronor för denna grupp. Fru Nettelbrandt glömde visst att nämna skattebortfallet för kommunerna. Det är ju en väsentlig sak.

Även de gifta förvärvsarbetande kvinnorna, som redan är ute på arbetsmarknaden, skall ju få del av denna höjning, men man kan inte locka ut dem på arbetsmarknaden en gång till.

Att sambeskattningsfrågan är synnerligen invecklad framgår av professor Muténs installationsföreläsning, som samtliga kammarledamöter borde få ta del av och noga studera.

Äktenskapet och familjen utgör fundamentet för samhället. Beskattningen måste vara så utformad att äktenskapsbildning inte hindras. För ensamma ogifta eller frånskilda föräldrar går li-

Skattereform m. m.

vet vidare som väl är. I sinom tid och ibland ganska snart finner dessa en ny partner. I sin iver att fånga in alla skatteobjekt med löfte om skattesänkningar måste antingen motionärerna ha nonchalerat den mänskliga samlevnadens realiteter eller också lever man i folkpartiet med skyggglappar för ögonen. Det stora antalet skilsmässor i vårt land leder till att allt fler ingår ett andra äktenskap.

Den lagstiftning som föreslås i reservation av folkpartiet, när det gäller beskattning av ensamstående med barn, betyder att två människor med vardera 15 000 kronor i årsinkomst, som var för sig har barn under 16 år och lever i samvetsäktenskap, får vardera Ortsavdrag såsom gifta och förvärvsavdrag med vardera 4 000 kronor.

Om detta par ingår äktenskap eller får ett gemensamt barn betyder detta enligt nuvarande skattelagstiftning att de först förlorar ett dubbelt Ortsavdrag samt 4 000 kronor i förvärvsavdrag, vilket innebär en ökad beskattningsbar inkomst med 8 700 kronor. Här har man anledning att tala om straffskatt på äktenskap. Det är ju i dessa inkomstlägen man räknar särskilt noga på skatten, sägs det. Vore jag elak — det är jag inte — skulle jag kunna säga att folkpartiets förslag frestar t. ex. fränskilda sjuksköterskor eller lärarinnor med barn att av skatteskäl ej ingå ett nytt äktenskap. Det ger också ytterligare en anledning till dragkamp mellan föräldrarna om vården av barnen. Frågan om skatteskalen för ensamstående med barn på 16—18 år har aktualiserats.

Skatteberedningen äger också rätt att utreda ensamståendes med barn skattefråga, och jag är övertygad om, att kan den finna lämpliga lösningar kommer också förslag härom. Det har jag ingenting emot, men jag ställer större förhoppningar till socialpolitiska kommittén när det gäller hjälp för denna grupp. Där har framför allt underhållsbidragens storlek avgörande betydelse, ty de

verkliga kostnaderna för barnen bör vara normgivande.

En annan betydelsefull sak för de ensamstående föräldrarna är bidragsförskottens storlek och åldersgränsen som nu är bestämd till 16 år.

Herr talman! Yrkanden har redan framställts på samtliga punkter.

I detta anförande instämde fru *Löfqvist* (s).

Herr *WESTBERG* (fp):

Herr talman! Det finns en detaljfråga i det stora problemkomplex vi diskuterat under de två senaste dagarna som jag ville med några ord ytterligare belysa. Det gäller det problem, som den senaste talarinnan ägnade huvuddelen av sitt anförande, nämligen förvärvsavdraget för gifta kvinnor. Vi vet alla att nuvarande bestämmelser har icke önskvärda praktiska konsekvenser. Många gifta yrkeskvinnor drar sig för att gå ut på arbetsmarknaden, därför att man anser att det inte lönar sig. Skatten och lönen till hemhjälp tar alltför stor del av inkomsten.

En höjning av förvärvsavdraget i enlighet med folkpartiets förslag skulle här enligt min mening få icke oväsentlig betydelse. Jag vill också i detta sammanhang säga, att förslaget är klart och redigt och bör inte vålla taxeringsnämnderna något större besvär. Vidare betyder höjningen av kvotavdraget från 20 till 25 procent, att också mindre inkomsttagare drar nytta av ändringen. Det har talats om skattebortfall, men jag vill påstå att man på denna punkt inte vet något om storleken av ett eventuellt sådant. Skatten från de kvinnor, som vid en höjning av förvärvsavdraget skulle återgå i tjänst, skulle med all säkerhet kompensera en väsentlig del av skattebortfallet. Därjämte skulle vi vinna bl. a. följande två saker:

1) Behovet av yrkesutbildad kvinnlig arbetskraft skulle kunna tillgodoses på ett bättre sätt än nu. Och vi vet alla, att

Skattereform m. m.

detta är angeläget och värt även stora ansträngningar. Läget är besvärligt inte bara på sjukvårdens område, som vi hörde omvittnas i förra veckan, utan även på andra områden, t. ex. skolans.

2) Arbetsmöjligheterna för icke yrkesutbildad kvinnlig arbetskraft skulle öka. Vi skulle med andra ord kunna ta vara på den arbetskraftsreserv som onekligen finns inom denna sistnämnda kategori. Att den gruppen inte är ovillig att åta sig arbete i hushåll framgår bl. a. av en undersökning, som gjorts i Boxholm, där hela 18,6 procent av de kvinnor, som önskade deltidsarbete, ville arbeta i hushåll.

Frågan om förvärvsavdragets storlek är inte endast en skattefråga utan även en fråga om hur vi skall kunna utnyttja våra arbetskraftsresurser i ett trängt läge och på områden där behovet av arbetskraft är mycket stort. Jag vill därför, herr talman, vädja till kammarens ledamöter att ha detta med i bilden, när vi går att votera i denna fråga.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I bevillningsutskottets betänkande nr 79 behandlas med anledning av en centerpartimotion även frågan om differentiering av bensinskatten i syfte att i någon mån mildra de s. k. avståndskostnaderna i Norrland. Jag skall i korthet beröra den frågan. Bevillningsutskottets majoritet avstyrker under åberopande av sitt ställningstagande i våras med anledning av motionsyrkande om utredning av denna fråga. För vår del har vi inte accepterat utskottets ställningstagande i våras och vi gör det självfallet inte nu heller.

Ingen kan väl bestrida att de stora avstånden i och för sig medför betydande kostnader. Varor och förnödenheter skall transporteras längre väg, resorna blir dyrare o. s. v. Dessa kostnader ökas givetvis ytterligare av att drivmedlen är dyrare i Norrland än på andra håll. Det är därför inte på något sätt egendomligt utan tvärtom na-

turligt att en opinion för åtgärder att åstadkomma ett enhetligt bensinpris växer sig allt starkare.

Såsom tidigare här i dag har nämnts, har åtta norrländska turistföreningar, omfattande var och en ett landskap, och Norrlandsförbundet nyligen gemensamt uttalat sig för åtgärder i den riktning som vår motion innebär. I uttalandet framhålles att önskemål om ett enhetligt bensinpris tidigare framförts från norrländskt håll, men framställningarna har inte lett till något avgörande resultat. Vidare sägs att de högre bensinpriserna i Norrland missgynnar inte endast den enskilde utan även näringslivet, vari turismen bildar en allt viktigare faktor. Utöver kostnadskrävande kommunikationer på grund av stora avstånd utgör de högre bensinpriserna en extra belastning som bör elimineras. — Så långt turistföreningarnas och Norrlandsförbundets uttalande, som utmynnar i en hemställan att vid riksdagens behandling av frågan om bensinskatten prisdifferenserna mellan södra och norra Sverige bör utjämnas. För min del kan jag till fullo instämma i de synpunkter och motiv som bär upp detta uttalande.

Det kan inte förvåna kammarens ledamöter att åtskilliga norrlänningar ställer sig frågande inför det ringa intresse som man i vida kretsar, bl. a. i denna kammare, tycks ha för dessa frågor. Än mer undrande kan man bli då en norrländsk ledamot av denna kammare, herr Gustafsson i Skellefteå, alldeles nyss här förklarade sig inte ämna stödja vårt utredningskrav. Man är förvånad över att just på detta område skall distributionskostnaden på förnödenheten eller drivmedlet slå igenom helt och hållet. På ett annat område — jag åsyftar elenergien — där Norrland är den ojämförligt störste leverantören, råder ingen skillnad i kostnad på grund av distributionsavstånd.

Utskottets utlåtande återspeglar på denna punkt en uppfattning av inne-

Skattereform m. m.

börd, att om det möjligen finns skäl för vissa åtgärder, så skall det i vart fall inte vara åtgärder via bensinskatten. Man anser inte att det är praktiskt möjligt, och så hänvisar man till att lokaliseringsutredningen skall behandla även frågan om avståndskostnaderna.

Det är i och för sig tillfredsställande att utredningen fått detta uppdrag, men då förslag från utredningen väl inte kan förväntas inom den allra närmaste tiden, måste det vara angeläget att särskilda åtgärder skyndsamt vidtages för att förhindra en ytterligare försämring av kostnadsläget genom den nu aktuella bensinskattehöjningen. Och det är väl ett rimligt krav att man då allvarligt prövar frågan om differentiering eller restitution av denna skatt. Frågan är angelägen och åtgärden bör kunna vidtagas som ett steg på vägen i avvaktan på utredningsresultatet.

Det är svårt att förstå varför det skulle vara praktiskt omöjligt att åstadkomma en utjämning via skattedifferentiering eller restitution. Det sker ju i andra sammanhang. Inom bensin- och oljehandeln är det, som den är organiserad, möjligt att tillämpa en zonindelning med olika priser i de skilda zonerna. Det är alltså möjligt att ha en olika prissättning, där grunden för skillnaden beror på var bensinen i fråga försålts. Då kan det väl inte vara så svårt och än mindre omöjligt att hålla reda på en skattedifferentiering eller eventuellt ett restitutionsförfarande baserat på samma grund. Det är den frågan vi vill ha utredd — så snart som möjligt.

Därmed vill jag för min del yrka bifall till reservationen nr XXXI i bevillningsutskottets utlåtande nr 79 av herrar Sundin och Vigelsbo.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Fru EKENDAHL (s):

Herr talman! Helt naturligt är det bevillningsutskottets betänkanden som

spelat huvudrollen här. Det skulle i och för sig vara intressant att ta upp några av de frågor som förts fram, inte minst de arbetsmarknadspolitiska, och den betydelse man anser att förvärvsavdragen har när det gäller att få ut kvinnorna på arbetsmarknaden. Jag skall emellertid inte falla för frestelsen att gå in på detta utan jag skall i stället understryka och ansluta mig till de synpunkter som framfördes av fru Eriksson i Stockholm i debatten under gårdagen i dessa frågor.

Anledningen till att jag har begärt ordet är att jag ville säga något om andra lagutskottets utlåtande nr 73. Vid utskottets behandling av barnbidragspropositionen har inte en enda röst höjts mot den ökning av barnbidragen som där föreslås. Detta noterar vi naturligtvis med glädje, ty det innebär inte bara ersättning för den höjda omsättningskatten utan också standardhöjning för barnfamiljerna.

Andra lagutskottet har också behandlat en motion, där det yrkas att det allmänna studiebidraget skall följa ökningen av barnbidragen. När de allmänna studiebidragen infördes anknöts de i viss mån till barnbidragen. Det är därför man i motionen yrkar höjning från nuvarande 34 kronor till 50 kronor. Jag vill inom parentes erinra om något som alla kammarledamöterna vet, nämligen att de allmänna studiebidragen inte utgår under årets alla månader utan utgår för nio månader, vilket beräknas motsvara ett skolår. De utgår till dem som undergår yrkesutbildning samt till elever över 16 år i fortsättningsskolor och allmänna läroverk. Utskottsmajoriteten har ansett det befogat att också de familjer, vilkas barn studerar efter 16 års ålder, kommer i åtnjutande av den compensation för omsättningskatten som tillkommer övriga barnfamiljer. Det är därför utskottsmajoriteten har velat föreslå denna höjning.

Reservanterna säger i sin reservation att frågan bör utredas. De ifrågasätter

Skattereform m. m.

om den höjning utskottsmajoriteten föreslår är det mest positiva sättet att utnyttja befintliga resurser till förbättring av den direkta studiehjälpen. Jag tror inte att någon inom utskottsmajoriteten är emot att frågan utreds — jag har åtminstone inte någonting emot det — men vi vet ju alla av erfarenhet att utredningar tar tid. I detta fall är utredningen inte ens tillsatt och direktiven inte skrivna. Det tar ett eller två år innan de ungdomar det här är fråga om kommer i åtnjutande av stipendier eller allmänna studiebidrag, om det nu är reservanternas mening att de allmänna studiebidragen skall ersättas av något slags stipendium. Därför, herr talman, ansluter vi oss till den motion som också ger familjer med ungdomar i studieålder 16—18 år kompensation för den omsättningsskatt som skall börja gälla den 1 januari, och jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 73.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Ängelholm.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Diskussionen är nu slut. Det har förekommit en del spekulationer som föranleder mig att säga några ord, innan vi övergår till voteringarna.

Det har framgått av debatten, att det blir en stor majoritet för genomförandet av omsättningsskattehöjningen. Man beräknar att höjningen skall inbringa 900 miljoner kronor. Om de nu föreslagna 2 procenten ger 900 miljoner kronor, ger alltså de tidigare 4,2 procenten väl det dubbla, d. v. s. det beslut som nu skall fattas innebär att ett belopp på närmare 3 miljarder tas in genom omsättningsskatten. Det skall betalas av de små inkomsttagarna, bl. a. av folkpensionärerna. Ty som jag sade i går är den indexreglering för folkpensionärerna som sker den 1 januari, inte föranledd av den omsättningsskattehöjning, som nu skall beslutas, utan av *tidigare*

prisstegringar. De stora inkomsttagarna kommer att ha fördel av detta. Bolagen och förmögenhetsägarna har fått dessa fördelar i förskott.

Det är nu klart, att hela den opposition från borgerligt håll som tidigare bedrevs mot omsättningsskatten var bluff och ingenting annat. Nu är det uppenbart för hela svenska folket att omsättningsskattelinjen är de borgerliga partiernas linje.

Det kan alltså betraktas som klart att cirka 3 miljarder skall tillföras staten på denna indirekta väg.

Härutöver är det fråga om 140 miljoner kronor i bränsleskatt. Centerpartiet som i förväg har gjort upp med regeringen om denna skärpning av omsättningsskatten, vill spela en avgörande roll genom att försöka diktera beslutet om bränsleskatten. Om det inte blir den treöring som vi har föreslagit, har man sagt, då blir det ingenting alls. Bakom allt detta har legat den spekulativen att kommunisterna skulle medverka till att stjälpna regeringsförslaget i denna fråga. De som kan lägga fem öre per liter på folkpensionärernas och de stora barnfamiljernas mjölk försöker nu att övertyga svenska folket om att det skulle vara oskäligt att lägga på ytterligare en femöring på bensinen och fyra öre på dieseloljan. Vi kan inte dela denna uppfattning.

Vi kan inte se denna mindre skilje-fråga som någonting annat än ett uttryck för en klassegoistisk inställning. Det är ju inte främst folk med lägre inkomster som håller sig med bil och som nu skulle komma i kläm, utan det gäller i hög grad oljebolagen och storförbrukarna av bränsle. Jag tycker det är ganska upplysande att man inte i denna fråga följer regeringen utan gör det endast i den stora frågan. Centerpartiet — jag höll på att säga bondeförbundet, för jag tycker det är ett så vackert namn — driver sitt kamaraderi med regeringen i kärnfrågan och försöker samtidigt också vara litet kamratligt mot Heck-

Skattereform m. m.

scher i denna detalj. Jag tycker att detta är ett litet kanaljeri av centerpartiet.

Herr talman! Endast kommunisterna har yrkat avslag på förslaget om höjning av omsättningsskatten. Vi har aldrig kunnat acceptera de skäl som framförts av regeringen för denna omsättningsskatt. Vi har dock inte yrkat avslag på vare sig skatten på bensin eller dieselolja. Vi har tidigare medverkat till att socialdemokraterna skulle få majoritet i kammaren genom att talmanen har fått rösträtt, och en sådan situation som den vi nu står inför är som skapt för att understryka vikten av att socialdemokraterna får ta ansvaret och fatta beslut i särskilda frågor.

Vi hade velat gå på en annan linje, men vi har inte funnit gehör för denna. Därför får vi vända oss till andra församlingar för att vinna gehör om vi möjligen skall kunna bryta denna inriktning mot indirekt beskattning, som nu karakteriserar regeringens ekonomiska politik. Vi kommer med andra ord att *ensamma* rösta mot regeringen och de borgerliga partierna när det gäller omsättningsskatten. Vi kommer inte att rösta *mot* regeringen när det gäller bränsleskatten — där kommer vi i enlighet med vårt resonemang naturligtvis *inte heller* att stödja den borgerliga ståndpunkten i frågan. Jag tror att det är viktigt att klargöra detta för att det inte skall råda någon tvekan om hur avgörandet kommer att gå och om varför vi har valt att inta denna ståndpunkt.

Överläggningen var härmed slutad.

Bevillningsutskottets betänkande nr 79

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan kommer att företagas till avgörande på sådant sätt, att beslut först fattas beträffande samtliga de frågor som berörs i de vid betänkandet fogade reservationerna, varvid den i reservationerna tillämpade uppdelningen och inbördes ordningen i huvudsak följes. I anslutning till re-

servationsyrkandena avseende den allmänna varuskatten upptages det i motionerna I: 716 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 861 av herr Hagberg m. fl. framställda yrkandet att riksdagen måtte avslå den föreslagna höjningen av den allmänna varuskatten. Slutligen ställes utskottets hemställan i övrigt under proposition i ett sammanhang.

I. Direkt beskattning*Slopande av skattegrupperingen*

Utskottets hemställan bifölls.

Åtgärder i samband med slopanDET av skattegrupperingen

A) Utredning om särskild kompensation till främst övre Norrland.

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.; samt 3:o) bifall till andra delstatsen i reservationen II) av herrar Sundin och Vigelsbo; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Vigelsbo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser utredning om särskild kompensation till främst övre Norrland, antager det förslag, som inefattas i den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen I), röstar

Skattereform m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit andra dels-satsen i reservationen II) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 36 nej, varjämte 111 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser utredning om särskild kompensation till främst övre Norrland, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen I) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning,

vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 107 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

B) Skrivelse till Kungl. Maj:t om höjning av bidraget till skattetyngda kommuner

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till första dels-satsen i den vid betänkandet fogade reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser skrivelse till Kungl. Maj:t om höjning av bidraget till skattetyngda kommuner, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit första dels-satsen i reservationen II) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 181 ja och 40 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Skattereform m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Höjning av ortsavdragen

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser höjning av ortsavdragen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen III) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 150 ja och 78 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *motiveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen IV) föreslagna

motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets motivering i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser höjning av ortsavdragen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen IV) av herrar Sundin och Vigelsbo föreslagna motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 120 ja och 33 nej, varjämte 76 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Motiveringen beträffande kompensation till kommunerna för bortfall av skatteunderlag med anledning av den föreslagna höjningen av ortsavdragen

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen V) föreslagna motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

Skattereform m. m.

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets motivering i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser kompensation till kommunerna för bortfall av skatteunderlag med anledning av den föreslagna höjningen av orsavsdragen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen V) av herrar Sundin och Vigelsbo föreslagna motiveringen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 183 ja och 39 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Beskattningen av folkpensionärer

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen VI) av herr Hagberg m. fl.; samt 3:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen VII) av herr Spetz m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen

nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Gustafson i Göteborg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser beskattningen av folkpensionärer, antager det förslag, som inefattas i den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen VI), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen VII) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 39 ja och 41 nej, varjämte 150 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser beskattningen av folkpensionärer, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Skattereform m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen VII) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 78 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Skatteskalorna för statlig inkomstskatt, m. m.**A) Skatteskalor**

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen VIII) av herr Spetz m. fl.; samt 3:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen IX) av herr Hagberg m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Magnusson i Borås votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser skatteskalor för stat-

lig inkomstskatt, antager det förslag, som innefattas i den av herr Spetz m. fl. avgivna reservationen VIII), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen IX) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid utvisade de ljustablåer, som ange voteringsresultatet, att 41 av kammarens ledamöter röstat ja, 41 röstat nej, 147 förklarar sig avstå från att rösta och 2 varit frånvarande. Oaktat summan av dessa tal, 231, med 1 understege antalet ledamöter av kammaren och någon av de angivna siffrorna sålunda måste vara felaktig, beslöt herr talmannen — med hänsyn till att resultatet av omröstningen om kontrapositionen icke kunde komma att inverka på utgången av huvudvoteringen och i syfte att undvika den tidsutdräkt som vore förenad med omröstning medelst namnupprop — godtaga de erhållna röstetalen.

Då sålunda de avgivna rösterna befunnos lika delade, nedlade herr talmannen i rösturnan en ja-sedel och en nej-sedel, varefter på herr talmannens anmodan herr Jacobsson i Sala ur urnan upptog den ena av dessa båda sedlar; och befanns denna innehålla ja.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given var-

Skattereform m. m.

sel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser skatteskalor för statlig inkomstskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen VIII) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 152 ja och 76 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Vid sedermera företagen granskning av fotografiet av den tablå, som utvisade hur varje ledamot röstat i kontrapositionsvoteringen, konstaterades att ja-propositionen erhölet 42 röster och nej-propositionen 41 röster.

B) Skrivelse rörande skatteskalornas utformning i de lägre inkomstskikten

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till andra dels-satsen i den vid betänkandet fogade reservationen X); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser skrivelse rörande skatteskalornas utformning i de lägre inkomstskikten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit andra dels-satsen i reservationen X) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

C) Utredning om skattefinansiering av de grundläggande socialförsäkringsförmånerna

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till första dels-satsen i den vid betänkandet fogade reservationen X); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser utredning om skattefinansiering av de grundläggande socialförsäkringsförmånerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit första dels-satsen i reservationen X) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Skattereform m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 39 nej, varjämte 72 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ensamstående barnförsörjares beskattning

A) Skatteskalor

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under a) i reservationen XI); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser skatteskalor för ensamstående barnförsörjare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under a) i reservationen XI) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens le-

damöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 150 ja och 80 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

B) Ortsavdrag

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under b) i reservationen XI); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser ordsavdrag för ensamstående barnförsörjare, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under b) i reservationen XI) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Sparfrämjande åtgärder

A) Bostadssparande

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under a) i reservationen XII); och fann herr talmannen den förra propositionen va-

Skattereform m. m.

ra med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser bostadssparande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under a) i reservationen XII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

B) Utbildningssparande

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under b) i reservationen XII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser utbildningssparande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under b) i reservationen XII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

C) Ändring i kommunalskattelagen, avseende aktiesparande m. m.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till yrkandet under c) i reservationen XII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser aktiesparande m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under c) i reservationen XII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

D) Skattepremiering genom sparkonto och allmänt utjämningskonto

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XIII); och

Skattereform m. m.

fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser skattepremiering genom sparkonto och allmänt utjämningskonto, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XIII) av herr Spetz m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 107 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

E) Personligt nysparande av reell karaktär

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XIV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser personligt nysparande av reell karaktär, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XIV) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 118 ja och 73 nej, varjämte 39 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Förvärvsavgdrag för gift kvinna m. m.

Herr talmannen gav propositioner på bifall till 1:o) utskottets hemställan; 2:o) den vid betänkandet fogade reservationen XV) av herr Hagberg m. fl.; 3:o) reservationen XVI) av herr Söderquist m. fl.; samt 4:o) reservationen XVII) av herrar Sundin och Vigelsbo; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Göteborg begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de tre återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade dock

Skattereform m. m.

herr Gustafson i Göteborg votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande denna kontraposition åskade herr Vigelsbo likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i den votering, som skall företagas för bestämmande av kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser förvärvsavdrag för gift kvinna m. m., antager det förslag, som innefattas i den av herr Söderquist m. fl. angivna reservationen XVI), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen XVII) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 41 ja och 46 nej, varjämte 142 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i den förberedande voteringen antagit den under 4:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser förvärvsavdrag för gift kvinna m. m., antager det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. angivna reservationen XV), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen XVII) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 47 ja och 36 nej, varjämte 143 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställa i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser förvärvsavdrag för gift kvinna m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Skattereform m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XV) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 123 ja och 44 nej, varjämte 63 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

II. Den allmänna varuskatten

Ordet lämnades på begäran till

Herr KOLLBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! De i folkpartiets skattemotion framförda förslagen utgör en omläggning av beskattningen med minskad direkt och ökad indirekt skatt inom ramen för en sänkt total skatt och lägre skatt för alla. Folkpartiets förslag är att anse som ett sammanhängande helt. Då våra i skilda reservationer framförda yrkanden om ytterligare lättnader i inkomstskatten avslagits av kammarens majoritet, kommer vi att avstå vid voteringen om höjning av skattesatsen vid uttagandet av allmän varuskatt.

Vidare anförde

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Genom kammarens beslut i fråga om den direkta beskattningen har högerpartiets förslag om skattesänkning avvisats. Det var emellertid för att få utrymme för denna sänkning av den direkta skatten som vi för vår del var beredda att godta en höjning

av omsättningsskatten. Under sådana förhållanden kan vi inte rösta för utskottets förslag i avseende på den allmänna varuskatten utan kommer att avstå från att delta i den nu förestående omröstningen.

Skattesatsen

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, innebärande bifall till det genom propositionen framlagda förslaget om höjning av skattesatsen samt avslag å motionerna I: 716 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 861 av herr Hagberg m. fl., dels ock på bifall till den i ifrågasvarande motioner gjorda hemställan, innebärande avslag å förslaget om höjning av skattesatsen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser höjning av skattesatsen för den allmänna varuskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 716 och II: 861.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 146 ja och 5 nej, varjämte 77 av

Skattereform m. m.

kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Övergångsbestämmelserna

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XVIII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser övergångsbestämmelserna beträffande varuskatteförordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XVIII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 151 ja och 76 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Omläggning av beskattningen

A) Utredning om allmänna varuskattens uttagande i tidigare led

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till andra att-satsen i den vid betänkandet fogade reservationen XIX) av herr Hagberg m. fl.; samt 3:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XX) av herrar Sundin och Vigelsbo; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Vigelsbo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser utredning om allmänna varuskattens uttagande i tidigare led, antager det förslag, som innefattas i andra att-satsen i den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen XIX), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen XX) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 81 ja och 41 nej, varjämte 108 av

Skattereform m. m.

kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser utredning om allmänna varuskattens uttagande i tidigare led, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit andra att-satsen i den vid betänkandet fogade reservationen XIX) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 114 ja och 99 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

B) Förutsättningslös prövning av den lämpliga utformningen av en indirekt beskattning

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till första att-satsen i den vid betänkandet fogade reservationen XIX); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde

de emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser förutsättningslös prövning av den lämpliga utformningen av en indirekt beskattning, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit första att-satsen i reservationen XIX) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Undantagande från allmän varuskatt av investeringsvaror

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXI) av herr Hagberg m. fl.; samt 3:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXII) av herrar Sundin och Vigelsbo; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Vigelsbo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Skattereform m. m.

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser undantagande från allmän varuskatt av investeringsvaror, antager det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen XXI), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen XXII) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser undantagande från allmän varuskatt av investeringsvaror, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXI) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för

ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 119 ja och 92 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Allmänna varuskattens höjd beträffande förbearbetade byggnadsvaror

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXIII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser allmänna varuskattens höjd beträffande förbearbetade byggnadsvaror, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXIII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 80 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Skattereform m. m.

Undantagande från allmän varuskatt av förbrukningsartiklar i produktionen

Herr talmannen gav först propositioner i fråga om utskottets *hemställan*, nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXIV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser undantagande från allmän varuskatt av förbrukningsartiklar i produktionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXIV) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 145 ja och 77 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Härefter framställde herr talmannen i avseende å *moliveringen* propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen XXV) av herrar Sundin och Vigelsbo föreslagna motive-

ringen; och godkände kammaren utskottets motivering oförändrad.

Undantagande från allmän varuskatt av fiskeredskap samt begagnade traktorer

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXVI); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser undantagande från allmän varuskatt av fiskeredskap samt begagnade traktorer, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXVI) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 126 ja och 94 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Sedan beslutet fattats anmälde herr Larsson i Borrby (cp), att han röstat för bifall till nej-propositionen men att omröstningsapparaten markerat ja.

Skattereform m. m.*Undantagande från allmän varuskatt av böcker och musikalier*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXVII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser undantagande från allmän varuskatt av böcker och musikalier, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXVII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 135 ja och 90 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Undantagande från allmän varuskatt av ammunition till frivilliga skytteväsendet

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXVIII); och fann herr talmannen den förra proposi-

tionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser undantagande från allmän varuskatt av ammunition till frivilliga skytteväsendet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXVIII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 147 ja och 68 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

III. Bensinskatten**A) Skattesatsens höjd**

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan (bifall till det genom propositionen framlagda förslaget om höjning av bensinskatten med 5 öre); 2:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXIX) av herr Hagberg m. fl. (avslag å ifrågavarande förslag); samt 3:o) bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXX) av herrar Sundin och Vigelsbo (höjning av bensinskatten med

Skattereform m. m.

3 öre samt skrivelse till Kungl. Maj:t angående ianspråktagandet av härigenom inflytande medel); och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Vigelsbo votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående bevillningsutskottets betänkande nr 79, såvitt avser höjning av bensinskatten, antager det förslag, som innefattas i den av herr Hagberg m. fl. avgivna reservationen XXIX), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den vid betänkandet fogade reservationen XXX) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 79 ja och 34 nej, varjämte 116 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser höjning av bensinskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXIX) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid utvisade de ljustablåer, som ange voteringsresultatet, att 112 av kammarens ledamöter röstat ja, 111 röstat nej, 5 förklarar sig avstå från att rösta och 2 varit frånvarande.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ENSKOG** (fp), som yttrade:

Herr talman! Summan av de på ljustablån angivna siffrorna är endast 230.

Vidare anförde

Herr **TALMANNEN**:

Som kammarens ledamöter torde ha observerat har summan av de på ljustablån redovisade siffrorna understigit 232, d. v. s. antalet ledamöter av kammaren, vid flera av de tidigare i dag företagna voteringarna. Då emellertid differenserna i dessa fall icke kunnat inverka på utgången av kammarens ställningstagande i de olika frågorna, har jag ansett mig böra godtaga de erhållna

Skattereform m. m.

siffrorna. De kommer emellertid att korrigeras med ledning av fotografierna av de tablåer, som utvisar hur varje ledamot röstat.

Vid den huvudvotering medelst omröstningsapparat, som nu ägt rum, är skillnaden i röstetal mellan ja-propositionen och nej-propositionen endast 1, medan summan av de erhållna siffrorna understiger antalet kammarledamöter med 2. Det blir därför ofrånkomligt att i denna fråga företaga omröstning medelst namnupprop.

Vid härefter företagen omröstning medelst namnupprop avgåvos 113 ja och 112 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta; 2 ledamöter voro frånvarande.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Vid sedermera verkställd granskning av fotografiet av den tablå, som utvisade hur varje ledamot röstat i den medelst omröstningsapparat företagna huvudvoteringen i denna fråga, konstaterades att 113 av kammarens ledamöter röstat ja, 112 röstat nej, 5 förklarar sig avstå från att rösta och 2 varit frånvarande.

B) Utredning rörande differentiering av bensinskatten

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXXI); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser utredning rörande differentiering av bensinskatten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXXI) av herrar Sundin och Vigelsbo.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 173 ja och 45 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarens hade alltså bifallit utskottets hemställan.

C) Motiveringen beträffande skatte-restitution

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av den i reservationen XXXII) föreslagna motiveringen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Vigelsbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner bevillningsutskottets motivering i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser skatterestitution beträffande bensinskatt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt den i reservationen XXXII) av herrar Sundin och Vigelsbo föreslagna motiveringen.

Skattereform m. m.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Vigelsbo begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 125 ja och 69 nej, varjämte 36 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

IV. Övriga i reservationerna upptagna frågor***Återhållsamhet med statsutgifterna***

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXXIII); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser återhållsamhet med statsutgifterna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXXIII) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av

kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Punktskatterna

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen XXXIV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 79, såvitt avser punktskatterna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen XXXIV) av herr Hagberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 146 ja och 79 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

V. Utskottets hemställan i de delar, beträffande vilka beslut icke tidigare fattats

Bifölls.

Skattereform m. m.**Bevillningsutskottets betänkande nr 74**

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid betänkandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt i Aspabruk begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 74, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes.

Sedan denna omröstning avslutats utvisade de i plenisalen uppsatta ljustablåerna, att vid omröstningen avgivits 111 ja-röster och 112 nej-röster, att 5 ledamöter förklarar sig avstå från att rösta samt att 2 ledamöter varit frånvarande. Då summan av dessa fyra tal utgjorde 230, under det att rätteligen kammarens samtliga 232 ledamöter bort redovisas, yttrade herr talmannen, att ny votering medelst omröstningsapparat komme att verkställas.

Sedan sistnämnda omröstning avslutats, utvisade ljustablåerna, att vid omröstningen avgivits 111 ja-röster och 110 nej-röster, att 7 ledamöter förklarar sig avstå från att rösta samt att 2 ledamöter

varit frånvarande. Då alltså även vid denna omröstning endast 230 ledamöter redovisats, bestämde herr talmannen, att votering nu komme att anställas medelst namnupprop.

Därvid avgåvos 112 ja och 113 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta; 2 ledamöter voro frånvarande.

Kammaren hade alltså bifallit den vid betänkandet fogade reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan beslutet fattats anmälde herrar *Odhe* (s) och *Lassinantti* (s), att de vid båda de medelst omröstningsapparat verkställda voteringarna röstat nej men att ljustablåerna utvisat att de avstått från att rösta.

Vid sedermera företagen granskning av fotografierna av de tablåer, som utvisade hur varje ledamot röstat vid de medelst omröstningsapparat verkställda voteringarna i denna fråga, konstaterades att vid båda voteringarna markerats 112 ja-röster och 111 nej-röster, att 7 ledamöter förklarar sig avstå från att rösta och att 2 ledamöter varit frånvarande.

Andra lagutskottets utlåtande nr 72

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 72, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Skattereform m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herrar Thorsten Larsson och Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 189 ja och 40 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Andra lagutskottets utlåtande nr 73*Mom. A*

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 717 av herrar Öhman och Helmer Persson samt II: 862 av herr Hagberg m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit de i ämnet väckta motionerna I: 717 och II: 862.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

ning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göteborg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 73, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen av herr Strand m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Wetterström begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 162 ja och 56 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 33, i anledning av riksdagens revisorers framställning angående ändring

av instruktionen för riksdagens revisorer,

nr 34, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade motioner, och

nr 35, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående lönesättningen m. m. för viss personal vid riksdagens ekonomibyrå;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckta motioner angående bidrag från de allmänna sjukkassorna till undersökningar för hälsokontroll,

nr 71, i anledning av väckta motioner angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall utfärda förbud för svenska rederier att utlämna dokument till utländska myndigheter, och

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undanförelse och förstöring, m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till jordfonden å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62, m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 4

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 403, till Konungen i anledning av riksdagens revisorers framställning angående ändring av instruktionen för riksdagens revisorer.

Vidare anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 405, i anledning av väckta motioner angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att i vissa fall utfärda förbud för svenska rederier att utlämna dokument till utländska myndigheter;

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 407, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 26 juli 1947 (nr 529) om allmänna barnbidrag, dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 408, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om undanförelse och förstöring, m. m.

Slutligen anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 402, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till jordfonden å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62, m. m.

§ 5

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.53.

In fidem
Sune K. Johansson

Torsdagen den 14 december

Kl. 19.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmanen.

§ 1

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial:

nr 195, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden, och

nr 196, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62.

§ 2

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 409, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om brännoljeskatt, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 410, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet.

§ 3

Justerades protokollsutdrag.

Kammararens ledamöter åtskildes här efter kl. 19.32.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 15 december

Kl. 11.00

§ 1

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Helén har frågat mig, om jag är beredd att medverka till att sådant material som överlämnas till departement i samband med svar på interpellationer och enkla frågor och som är offentlig handling enligt tryckfrihetsförordningens bestämmelser, blir lättare tillgängligt.

Interpellationsinstitutet är ett värdefullt medel för att ge riksdagen och den allmänna opinionen information i aktuella frågor och tillfälle till debatt. Skall institutet fullgöra denna sin uppgift i vårt parlamentariska liv, måste vederbörande statsråd få möjlighet till noggranna förberedelser för att därigenom kunna ge riksdagen en ingående belysning av de problem som sålunda aktualiseras. Ofta finnes erforderligt underlag för svaret ej tillgängligt inom departementet. Sedan gammalt införskaffas därför från berörda tjänstemän och myndigheter ett material som lämnas skriftligen eller muntligen. Materialet innefattar vanligen statistiska sammanställ-

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

ningar och andra redogörelser för faktiska förhållanden, men därjämte stundom även bedömningar och värderingar.

I den mån det sålunda insamlade materialet innehålles i allmänna handlingar enligt tryckfrihetsförordningen har självfallet varje medborgare fri tillgång därtill. Jag vill dessutom erinra om att interpellanter i förväg tillställles interpellationssvar.

Vidare anförde:

Herr **HELÉN** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min fråga i riksdagens elfte timme. Det finns emellertid de som är ännu mera senfärdiga än jag. Det är ju ingen hemlighet att det konkreta exempel, där grundlagen ger mig rätt att belysa den principiella fråga vi här skall diskutera, är hämtat från förra fredagens tolfte timme. Jag kommer senare att något beröra detta konkreta exempel.

Jag delar statsministerns uppfattning att interpellationsinstitutet är mycket värdefullt både för riksdagsarbetet och för den allmänna debatten. Till statsministerns deklARATION i svaret vill jag också lägga, att det är viktigt att det utförliga sakmaterial som dessa debatter måste bygga på är tillgängligt inte bara för regeringen utan även för riksdagens ledamöter — och tillgängligt på sådant sätt att interpellanten i god tid kan sätta sig in i materialet.

I debatten om sjukhuskrisen fick herr Ohlin först fem minuter före plenums början kl. 12 besked från medicinalstyrelsen om att det material som sammanställts för interpellationsdebatten kunde lämnas ut. Tidigare hade man sagt att materialet inte kunde ställas till förfogande, därför att det hade formen av ett handbrev till inrikesministern. Jag skall inte gå in på den juri-

diska frågan och inte ge uttryck för någon förvåning över att ett ämbetsverk kan uppfatta en sådan skrivelse som handbrev. Jag har en kopia här, och skrivelsen inledes med orden »Till herr statsrådet och chefen för Kungl. Inrikesdepartementet». Jag noterar bara, att om det positiva beskedet till herr Ohlin som nu kom fem minuter före plenums början i stället hade kommit fem minuter över tolv, så skulle jag inte lagt min fråga på andra kammarens sekreterares bord. Då hade jag lagt den i ett kuvert och skrivit utanpå: Till riksdagens justitieombudsman.

Nu är emellertid det viktiga att här försöka nå fram till något som förhindrar en upprepning av det inträffade och skapar praktiska förbättringar för riksdagens ledamöter. Därför vill jag förelägga regeringens och riksdagens ledamöter tre sådana möjligheter för övervägande.

En möjlighet är att material som med anledning av en interpellation överlämnas till ett departement ställes till TT:s förfogande med påskrift att det får publiceras först i och med att svaret lämnats i riksdagen. Då kan materialet i rätt sammanhang belysas i tidningarna. Den andra möjligheten är att man tillämnar en konsekvent diarieföring av dylikt material, vilket nu inte tycks vara fallet — i varje fall inte i det departement som berördes denna gång.

Den tredje väg jag här vill rekommendera är att riksdagens egen upplysningstjänst generellt hos verken anhåller om kopia av det material som ställes till förfogande för besvarande av en interpellation, och att det sedan finns tillgängligt hos upplysningstjänsten före interpellationens besvarande. Om man väljer den vägen, och om man inte kommer med något åläggande utan överlåter åt vederbörande verk att bedöma vad som är offentlig handling, så får vi de bästa garantierna för att offentlighetsprincipen verkligen beaktas. Och om något

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

verk inte skulle lämna ut materialet, så får vi ta upp den frågan till prövning på nytt.

Jag vill understryka att jag här håller mig till det material, som enligt tryckfrihetsförordningens bokstav är offentligt, och att jag inte går in på den svåra gränsdragningen beträffande sådant material för politiska ställningstaganden som utarbetas internt inom departementen. Det är inte den frågan jag här tagit upp till debatt.

Jag vore tacksam om statsministern ville kommentera dessa tänkbara lösningar till en förbättring av arbetsförhållandena här i kammaren.

Vidare vill jag komma med ett litet förslag till praktiska förbättringar. I handelsdepartementets förträffliga anvisningar för hur det bör förfaras vid besvarande av interpellationer förekommer en praktisk anvisning, som inte tycks gälla för övriga departement, nämligen den att en reservupplaga av svaret skall finnas här i kammaren. Nu delas svaren ibland ut på riksdagsmännens bord. Så sker, när man anser att svaret har stor principiell räckvidd. Det finns nog ingen anledning att utsträcka utdelningen till samtliga fall, eftersom våra bänkar brukar vara överfyllda av papper. Men om det i närheten av stenografbordet fanns en sådan reservupplaga av det aktuella interpellationssvaret, så skulle vi slippa det besvarande i att övriga riksdagsmän som vill delta i debatten kommer och vill titta i interpellationssvaret just när interpellanten håller på att förbereda sitt anförande.

Jag skulle vara tacksam, om man i statsrådsberedningen ville skicka ut en rekommendation till samtliga departement om att tillämpa handelsdepartementets förfaringssätt vid besvarande av interpellationer. Och jag hoppas att herr talmannen benäget kommer att tillåta att reservupplagan av svaren finns tillgänglig i kammaren vid interpellationernas besvarande.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Vi har ju ett gemensamt önskemål, herr Helén och jag, nämligen att försöka göra interpellationsinstitutet så värdefullt som möjligt. Vi är överens om att detta för vårt land tämligen unika institut fyller en mycket viktig funktion, och vi vill naturligtvis inte göra något som skulle göra det sämre. Helst skulle vi finna metoder, varigenom vi kunde göra det ännu bättre. Vad är det då som gör interpellationsinstitutet så värdefullt? Jo, det är för det första att vi i rent politiska frågor har möjlighet att komma fram till ett resonemang mellan opposition och regeringsparti som kan vara av värde. Men det är inte om dessa ting vi i dag diskuterar, utan det är den andra väsentliga uppgiften för interpellations- och frågeinstitutet, nämligen att lämna ett material till belysande av väsentliga samhällsfrågor. Dessa kan ibland vara politiskt kontroversiella, men många gånger är de det inte. Det är ofta fråga om ren information.

Vi är också överens om — och det har herr Helén inte heller opponerat sig mot — att det är nödvändigt, om vi skall behålla interpellationsinstitutets karaktär, att man ger statsrådet, som tillfrågas, möjligheter att insamla ett så omfattande material som över huvud taget är möjligt. Detta sker också för närvarande.

Jag såg i någon tidning att man trodde att departementschefer svartsjukt vaktade över detta material för att få tillfälle att briljera i debatterna genom att visa sig duktigare än interpellanten. Jag tror att det är att överskatta statistiska siffrors värde för att vinna en debatt. Jag kan aldrig tro att någon vinner en riksdagsdebatt genom att uppläsa de sakliga uppgifter som här levereras i form av interpellationssvar. Därför kan vi nog avfärda den hypotesen som något verklighetsfrämmande. Herr Helén har ju inte heller fört fram den.

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

Om vi är överens om detta, kan vi också vara överens om att det är en fördel om departementschefen eller vederbörande statsråd får en möjlighet att på grundval av framställningar från olika verk göra en så sammanhängande presentation av ärendet som möjligt. Jag tror att många av de betydelsefulla interpellationssvar som har lämnats här i kammaren just har sitt värde därigenom att ett ofta mycket mödosamt arbete lagts ned på att sammanställa från olika håll insamlade uppgifter. Varje åtgärd som kan leda till att det allmänna intrycket blir mera splittrat kan komma att innebära en risk för att interpellationsinstitutet, som vi hittills har betraktat som värdefullt, kan komma i riskzonen. Därför anser jag, att när vi föreslår åtgärder för att nå, för både herr Helén och mig, gemensamma syften, vi i varje fall skall undvika allt som kan tänkas leda till en byråkratisering av interpellationsinstitutet. Vi vågar nog säga, att den utomordentligt vidsträckt offentlighet inom den svenska förvaltningen som vi med all rätt är stolta över och som är unik i hela världen, ger ett gott underlag för interpellanterna att få material till sina interpellationer och väl också till att kunna delta i interpellationsdebatterna. När man dessutom lämnar kompletterande upplysningar i interpellationssvar som lämnas ut i förväg, undrar jag om det inte är svårt att vidtaga några förbättringar av institutets procedur som inte innebär en onödig byråkratisering.

Jag vill gärna svara herr Helén, att vi gärna tar vara på uppslaget att de andra departementen också följer handelsdepartementets anvisningar. Det är något som vi skall försöka ordna. Däremot är jag något betänksam gentemot herr Heléns tre övriga förslag, att man alltså skulle tillställa TT detta material. Det kan ju hända att jag uppfattade det felaktigt. Jag är rädd för att det skulle komma att leda till rätt mycket besvär-

ligheter. Jag har ju rätt lång erfarenhet som statssekreterare av att skriva interpellationssvar — inte bara att läsa upp dem som jag numera ägnar mig åt. Därför vet jag att det många gånger händer att man får en framställning från ett verk, vilken skall ligga till grund för interpellationssvaret. Efter det att en sådan har anmälts först till statssekreteraren och sedan till statsrådet, införas kompletterande upplysningar — upplysningar vilka kanske i stor utsträckning tas per telefon. Jag tror att det skulle skapa rätt mycket av förvirring över hela vårt interpellationsinstitut, om man går de vägar som herr Helén har nämnt. Jag är övertygad om att herr Ohlin på denna punkt delar min uppfattning, eftersom han i egenskap av departementschef i samlingsregeringen tillämpade precis samma princip som den jag nu har redogjort för.

Vi skall naturligtvis fundera på alla uppslag. Vi är överens om att institutet är bra som det är nu. Kan det ytterligare förbättras, är vi villiga att pröva alla uppslag. Men jag är litet betänksam beträffande de tre första av herr Heléns uppslag. Men det fjärde är rimligt och klokt — att följa handelsdepartementets exempel i fråga om utdelning av interpellationssvar — det skall vi försöka göra.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Vi får vara tacksamma för det lilla, och jag ber att få tacka för det. Men jag vill ändå återkomma till den viktigare frågan om de handlingar som överlämnas från verk till departement i samband med besvarande av interpellationer. Jag vill understryka att det i det konkreta exemplet står i missivskrivelsen att man överlämnar bifogade P. M. som material »för besvarande av den i riksdagens andra kammare av fru Cecilia Nettelbrandt väckta interpellationen» angående åtgärder mot sjuksköterskebristen.

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

Det är emellertid alldeles uppenbart att här finns en lång rad fall, där dokument framställts just i detta syfte. Statsministern säger i sitt ursprungliga svar att varje medborgare har fri tillgång till dessa. Ja, om man vet att de existerar. Menar statsministern för övrigt att interpellanterna i fortsättningen enskilt skall ringa runt eller på annat sätt vända sig till de verk som kan komma i fråga? Vi syftar väl ändå här till att finna former, vilka gör det redan i och för sig tunga arbetet för riksdagsmännen något lättare. Enär det inte är fråga om att på något sätt bryta mot någon princip, menar jag att man skulle kunna skapa en praktisk ordning genom att upplysningstjänsten åtar sig att generellt insamla sådant material som riksdagsmännen kan vilja ha. Jag har mycket svårt att förstå hur detta skulle påverka den eventuella fortsatta kontakten per telefon eller på annat sätt mellan verk och vederbörande departement. Där gäller ju inte tryckfrihetsförordningen — där är man på andra sidan om den gräns som statsministern och jag i denna debatt försökt upprätthålla. Jag ber statsministern övertänka saken en gång till.

Detta innebär inte att man bryter mot någon som helst arbetsregel utan att man försöker skapa ett sätt att göra materialet tillgängligt i god tid. Jag vill stryka under vad tidsfaktorn betyder för riksdagsmännen. Nog hade det varit bättre om t. ex. utrikesminister Undéns svar legat här redan nu, så att man kunnat sätta sig in i det. Tidsfaktorns betydelse är lika stor när det gäller förberedande material.

Jag tror faktiskt att statsministern underskattar värdet av sakuppgifter i den debatt som föres i interpellationssammanhang. Syftar man till saklig debatt, kan man väl vinna poäng och framgångar även med siffror.

Härefter meddelade herr talmannen, att herr Ohlin begärt ordet, och gav pro-

positioner dels på bifall till därmed ställt förslag om upphävande beträffande denna fråga av den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten, dels ock på avslag å detta förslag; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Helén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller framställningen att den i § 20 mom. 4 kammarens ordningsstadga föreskrivna inskränkningen i yttranderätten upphäves beträffande denna fråga, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit berörda framställning.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 64 ja och 48 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit framställningen om upphävande av föreskriven inskränkning i yttranderätten.

Härefter anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få uttrycka min tillfredsställelse över att kammaren medgivit att jag gör en kort kommentar i denna fråga, som ju står i mycket nära samband med den debatt jag för några dagar sedan hade med inri-

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

kesministern — en debatt som var den direkta orsaken till herr Heléns fråga. Jag har begärt ordet för att ytterligare fästa uppmärksamheten på frågan om diarieföring. Låt mig fortsätta med det konkreta fall som varit aktuellt — jag tror att det då är lättare att få den principiella frågan belyst.

Anser man inom regeringen, att i det aktuella fallet medicinalstyrelsens skrivelse till inrikesdepartementet hade bort diarieföras i medicinalstyrelsen? Anser man att denna skrivelse hade bort diarieföras i inrikesdepartementet?

Om svaret blir nej på dessa frågor — och särskilt om svaret blir nej på frågan rörande diarieföring i inrikesdepartementet — innebär detta såvitt jag förstår att man förordar en praxis för offentliga handlingars tillgänglighet som inte riktigt rimmar med andemeningen i vad statsministern sade för en stund sedan. Ty det är väl svårt att bestrida att det här rör sig om en offentlig handling.

Vilken var egentligen inrikesministerns motivering för att inte diarieföra denna handling? Statsministern säger att offentliga handlingar är tillgängliga. Men är de inte diarieförda vet man ju ofta inte om att de existerar. Skulle det inte vara naturligt att i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens anda ha en liberal praxis för diarieföring av sådana här handlingar? Vad är det för allmänna intressen som skulle skadas om en handling av denna art hade blivit diarieförd i inrikesdepartementet? Det kan ju inte påvisas vare sig att detta skulle ha stått i dålig överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens formella bestämmelser eller att något allmänt intresse skulle ha trätts för nära på det sätt som statsministern nyss utvecklade?

Varför diariefördes då inte denna handling? Nu tycks detta vara i överensstämmelse med en viss praxis. Det

är just därför herr Helén tagit upp frågan på det principiella planet och det är också detta jag vill belysa ytterligare. Alltså: Finns det någon anledning till en praxis i fråga om diarieföring som är så restriktiv som den nuvarande, något som måste starkt inskränka riksdagsledamöternas praktiska möjligheter att skaffa sig det material som föreligger?

Till sist, herr talman! Statsministern hänvisade till praxis under de år då jag var chef för handelsdepartementet. Jag kan inte erinra mig att någon situation motsvarande den som här föreligger var för handen då. Men statsministern har säkerligen inte sagt detta utan att han har något exempel på en handling som kanske inte blivit diarieförd på det sätt jag för min del anser skulle vara klok praxis i sådana fall som de jag här berört. Skulle det vara så att det kan påvisas att nuvarande praxis förekom även på den tid då jag var medlem av regeringen, så beklagar jag att dessa tio månader inte gav mig möjlighet till reformer av den praxis på området som kan behöva ändras. Statsministern har själv haft 17 år på sig att ändra den — om han nu vill acceptera att det gäller att så långt som möjligt i överensstämmelse med tryckfrihetsförordningens anda göra material tillgängligt för riksdagens ledamöter i samband med interpellationssvar.

Herr HELEN (fp):

Herr talman! Jag har bemödat mig om att ge denna debatt en inriktning på riksdagens arbetsmöjligheter och de principiella villkoren för dessa. I ett sådant läge och när en enskild ledamot av riksdagen då önskar utvidga denna debatt, är det 48 av kammarens ledamöter som finner det vara väsentligt att försöka förhindra detta. I går upplevde man i medkammaren en liknande situation.

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

Jag vågar säga att jag hör till de oppositionsledamöter som har den största respekten för regeringspartiet och dess riksdagsgrupp, och jag har försökt att i olika sammanhang ge uttryck för det. Men metoden att försöka begränsa vår åsiktsfrihet och yttrandefrihet på detta sätt kommer jag att bekämpa så länge jag finns här i kammaren.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag skall först ta upp frågan om diariet föringen. Jag vill då bara säga att det i inrikesdepartementet förs ett speciellt diarium över interpellationer. Det läggs upp en akt för varje interpellationssvar, till vilken infordrade handlingar från verk och myndigheter förs. Dessa diarium och handlingar på departementet kan vederbörande interpellant ta del av.

Får jag sedan ta upp det aktuella ärendet och herr Heléns tal om att en handling inte lämnats ut förrän fem minuter före klockan tolv den dag svaret skulle avges. Följande utspelades: På torsdageftermiddagen blev jag uppringd av generaldirektör Engel i medicinalstyrelsen som meddelade mig att professor Ohlin hade varit på skilda byråer inom medicinalstyrelsen för att begära material. Ingen hänvändelse hade skett till generaldirektör Engel, som alltså inte kände till detta annat än i andra hand. Han frågade mig nu hur han skulle förfara, och jag sade då att han skulle lämna ut allt det officiella material som vi har. Jag vet att medicinalstyrelsens chef sökte efter professor Ohlin på eftermiddagen och på kvällen sedan han fått detta besked, men han fick inte kontakt med professor Ohlin. På fredag förmiddag ungefär klockan tio blev jag på nytt uppringd av medicinalstyrelsens chef, som meddelade mig att professor Ohlin inte var nöjd med detta material. Det fanns ytterligare en promemoria, som verket be-

traktade såsom ett arbetsmaterial för departementet men som herr Ohlin önskade få ta del av.

Jag gav beskedet att även detta material omedelbart skulle lämnas ut. Allt det material vi har skall stå till herr Ohlins förfogande. Samma besked lämnades av statssekreteraren och chefen för rättsavdelningen i inrikesdepartementet till de jurister från medicinalstyrelsen som ringde upp i samma angelägenhet.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det var herr Heléns sista yttrande som kallade upp mig i talarstolen; jag tycker inte att det kan stå oemotsagt.

Herr Helén säger att det skulle vara något försök att undertrycka åsikts- och yttrandefriheten att 48 av denna kammars ledamöter har den uppfattningen att det inte finns anledning att utvidga denna debatt. Om herr Helén vill ha en allmän debatt i ett ärende får han väl använda den institution som finns, nämligen att framställa interpellation, och inte framställa enkel fråga. Att mästra kammaren därför att det finns de som har den uppfattningen att en enkel fråga inte bör utvidgas till allmän diskussion kan väl ändå inte vara riktigt. Det finns ju två olika former att välja på. Det är herr Heléns sak att välja den han anser lämpligast. Varför valde inte herr Helén interpellationsformen? Då hade det blivit allmän debatt utan att någon hade behövt begära denna utvidgning av en enkel fråga.

I detta anförande instämde fröken Sandell, herrar Jacobsson i Sala och Kärrlander, fru Thunvall, herrar Carlsson i Västerås och Andreasson, fru Johansson, fru Renström-Ingénäs, herr Trana, fröken Bergegren, herrar Persson i Appuna och Fagerlund, fru Torbrink, herrar Johanson i Västervik och Arweson, fru Löfqvist, herrar Hen-

Svar på fråga ang. tillhandahållande av visst material i samband med svar på interpellationer och enkla frågor

ningsson, Levin och Bengtsson i Landskrona samt fru Ekendahl (samtliga s).

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Med anledning av herr Gustafssons påpekande vill jag bara säga att det i riksdagens arbetsordning finns en bestämmelse som säger att kammaren kan bevilja yttranderätt även för andra än den som framställer en fråga. Denna bestämmelse har uppenbarligen tillkommit för att den skall kunna användas när motiv därtill förefinns, som t. ex. i detta fall när det gäller en principiell fråga i direkt anslutning till en debatt, i vilken jag för bara några dagar sedan deltog. Jag måste för min del hålla med herr Helén om att det är överraskande att så många ledamöter av regeringspartiet finner det angeläget att förhindra att ytterligare kommentarer göres i denna principiella och viktiga fråga — det borde vara en naturlig sak att tvärtom medge sådana.

Denna röstning visar att man inte i generös anda vill ge kammarens ledamöter de tillfällen till debatt som dock har angetts i riksdagsordningen på ett sätt som öppnar möjlighet till utnyttjande i sådana här sammanhang.

Dessutom måste jag säga att inrikesministern också överraskade mig en aning. Om jag inte missminner mig helt, sade inrikesministern vid det förra tillfället då kammaren behandlade denna fråga, att han inte kände till min önskan om material förrän på fredagens förmiddag. Misstar jag mig härvidlag, herr inrikesminister? I dag meddelar inrikesministern att han kände till saken dagen innan.

Anser inrikesministern att det är ett tillfredsställande tillstånd om en sådan praxis förekommer mellan ett ämbetsverk och inrikesdepartementet — jag diskuterar nu inrikesdepartementets beteendemönster — att en generaldirektör i ett verk beträffande en offentlig handling skall ringa till vederbörande

statsråd och fråga huruvida statsrådet anser att denna handling skall lämnas ut? Det är ett faktum att jag efter att min begäran hade framställts vägrades att utfå den ifrågavarande handlingen. Detta beslut blev sedan ändrat efter någon timme. Jag undrar verkligen om inrikesministern anser att denna praxis är tillfredsställande.

Herr talman! Inrikesministern talade om ett speciellt diarium som skulle föras på statssekreteraravdelningen. Detta är dock tydligen inte tillgängligt för allmänheten. När vi frågade inrikesdepartementet om denna handling var diarieförd — och detta gjordes t. o. m. så sent som någon timme före debatten — fick vi nämligen därifrån det beskedet att handlingen icke var diarieförd.

Jag ställer nu en direkt fråga till regeringsledamöterna, huruvida de anser att denna restriktiva praxis i diarieföringen tjänar något förnuftigt syfte — vi känner ju till dess karaktär — och om denna snäva praxis är tillfredsställande. Enligt min mening är den icke i enlighet med tryckfrihetsförordningens anda.

Herr **HELÉN** (fp):

Herr talman! Den socialdemokratiske gruppledaren menar att det var fel av mig att inte från början väcka denna fråga i form av en interpellation. Eftersom jag hade tänkt mig debatten så — vilket också konfirmerades vid ett samtal mellan statsministern och mig — att den rimligen borde avgränsas till praktiska frågor, fanns ingen anledning att ta upp den i den vidsträcktare formen. Jag vill emellertid påpeka att regeringschefen i sitt andra inlägg drog in frågan om hur en nuvarande oppositionsledare och tidigare ledamot av regeringen hade behandlat sådana här ärenden. Det var i det ögonblicket frågan fick den principiella räckvidd som gjorde det motiverat med en utvidgning.

Det har inte varit min avsikt att för-

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

söka mästra kammaren; jag känner mig inte ha en sådan kapacitet. Vem är det som befinner sig i överläge i uppgörelserna här i kammaren? Det är alltid den röstmässigt starkare parten. Vad jag har försökt förfäktat är en rimlig handlingsfrihet för den svagare parten i kammaren.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Heléns sista inlägg förvånar mig ännu mera än det förra. Det skulle väl vara ganska underligt om inte herr Helén redan från början, när han framställde denna fråga, var på det klara med att den hade principiell betydelse. Det var väl inte detta att statsministern i en vändning råkade nämna herr Ohlins namn som gjorde att frågan fick principiell betydelse, utan det var väl vad som förekommit tidigare. Det visste väl herr Helén — jag skulle missta mig mycket annars — när han framställde spörsmålet i form av en enkel fråga i stället för i form av en interpellation.

Till herr Ohlin vill jag säga att jag mycket väl vet att det finns möjlighet för kammaren att besluta utvidga en enkel fråga till allmän debatt. Jag har inte vänt mig mot det. Vad jag har vänt mig mot är herr Heléns försök att framställa dem som inte velat vara med om detta så, att de försökt strypa åsikts- och yttrandefriheten. Var och en har rätt att om han inte vill ha en utvidgning av debatten rösta emot detta och om han vill ha en utvidgning rösta för det.

Jag vill ge både herr Ohlin och herr Helén rådet att lägga bort den skolmäs-tarmentalitet som de ibland visar i kam-maren.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Beträffande det material som verket betraktade som officiellt blev jag uppringd på torsdagens eftermiddag. Beträffande det material som herr Ohlin begärde att få se och som

verket betraktade som arbetsmaterial blev jag uppringd på fredagens morgon. Då sade jag: »Lämna ut det omedelbart.»

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av riksdagens andra kammare, herr Eliasson i Sundborn, har i en interpellation begärt att, så långt detta är möjligt, en redogörelse lämnas kammaren för regeringens syn på den senaste tidens utveckling i Kongo och på den i FN-styrkorna ingående svenska militära personalens uppgifter därstädes. Herr Eliasson hänvisar till det förhållandet, att motsättningarna i Kongo inte endast synes bestå, utan också visat tendens att ta sig alltmer elakartade uttryck. Detta har vållat oro bland den svenska allmänheten, bland annat på den grund att svenska förband ingår i FN-styrkorna i Kongo.

Jag utgår ifrån att interpellanten i detta slutskede av riksdagen icke ifrågasätter någon mera utförlig redogörelse för de frågor som han nämner i sin interpellation och jag lägger huvudvikten vid önskemålet att regeringen meddelar sin syn på den svenska Kongo-personalens uppgifter.

Jag vill först erinra om hur FN:s säkerhetsråd föranleddes att intervensera i Kongo.

Det inträffade kort efter självständighetsdagen att oroligheter ägde rum på skilda håll i den nya staten och lag och ordning bröt samman. Belgiska regeringen, vars militära personal då hade i stor utsträckning lämnat landet, ansåg det nödvändigt att skicka fallskärms-trupper till Kongo. Republikens president och dess premiärminister uppfattade de belgiska truppernas ankomst som

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

ett försök från den förra kolonialmakten att på nytt överta makten i Kongo och sände en telegrafisk vädjan till FN med begäran om militärt stöd mot belgisk aggression. Telegrammet motiverades alltså inte med de inre oroligheterna utan med de belgiska truppernas ankomst som dessutom ansågs stridande mot vänskapsavtalet den 29 juni 1960 mellan Kongo och Belgien. Ett nytt telegram från den kongolesiska regeringen upprepade de förra skälen. Om inte hjälpen erhöles utan dröjsmål, vore Kongo tvunget att vädja till Bandungmakterna.

Under debatten i säkerhetsrådet underströk somliga medlemmar att ett angrepp av belgiska trupper ägde rum, medan andra framhöll att de inre oroligheterna hade förorsakat de belgiska truppernas ditsändande. Generalsekretären Hammarskjöld lade tonvikten på att upplösning av ordningen framkallat ett läge som i sina konsekvenser medförde hot mot freden och gjorde FN:s intervention berättigad. Hans tankegång var att en internationell ordningsstyrka i Kongo skulle svara för ordningen och göra de belgiska truppernas närvaro överflödigt.

Sedan generalsekretären fått säkerhetsrådets fullmakt vände han sig till ett antal stater, som icke tillhörde kretsen av ständiga medlemmar av säkerhetsrådet, däribland till Sverige, med en begäran om svensk trupp till Kongo. På grundval av erfarenheterna från Ghazaområdet skapades hastigt en internationell styrka, vars uppgift skulle vara att, utan att blanda sig i landets inre angelägenheter skapa den nödvändiga stabiliteten i syfte att bana väg för en mångsidig teknisk och humanitär biståndsverksamhet i FN:s regi. Denna grundförutsättning kvarstår alljämt.

När stormakterna i säkerhetsrådet den 13 juli 1960 bemyndigade Hammarskjöld att vidtaga erforderliga mått och steg för upprättande av denna internationella styrka, var ett av huvudsyftena att begränsa och om möjligt hindra ut-

ländsk intervention i Kongo, vilken hade kunnat få ödesdigra följder ej blott för Kongo och Afrika, utan även för världssituationen i dess helhet. Detta syfte kvarstår alljämt och är i grunden godtaget av alla stormakterna alltsedan säkerhetsrådets första beslut om ingripande fattades. Det har föranlett dem att stödja aktionen eller åtminstone att icke stjälpna den genom veto.

Jag vill särskilt understryka att den svenska truppen i Kongo tjänar den av FN:s behöriga organ fastlagda och ofta bekräftade politiken. Ansvaret för dess utformning och utförande delas av alla FN:s medlemsstater, men vilar i främsta rummet på stormakterna, som i säkerhetsrådet oavbrutet varit med om att besluta och successivt följa denna politik.

FN:s mandat i Kongo har fastställts genom en serie beslut av FN:s säkerhetsråd och generalförsamling och genom uttalanden av generalsekretären inför säkerhetsrådet vilka uttalanden av rådet lämnats obestridda. De militära styrkornas uppgifter och de medel de må bruka för att lösa dessa uppgifter har reglerats på detta sätt, liksom den politiska och juridiska ramen för styrkornas handlande. Organisationens åtgärder i Kongo redovisas i rapporter till medlemsländerna och diskuteras i generalförsamlingen och säkerhetsrådet. De med trupper bidragande staterna, däribland Sverige, har därtill möjlighet att i generalsekretärens rådgivande kongokommitté i detalj följa FN:s aktion i Kongo och att framställa förslag eller göra sina synpunkter gällande.

Katangaproblemet har alltifrån början framstått som ett av de politiskt och militärt mest känsliga spörsmålen i den stora och svårlösta uppgift FN påtagit sig genom att hörsamma Kongos begäran om hjälp. Såsom redan nämnts har i direktiven för Kongo-aktionen betonats, att FN eller FN-trupperna icke får bli part i interna kongolesiska tvister. Världsgenerationen har emellertid i

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

överensstämmelse med Kongos grundlag och enligt säkerhetsrådets och generalförsamlingens resolutioner utgått ifrån att landets enhet och politiska oberoende bör respekteras. För att lösa sina uppgifter har FN i första hand prövat förhandlingsvägen. Att man med denna metod ej nått tillfredsställande resultat bottnar främst i det motstånd mot en samverkan med den kongolesiska centralregeringen, som den lokala provinsregeringen Tshombe rest. Härvid har denna regering uppenbarligen inspirerats av bland andra utländska politiska rådgivare och den har fått stöd av ett gendarmeri som på sin tid utbildats av belgiska officerare och under den senaste tidens strider stått under ledning av legosoldater av växlande nationalitet.

Avlägsnandet av dessa sistnämnda element har alltmera kommit att framstå som ett nödvändigt medel för att återställa fred och ordning i landet. Säkerhetsrådet har i flera resolutioner understrukit detta, bl. a. i en resolution av den 21 februari i år. Ett försök att genomföra februaribeslutet gjordes den 28 augusti detta år, sedan centralregeringen genom en lag skapat en ny rättslig grundval för åtgärder — försöket gjordes för övrigt med Tshombes samtycke. Aktionen hade en viss framgång men resultatet blev ändå icke det väntade, då de deporterade legosoldaterna återvände illegalt eller i väntan på avtransport från Katanga gick under jorden eller vägrade lyda utvisningsordern. Ett nytt försök att omhänderta dem gjordes den 13 september, då de emellertid inte lät sig tagas utan med Katangagendarmeriet gick till anfall mot FN-trupperna, som plötsligt befann sig i en akut nödvärnssituation. Detsamma gäller i än högre grad om de strider som började den 5 december, då emellertid FN-trupperna genom de försvarsåtgärder, som vidtagits för att kunna möta en befarad attack, var i stånd att bättre möta de fientligheter mot FN,

som Tshombe proklamerat. Svenska regeringen har godkänt och verksamt bidragit till den förstärkning av FN-truppernas beväpning, som ägt rum under perioden mellan de väpnade konflikterna i Katanga i september och december. Syftet med de operationer FN nu genomför är att tillförsäkra FN-styrkornas rörelsefrihet i Katanga för att kunna fullfölja de grundläggande uppgifter som ålagts dem av säkerhetsrådet och generalförsamlingen samt därjämte att förhindra fortsatta övergrepp mot civilbefolkningen och FN:s civila och militära personal i provinsen.

Svenska regeringen har nyligen efter utrikesnämndens hörande till FN:s generalsekreterare framfört sina synpunkter på Kongo-aktionen. Härvid har understrukits att regeringen godtagit de principer, som nedlagts i säkerhetsrådets och generalförsamlingens Kongo-resolutioner. Huvudsyftet med FN:s insats i Kongo har varit och är enligt regeringens åsikt att i samarbete med de kongolesiska myndigheterna medverka till att upprätthålla lugn och ordning och att skapa sådana politiska och ekonomiska förhållanden, att kongoleserna själva får möjlighet att lösa sina konstitutionella, administrativa och ekonomiska problem.

Från regeringens sida har vidare framhållits, att för FN:s hela verksamhet i Kongo principiellt gäller, att organisationen inte får bli part i de inre konflikterna och inte heller kan ha till uppgift att påtvinga kongoleserna vissa lösningar på deras problem, t. ex. i fråga om karaktären av regeringssystemet eller i fråga om utformningen av förhållandet mellan centralregeringen och provinsregeringarna inom ramen för Kongos enhet. De militära styrkorna får inte användas för sådana uppdrag. De skall i stället fullgöra uppgifter av snarast polisiär natur och tjänar därutöver syftet att genom sin närvaro förmå de olika grupperna i Kongo att nå överenskommelse genom förhandlingar.

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

Svenska regeringen har givit praktiska uttryck åt sin positiva inställning genom att tillmötesgå de olika framställningar som gjorts om att svensk personal skulle få anställas för tjänst hos FN och om att materiel av olika slag skulle ställas till förfogande för användning i Kongo. Regeringen menar även att det är en viktig uppgift att avlägsna legosoldaterna. I samband härmed påpekar svenska regeringen vikten av att FN har tillräckliga styrkor för att lösa de uppgifter som organisationen ålägges samt att uppgifterna avpassas efter resurserna.

Till slut vill jag understryka att svensk trupp och svenska specialister har gjort en betydande insats i Kongo-aktionen. Deras plikttrohet och offervillighet har varit ett föredöme. Den svenska bataljonen i Elisabethville har enligt samstämmiga vittnesbörd visat mod, lugn och besinning även inför krävande och farliga uppgifter och trots personliga risker gjort vad som stått i dess makt för att undvika onödig blodsutgjutelse.

Regeringen beklagar självfallet på det livligaste att stridigheter i Katanga ej kunnat undvikas. Förenta Nationerna kan emellertid icke lastas härför. Dess mål har varit att under FN:s hägn trygga Kongos framtid som en självständig, livsduglig och oberoende stat.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber först att till hans excellens utrikesministern få framföra mitt tack för svaret på interpellationen. Med hänsyn till den senaste tidens händelser har jag ansett det angeläget att riksdagen och allmänheten informeras av regeringen om dess syn på utvecklingen i Kongo och på de uppgifter som den svenska FN-personalen har där.

Nu är ju utrikesministerns svar mycket allmänt hållet, men jag tror ändå att det har sitt värde att det strykes under att FN-personalen inte är i Kongo

för att blanda sig i de inrikespolitiska problemen där. Uppgiften är att upprätthålla lugn och ordning och att skapa sådana politiska och ekonomiska förhållanden att kongoleserna själva får möjlighet att lösa sina konstitutionella, administrativa och ekonomiska problem. FN får inte, som det framhålles i svaret, bli en part i inre konflikter, och FN har inte heller till uppgift att påtvinga kongoleserna vissa lösningar av deras problem, t. ex. i fråga om det framtida förhållandet mellan centralregeringen och provinsregeringen i Katanga inom ramen för Kongos enhet. Utrikesministern understryker mycket starkt, att de militära styrkorna inte får användas för sådana uppgifter, och jag tror, som sagt, att det är värdefullt att detta säges ut ännu en gång efter alla de motsäggande uppgifter, som har förekommit både här hemma och i andra länder om FN:s intentioner i Kongo.

Men, herr talman, man kan naturligtvis fråga sig *var* gränsen går mellan polisiära uppgifter och andra och *när* FN-organisationen riskerar att bli en part i inre kongolesiska konflikter och när den inte gör det. De frågorna lär väl inte vara lätta att besvara med hänsyn till de kaotiska förhållanden som tidvis råder i Kongo. En sak förefaller mig uppenbar, och det är att man har underskattat svårigheterna att få till stånd en pacifiering av gendarmeriet i Katanga och att avlägsna de utländska legosoldaterna. Man kan inte undgå att få det intrycket, att FN felbedömt läget och att organisationen påtagit sig uppgifter, som förefaller att vara större än de som svarat mot de resurser som stått till förfogande.

Jag skall nu hålla mig till vad som har hänt på senare tid och säga att jag finner det både olustigt och oroande att FN-personalen, trots att den nu varit i Kongo snart ett och ett halvt år, inte har lyckats trygga lugn och ordning och få till stånd en uppgörelse mellan centralregeringen och Katangaprovinsen.

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

Man får inte förvåna sig över om det bland den svenska allmänheten i dag finns många som ställer sig undrande och känner sig förvirrade inför de militära operationer, som pågår i Elisabethville. FN är ju ett fredsinstrument och det kan verka chockerande att dess representanter är invecklade i strider av detta slag. Många finner det minst sagt olustigt att svensk militär personal och svenska flygplan, låt vara i FN:s tjänst, spelar en så framträdande roll i kriget i Katanga. Det är inte denna form av verksamhet, som gjort Sverige känt och välkänt i internationella sammanhang. Vi hade naturligtvis hoppats att den svenska FN-trupps uppgifter skulle bli av polisiär natur, men den har undan för undan kommit att få uppgifter som från början väl inte ansetts troliga.

Enligt min mening är det oroande att de militära operationerna i Katanga kan — jag understryker det — bli långvariga och beröra civilbefolkningen i högre grad än som hittills skett. Man vet inte, om det kan bli ett snabbt slut på stridigheterna eller om de kommer att fortsätta exempelvis i ett mycket långvarigt gerillakrig.

Jag måste i detta sammanhang tyvärr också konstatera att stormakterna inte är ense om tagen, även om de inte har begagnat sig av sin vetorätt i säkerhetsrådet för att hindra denna aktion. Från engelsk sida har vid flera tillfällen givits uttryck åt uppfattningen att FN inte bör använda våld i Kongo. En annan omständighet är att åtskilliga FN-medlemmar inte vill vara med om att betala sina bidrag till de stora kostnaderna för FN-aktionen i Kongo. Jag skall inte alls spekulera över de motiv, som vissa av dessa stormakter kan ha för sitt handlande, men jag finner i varje fall dessa skiljaktigheter i uppfattning i och för sig vara en anledning till att man från svensk sida bör följa denna utveckling med den allra största uppmärksamhet.

Jag vill än en gång ta fasta på utrikesministerns uttalande att FN:s militära styrkor i Kongo inte får bli en part i de inre konflikterna och att FN inte har till uppgift att påtvinga kongoleserna vissa lösningar av deras problem. FN-styrkorna skall utföra uppgifter av snarast polisiär natur och därigenom åstadkomma lugn och ordning för att de olika grupperna i Kongo skall kunna nå fram till en uppgörelse genom förhandlingar. Med hänsyn till den senaste tidens utveckling vill jag dock för egen del framhålla att om inte de militära operationer, som nu pågår, kan inställas i en nära framtid och en stabilisering av läget inträder, som ger möjlighet till förhandlingar, bör regeringen ta vårt lands militära engagemang i Kongo under omprövning.

Herr WEDÉN (fp):

Herr talman! Den fråga som herr Eliasson ställt till regeringen har gällt hur regeringen ser på syftet med och villkoren för Sveriges medverkan i FN:s insatser i Kongo. På denna fråga har utrikesministern lämnat ett svar som jag inte känner mig uppkallad att polemisera emot, men varom jag möjligen skulle vilja säga, att det kanske hade varit värdefullt för debatten, om svaret trots den sena tiden på året gått något mera in på grundproblemen. Med anledning av den debatt som förts — i någon mån i men mest utanför riksdagen — vill jag dock gärna taga kammararens tid i anspråk med att tillfoga några ord om de skäl, som givit mig den bestämda övertygelsen, att FN:s ingripande i Kongo varit berättigat och nödvändigt.

Om jag får säga några ord om bakgrunden skulle det vara, att när Belgien sökte genomföra Kongos övergång från en kolonial ställning till att bli en självständig stat, så skedde detta utan erforderliga förberedelser i fråga om utbildning av inhemsk personal för olika ansvarsfulla uppgifter och i fråga om ut-

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

vecklingen av erforderliga kongolesiska administrativa och andra instrument och institutioner. Det är häri, och inte i den nuvarande belgiska regeringens uppträdande senare under krisen, som såvitt jag förstår, det väsentliga officiella belgiska ansvaret för den nuvarande Kongo-situationen ligger.

Det finns anledning att beakta t. ex. skillnaden mellan det förberedelsearbete, som i sådana avseenden bedrevs i Belgiska Kongo och det, man kan gott säga lysande sätt, varpå den brittiska administrationen i områden som Tanganyika och Uganda och flera andra förstod och förstår att under förändringens vind bana väg för en såvitt möjligt lugn övergång till en självständig inhemsk förvaltning och styrelse under för en verklig demokrati goda förutsättningar. Skillnaden mellan sättet att från brittisk sida sköta uppgifterna i de områden som jag nämnde och sättet varpå de sköttes i Kongo är mycket framträdande.

Jag är angelägen att säga detta just nu, bl. a. därför att ingen som vill skapa sig en rättvis och nyanserad bild av den brittiska politiken i Afrika kan gå förbi dessa i mycket väsentliga avseenden dominerande drag, som utmärker denna politik. Jag är lika angelägen att säga detta som att framhålla, att Storbritanniens nuvarande svårigheter, tveksamhet och kluvenhet, när det gäller att på ett för FN tillfredsställande sätt komma till rätta med sitt triangelproblem, Rhodesia—Katanga—FN, säkerligen djupt oroar de flesta av Storbritanniens många vänner i Sverige.

Bland annat de ofullständiga förberedelserna för Kongos självständighet ledde emellertid snabbt till uppkomsten av åtminstone tre olika kraftgrupperingar där, Leopoldvillegrupperingen, som enligt min mening med rätta är erkänd som Kongos lagliga regering, Elisabethvillegrupperingen och Stanleyvillegrupperingen. Att dessa skilda grupperingar uppkom, är i och för sig ingalunda

märkvärdigt. Det existerar såvitt jag förstår ännu ingen egentlig kongolesisk nationalkänsla. Det existerar, vad det beträffar, säkerligen ingen katangesisk nationalkänsla heller. Försök som görs på några håll i världen att framställa Tshombe som en företrädare för en spontan och obändig strävan till oberoende från Katangas folk har inte mycket med verkligheten att göra.

Det är emellertid alltså inte märkvärdigt att starka centrifugala krafter gjort sig gällande i Kongo. Samtidigt bekänner sig nästan alla röster i nationernas diskussionskör omkring Kongo, åtminstone med läpparna, till tron på att Kongo bör vara en ekonomisk enhet. Jag vill, trots en mycket begränsad kännedom om de väldiga problemen inom området, bekänna mig — och det inte bara med läpparna — till samma tro. Men jag tror också att en sund och möjlig lösning i Kongo bäst ligger inom räckhåll inom ramen för ett federalt system, som bevarar den ekonomiska enheten och medger en rättvis fördelning inom hela det stora området av resurser, som även i förhållande till de mest elementära behoven ändå för avsevärd tid måste bli mycket knapphändiga. Samtidigt kunde ett sådant federalt system ge utrymme för en självstyrelse i mycket väsentliga avseenden inom olika provinser, en självstyrelse som också kan befordra uppkomsten av en inhemsk förvaltning av tillräcklig kompetens och kapacitet.

Tragedien, som jag ser det, är att i det läge som uppstått synes för närvarande varken Leopoldville- eller Elisabethvillegrupperingen vara beredd att acceptera en sådan lösning. Och alla de tre huvudgrupperingarna i Kongo har tidvis manövrerat för att nå en position, där en av dem skulle bli tillräckligt stark för att, om så behövdes med våld, kunna påtvinga de båda andra sin vilja. Leopoldville har alltså strävat efter en starkt centraliserad lösning, Stanleyville också efter ett centralt enhets-

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

kommando och då närmast efter Moskva-modell, medan Elisabethville verkat för en fullständig utbrytning ur Kongo.

I detta läge har FN intagit positionen att för det första söka förhindra inbördeskrig och att för det andra stå neutralt — jag betonar liksom herr Eliasson och utrikesministern den självklara utgångspunkten — till lösningen av Kongos interna problem samtidigt som man gör klart för de olika grupperingarna där, att ingen av dem skulle kunna hoppas på att genomdriva sin uppfattning och sina önskemål med våld. FN-ståndpunkten har alltså, som jag uppfattat den, varit att det vore till fördel för en fredlig lösning, om ingen av grupperna tillåtes bli stark nog för att med våld kunna genomdriva sin vilja. Det skulle då bli mera klart, att lösningen måste vinnas genom fredliga förhandlingar.

Hela tiden har naturligtvis också, som en kraftigt verkande faktor bakom FN-politiken, legat det ur världsfredens synvinkel starka intresset att förhindra att Kongo blir skådeplatsen för ett stormaktskrig, delvis genom ombud, delvis genom insatser från stormakterna själva. Jag kan på sätt och vis förstå farhågorna för att stridshandlingarna nu och tidigare i Kongo, med i betydande utsträckning svenska och irländska trupper engagerade, kan komma att efterlämna intrycket, att här skjuter vita trupper på svarta och inte bara på andra vita. Men vad är alternativet? Om FN nu gick ur Kongo — det är ingen här, som förordat det — skulle det vara mycket förhastat att hoppas på att skjutandet upphörde. Det skulle kanske bli en kort period, då i huvudsak svarta sköt på svarta. Men snart — jag är rädd mycket snart — skulle de olika inhemska Kongogrupperna förse sig med vit, av olika skäl tjänstvillig hjälp, som skulle delta i skjutandet. Riskerna skulle verkligen vara stora för att det skulle bli ett lokalt stormaktskrig i Kongo. Det skulle sannerligen inte bidra till att skapa för-

troende mellan vita och svarta. Och utsikterna att bibehålla en sådan konflikt som ett lokalt krig skulle vara minst sagt osäkra.

Mot den bakgrunden framstår FN:s strävan att inte tillåta uppkomsten av något slags militär övermakt för någon gruppering i Kongo i ännu starkare relief såsom berättigad. Nu har den svenska regeringen sagt — och jag instämmer däri — att FN måste ha tillräckliga resurser, vara tillräckligt starkt för de uppgifter man vill genomföra. FN får inte ta sig vatten över huvudet. Det måste finnas en dräglig korrespondens mellan vad man verkligen åtar sig och de förutsättningar man har. Det är riktigt.

Det finns emellertid en annan omständighet i detta sammanhang, herr talman, som jag inte vill underlåta att påpeka. Det är klart att storleken av de militära resurser, som FN behöver, i icke ringa grad är beroende av den militära uppladdning som de olika grupperingarna i Kongo var för sig kan åstadkomma eller av andra tillåts åstadkomma. Den — jag betonar det åter — enligt min mening med rätta som Kongos lagliga regering erkända Leopoldvilleregimens utsikter att i de avseenden, som jag senast berört, förstärka sina resurser torde f. n. stå rätt väl under FN:s kontroll. Jag vill härtill foga, att tanken att ställa Leopoldvilletrupper under FN-kommando och därigenom erkänna dem som FN-trupper är enligt min uppfattning mycket tveivelaktig. Stanleyvillegruppens förmåga — åtminstone för närvarande — att bygga upp en militär styrka av någon egentlig slagkraft synes vara tämligen begränsad. Men på Katangasidan har uppenbarligen, och inte minst under vapenstilleståndet efter septembersammansötningarna, en mot bakgrunden av förhållandena i övrigt i Kongo icke obetydlig militär uppladdning ägt rum. Det är berättigat att ställa frågan varifrån

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

dessa vapen härstammar och hur de kan komma till Katanga.

Alla stater har förklarat sig intresserade av en fredlig lösning i Kongo. Alla stater borde, om jag vågar använda det något anspråksfulla uttrycket, också vara medvetna om att en sådan fredlig lösning med stor sannolikhet inte kan nås, om inte en vädjan till vapen för alla grupperingar i Kongo framstår som utsiktslös. Varför kommer det då vapen och flygplan till Tshombe? Jag vill inte tro att någon regering har ansvaret för detta, men det är ett upprörande faktum att FN:s möjligheter att åstadkomma fred i Kongo på rättvisa villkor allvarligt försämrats av de omständigheter jag nu talat om. Katangaregimens vägran att acceptera ens en federal lösning av Kongo-problemet har backats upp av dessa anonyma vapensändningar. Om regimen sätts på svältkost i detta avseende, kommer utsikterna till en god fredlig lösning att stegras. Om det å andra sidan lyckas för Katangaregimen att bibehålla och stärka sina militära resurser, kommer vi säkerligen att få uppleva att de andra grupperingarna i Kongo också finner vidare kanaler än de för närvarande har att stärka sin militära position. Då kan utvecklingen säkert bli sådan att FN inte behärskar den. Här går den gräns som herr Eliasson syftade på nyss. Men om regeringarna i alla FN:s medlemsstater är lojala mot FN-insatsens anda och syfte och om de gör sitt yttersta för att förhindra att de olika grupperingarna i Kongo lägger upp egna arsenaler, då finns det utsikter för FN att även med relativt begränsade militära maktmedel komma fram till en fredlig uppgörelse i Kongo som kan bli drägligt stabil framöver.

Att under nuvarande eller liknande förhållanden söka taga hem de svenska trupperna skulle inte bara vara en förhastad politisk åtgärd. Ingen har heller ifrågasatt det. Det kan förtjäna tillfogas att en evakuering från Katanga

under sådana förhållanden också skulle utsätta de svenska trupper, som blev tvungna att ge sig i väg sist — alla kan ju inte komma i väg på en gång — för uppenbara risker, för att inte tala om det prekära läge som skulle uppstå för andra länders FN-trupper.

Får jag sluta, herr talman, med att uttrycka den enträgna förhoppningen, att vi inte heller i fortsättningen skall handla eller uppträda så som om vi vore angelägna att bli de första som kastar yxan i sjön för FN:s räkning i Kongo. Det vore sannerligen ingen insats i fredens intresse och skulle inte gagna de svenska truppernas säkerhet, snarare tvärtom. Med tålamod och uthållighet hos tillräckligt många stater i lojalitet mot FN finns troligen alltså goda förutsättningar att nå en fredlig lösning.

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Denna debatt är inte helt överraskande. Det råder inte något tvivel om att man börjar bli en smula orolig på många håll när det gäller det svenska militära deltagandet i Kongo-insatsen. Jag har under de senaste dagarna fått motta en lång rad bevis på att vanliga enkla människor börjar undra vad det egentligen är fråga om.

Delvis beror detta naturligtvis på att man inte riktigt vet vad man borde veta, och detta förorsakas i sin tur säkert till stor del av de propagandakrig som förs i denna fråga. Det bör framhållas att det sannerligen inte bara är från Katangavänligt håll som den falska propagandan utsprids. Av allt att döma har också den kommunistiska propagandaapparatens i detta fall dragits på för fullt.

Men det finns också andra orsaker. När Sverige åtog sig att delta med militär i Kongo-operationen var syftet att FN-trupperna i samarbete med kongolesiska myndigheter skulle medverka till att upprätthålla lugn och ordning och skapa bästa möjliga förutsättningar för att kongoleserna skulle få bestämma sitt eget öde. Det kunde själv-

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

fallet aldrig bli tal om att FN skulle engageras i inre kongolesiska konflikter, vare sig för regeringen eller för dess motståndare, eller att FN skulle ta ställning exempelvis i fråga om vilken grad av självständighet olika kongolesiska provinser skulle ha. Det är inte för sådana ändamål som FN-styrkorna skall användas. Det har ju utrikesministern i dag i sitt interpellationssvar ytterligare understrukit. Inte heller är det FN-styrkornas uppgift att ingripa i avgörandet om hur mycket européer eller vilka europeiska nationaliteter som på olika håll i Kongo skall användas för administrativa och tekniska uppgifter, vilka europeiska företag som skall få vara verksamma eller sådant. Detta är inte syftet med FN:s verksamhet.

Mot bakgrunden av detta känner man uppriktigt sagt en viss olust inför säkerhetsrådets resolution av den 24 november. Här står bl. a. att säkerhetsrådet:

»4) bemyndigar generalsekretären att vidtaga kraftfulla åtgärder, däri inberäknat användandet av erforderligt mått av våld, om så kräves, för att omedelbart fasttaga och kvarhålla, i väntan på lagliga åtgärder och/eller deportering, all utländsk militär och paramilitär personal och politiska rådgivare, som ej stå under FN:s befäl, samt legosoldater, såsom fastslås i paragraf A-3 i säkerhetsrådets resolution av den 21 februari 1961,

5) hemställer därjämte, att generalsekretären måtte vidtaga alla mått och steg för att förhindra att sådana personer, vilken skepnad de än må ikläda sig, liksom vapen, utrustning eller annan materiel att brukas för deras verksamhet, inkomma i eller återvända till landet.»

Det är onekligen att gå ganska långt. Vi här i Stockholm kan inte veta så oerhört mycket om förhållandena i Kongo, och man bör säkert uttala sig med stor försiktighet. Jag känner en viss avund mot herr Wedén, som därvidlag anser

sig ha underlag för mycket bestämda uttalanden. Det beror förmodligen på vad han inhämtat under sin verksamhet som FN-delegat, och jag förstår att han har till förfogande material, som jag inte kan bedöma. För min del är jag uppriktigt sagt betydligt mera osäker i fråga om Kongo-problemen. Det kan hända att förhållandena i Katanga verkligen är oeffterrättliga, men det kan också hända att de är fullt ut lika bra där som i andra delar av landet. Det är svårt att frigöra sig från den föreställningen, att FN:s aktioner i Katanga möjligen kan ha betingats av hänsyn icke blott till Kongos bästa utan också till maktförhållandena i Förenta Nationerna, inte minst det spel mellan öst och väst som där pågår.

Men, herr talman, efter att ha gjort dessa reflexioner skulle jag vilja gå över till att säga, att det i dagens läge inte kan vara fråga om att begära att de svenska trupperna skall dras tillbaka. Detta har heller inte yrkats av någon i denna debatt. Jag hoppas att det inte heller kommer att framföras sådana yrkanden. Det finns många skäl som talar mot en sådan åtgärd, men jag skall särskilt trycka på ett av dem. Det får inte råda någon tvekan om vår lojalitet mot FN. Även om man inte helt gillar innehållet i säkerhetsrådets resolution av den 24 november, utgör den likväl ett beslut, tillkommet i laga ordning inom världsorganisationen. Lika väl som man respekterar andra beslut, som har tillkommit i laga ordning även om man inte gillar deras innehåll, får man naturligtvis lov att göra det här. Sverige får inte sänka sig till den nivå, som representeras av länder, som med liv och lust deltar i säkerhetsrådets och generalförsamlingens handläggande av Kongo-frågan men inte ens orkar betala sin del av kostnaden för ändamålet. Inte minst med tanke på framtiden ligger det i vårt intresse att FN-organens auktoritet upprätthålles, och vi har därför för närvarande inte något annat val

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

än att finna oss i deras beslut, också om de kan synas tvivelaktiga.

Vad som däremot är angeläget är att regeringen — och jag tror också att det har skett — med all auktoritet som bygger på Sveriges mycket lojala deltagande i Kongo-operationerna, ändå gör klart för FN:s generalsekreterare och övriga myndigheter, att vi med kraft påyrkar en fredlig lösning av Kongo-problemet och att vår framtida medverkan på längre sikt måste bero på den politik FN i det här sammanhanget för.

Här kommer också in i bilden en annan sak, som har berörts av både herr Eliasson och herr Wedén. FN:s militära resurser i Kongo är knappast tillräckliga för att genomföra så omfattande åtgärder — i varje fall för en utomstående betraktare — som man synes förut-sätta i säkerhetsrådets resolution — »att förhindra sådana personer, vilken skepnad de än må ikläda sig, liksom vapen, utrustning eller annan materiel att brukas för deras verksamhet, inkomma i eller återvända till landet». Det är en mycket stor operation det är fråga om. Mycket tyder på att det för ett pacificeringsarbete av den sorten skulle erfordras mångdubbelt större styrkor än FN för närvarande har till sitt förfogande. Det kan inte begäras av oss att vi skall driva lojaliteten ända därhän, att vi ställer militär till förfogande för uppgifter, som det är alldeles klart att de inte kan lösa. Också därvidlag finns det anledning till allvarliga erinringar hos FN:s ledning.

Herr talman! Jag har med dessa kommentarer, som grundar sig på det ofullständiga material som står till vårt förfogande för en bedömning av frågan, endast velat ge uttryck för den oro man måste känna inför utvecklingen just nu. Jag hoppas att det härvidlag inte föreligger någon skillnad mellan regeringens och oppositionens uppfattning och att regeringen å sin sida i fortsättningen liksom hittills kommer att göra allt som står i dess förmåga för att för FN:s

myndigheter framhålla hur angeläget det är att man undviker onödiga blodutgjutelse och förödelse och håller sig inom ramen för FN:s egentliga uppgifter.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Endast några korta reflexioner efter de föregående anförandena, som jag i huvudsak kan instämma i.

Vi känner säkert alla en viss oro över utvecklingen i Kongo. Många är de frågor som vi i detta sammanhang ställer till oss själva och till andra. De kan naturligtvis — såsom nu sker — med all rätt diskuteras i kammaren.

Ingen har här ställt frågan, om FN bort på något tidigare stadium handla annorlunda än organisationen gjort. Jag tycker inte heller att den behöver diskuteras här, eftersom ingen med bestämdhet kan yttra sig om vad som kunde ha skett. Att en FN-aktion i Kongo är och har varit motiverad, eftersom den synes minska riskerna för växande konflikter mellan stormakterna och för en utveckling som kan innebära en fara för freden, förefaller även mig uppenbart.

Jag har i olika sammanhang framhållit att FN inte bör ta ställning till förman för en centralistisk organisation i Kongo, utan helt överlåta åt det kongolesiska folket att välja mellan centralisering och decentralisering. Det är också denna principiella inställning som FN har, även om man måste erkänna att de praktiska förutsättningarna ibland är sådana att möjligheter till missförstånd kan uppkomma.

Herr Heckscher talade nyss om FN:s resolution av den 24 november, vilken gav generalsekreteraren mera vittomfattande instruktioner än han tidigare haft. Visst kan man sätta frågetecken för vissa avsnitt i denna resolution. Men den som inte anser sig ha tillräckligt material eller förutsättningar i övrigt för att förorda något visst alternativ,

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

har väl endast att dra den slutsatsen, vilket också herr Heckscher gjorde, att detta är ett beslut som FN fattat i laga ordning och att Sverige som lojal medlem av FN bör på allt sätt respektera detta beslut.

Det är verkligen glädjande att det tycks råda fullständig enighet om att vårt land i fortsättningen liksom hittills skall handla i överensstämmelse med vår önskan att FN:s möjligheter att verka för utjämning och fred skall bli större.

Herr talman! Vad jag emellertid särskilt ville säga ett par ord om är frågan, hur man på bästa sätt skyddar de svenska män som i FN:s uppdrag utför en farofylld gärning i Kongo. Alla känner vi stark sympati för dessa män, som frivilligt erbjudit sig att göra denna insats i FN:s tjänst. Likaså känner vi varm sympati för deras familjer som under denna tid — vi får hoppas att den snart skall vara över — lever i ständigt oro. Det är självklart att vi i vårt land bör verka för en politik som så långt det är möjligt minskar riskerna för dessa och andra FN-trupper och övriga FN-representanter.

Jag vill särskilt understryka det som herr Wedén sade att om man — för att leka med den tanken, vilket dock ingen gjort — nu utan vidare drog tillbaka de svenska trupperna, skulle det inte bara stå i strid med Sveriges ställning till FN, såsom jag här beskrivit den, utan det skulle utsätta en del av den svenska truppen för utomordentligt stora risker. Även om man så skulle vilja, går det inte att bara kalla hem den svenska truppen; det är fråga om en komplicerad operation som utsätter den efter en viss evakuering kvarvarande truppen för särskilt stora risker. De känslor som understundom kommit till uttryck i tidningspressen under de senaste veckorna är mycket begripliga, men måhända har man inte alltid beaktat detta förhållande som herr Wedén här med rätta pekade på.

Jag vill ytterligare understryka vad jag tror alla föregående talare vidrört: vikten av att FN har en tillfredsställande militär styrka, som är anpassad efter de uppgifter FN påtagit sig. Detta om något bidrar till att minska riskerna, medan uppgifter som går utöver vad som svarar mot den tillgängliga styrkan är ägnade att öka riskerna. Jag är glad att regeringen i skrivelse till FN:s generalsekreterare har framhållit synpunkter av liknande slag. Det kanske bästa sättet att förkorta den militära delen av FN-aktionen är just att sörja för en större kraftsamling under en kort period. Jag vill dock tillägga att det enligt min mening inte kan komma i fråga att öka den svenska truppen i Kongo, men det kan ju finnas möjligheter för andra medlemsstater i FN att vidga sina insatser.

Vi ser säkert alla fram mot ett tillstånd då FN:s verksamhet i Kongo inte längre skall behöva ha den militära prägel som den i dag har — det är nog ett önskemål inom alla medlemsstater — utan kan ges former som mera överensstämmer med den fredliga prägel FN som organisation har och med det mål som är uppställt för FN:s verksamhet.

De förhoppningar, herr talman, som jag här gett uttryck åt innebär — vilket jag hoppas framgår av det föregående — ingen kritik vare sig mot FN:s politik eller mot den ståndpunkt som den svenska regeringen intagit i denna fråga.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Mitt genmäle riktar sig inte till herr Ohlin utan till herr Heckscher, som var älskvärd nog att tillskriva mig alldeles speciell kunskap på detta område. Jag har ingen sådan, och jag tror att jag underströk det i mitt anförande.

I ett avseende var jag angelägen att betona en bestämd ståndpunkt. Jag betonade vikten av att ingen av de tre grupperingar i Kongo som jag försökte

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

teckna — och som det ju inte är svårt för någon att teckna — blev i tillfälle att bygga upp en egen militär arsenal. Jag sade vidare, och det var också en bestämd synpunkt från min sida, att såvitt jag kunde förstå hade möjligheterna att samla egna militära styrkor varit särskilt utpräglade på Katangasidan. Jag beklagade detta därför, att jag tror att just den omständigheten är en av dem som allra mest minskar utsikterna till en fredlig uppgörelse i Kongo.

Jag vet inte om herr Heckscher har en annan mening på den punkten, men där har jag en bestämd uppfattning.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte någon annan mening än herr Wedén på den punkten av den anledningen att jag inte vågar ha någon mening alls. Jag kan bara göra den reflexionen att om man på längre sikt skall följa principen att inte låta någon av de tre grupperingar som representeras av centralregeringen, Gizenga och av Tshombe, skaffa sig egen militär styrka av sådan kraft att den kan undertrycka de andra, är det väldigt svårt att se hur någon inhemsk kongolesisk regim med tillräcklig fasthet över huvud taget skall kunna byggas upp. Man måste ju ändå tänka sig att det i framtiden blir något annat än en permanent FN-regim i Kongo, att det skapas en regim som stöder sig på kongolesernas egna styrkor.

Det är beträffande möjligheterna att uppnå det resultatet som jag känner mig så osäker. På grundval av, om jag så får uttrycka mig, min djupt kända okunnighet angående Kongo och mycket ofullständig erfarenhet från en del andra, jämförliga områden, finner jag det litet svårt att se efter vilka linjer denna uppbyggnad för närvarande skall gå. När jag säger att det är »svårt att se» detta, är det inte en sådan där retorisk formulering som vi ofta använder här i debatterna, utan uttryck för en mycket uppriktigt oro och osäkerhet beträffan-

de varje bedömning som företas från Stockholms horisont.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Heckscher och jag är nog ungefär lika litet kunniga beträffande Kongo, men jag tror inte alls att herr Heckscher är så okunnig att han har svårt att göra de distinktioner som enligt min uppfattning är nödvändiga i denna debatt.

Herr Heckscher talade nu om det långsiktiga problemet och frågade, hur en gång i tiden en ordnad statsmakt skulle kunna byggas upp i Kongo utan att den besitter medel att upprätthålla den inre ordningen och även förfogar över försvarsmedel. Det är klart att den måste ha dessa medel. Jag har inte talat om det problemet. Vad jag har talat om är det nuvarande läget och de olika möjligheter som i detta läge kan finnas att på fredligt sätt skapa en ordnad kongolesisk administration. Och i detta läge — har jag sagt — är det till skada för dessa möjligheter, om de tre nuvarande grupperingarna var och en för sig får tillfälle att skaffa sig en egen militär arsenal.

Jag har vidare sagt — och jag är angelägen att understryka detta, herr talman — att om dessa tre grupperingar verkligen får tillfälle att skaffa sig denna militära arsenal, om lojaliteten hos olika FN-medlemmar inte är större än att de ges tillfälle att göra detta, så kan vi komma till den gräns där, som herr Eliasson tidigare nämnde, FN:s position kan bli ohållbar. Men jag har också givit uttryck för stark förtröstan på möjligheterna att undvika att nå denna gräns, och jag har varnat för att i onödan kasta yxan i sjön.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! När vi för ungefär ett år sedan frågade regeringen, om det inte vore lämpligast att hämta hem de svenska soldaterna från Kongo, var situationen en annan än i dag. Vi ansåg i den

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

situationen — när den svenska truppen liksom FN-trupperna i övrigt i själva verket tvingades in på en linje som innebar att man slog sönder möjligheterna att ena Kongo och som i stället skapade förutsättningar för en viss stabilisering av Katangaregimen och uppbyggandet av en militärmakt i Kongo — att det var bättre att de svenska soldaterna inte befann sig nere i Kongo. Vi ansåg det också med tanke på de afrikanska folken i allmänhet, ty under den tiden vann ju verkligen inte FN:s politik i Kongo någon förståelse hos de afrikanska folken.

I dag är situationen en annan så till vida, att FN har tvingats ta i med hårdhandskarna mot en del av de krafter som har skapat det nuvarande läget i Kongo, och jag skulle betrakta det som illojalt mot den svenska truppen att nu resa det kravet på regeringen att de svenska stridskrafterna skall hemkallas.

Eftersom jag ser att försvarsministern sitter här så skulle jag vilja påminna honom om en notis som har gått genom tidningarna och enligt vilken den svenska truppen inte utrustats med skottsäkra västar därför att det skulle kosta en halv miljon kronor. Är det verkligen möjligt att man för att spara en halv miljon uraktlåter att vidta en så elementär skyddsåtgärd för de soldater som skickas från Sverige till Kongo? Våra militärutgifter går väl på bortåt 3,7 miljarder, om jag lägger ihop allting, och då borde det väl finnas utrymme för en så elementär skyddsåtgärd.

Jag tror icke det blir någon lösning av Kongofrågan förrän Kongo verkligen blivit enat, förrän Katangaregimen slagits sönder, förrän de smutsiga imperialistiska intressen, som utnyttjar denna Katangaregim för att kunna fortsätta exploateringen av naturrikedomarna särskilt i Katanga, har blivit likviderade. Det är synd att FN inte klarade sin uppgift på den punkten. De senaste dagarnas enligt min mening egendomliga uttalanden, att man inte på något sätt

avser att göra slut på denna regim i Katanga, gör kanske att FN:s ansträngningar i dag där nere inte kommer att leda till ett positivt resultat.

Jag tror att dessa intressen — som inte bara finns i Belgien eftersom uppenbarligen engelska, franska och kanske även amerikanska kapitalintressen också är infiltrerade — förklarar det martyrium som Kongos folk har fått genomgå och som tydligen ännu är långt ifrån slut. De utgör också förklaringen till att det har uppstått martyrer. Jag tänker både på Lumumba och på Hammarskjöld, vilka har blivit martyrer på grund av dessa smutsiga intressen, som fortfarande komplicerar situationen och gör att ansträngningarna från FN:s sida i dag inte ser ut att kunna leda till definitiva resultat.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag har inte några anspråk på att vara expert på Kongo. Jag har fått löpande underrättelser därifrån under en längre tid, men det föranleder inte på något sätt polemik mot vad utrikesministern här nyss sagt och inte heller mot vad herrar Wedén, Ohlin och Heckseher anfört.

Vad jag skulle vilja understryka i denna mycket allvarliga fråga — betecknande nog talades för några dagar sedan i Neue Zürcher Zeitung om en hotande katastrof i Kongo — det är hur viktigt det är att man med alla medel söker åstadkomma en fredlig uppgörelse och att inte några prestigehänsyn, syftande till någon sorts villkorlös underkastelse för att därigenom poängtera FN:s auktoritet kommer att diktera handlandet.

Det har nu äntligen stått att läsa i dagens tidningar vad som knappast kan ha varit okänt för myndigheterna där nere i Katanga, nämligen att redan ganska tidigt i höst fanns det en klar möjlighet till en överenskommelse mellan Tshombe och premiärminister Adoula. Jag vet inte, var tidningarna

Svar på interpellation i anledning av händelseutvecklingen i Kongo

nu äntligen har fått fram denna sak, men det tycks vara ett faktum, att det förhåller sig på detta sätt. Har det funnits en sådan möjlighet tidigare, är det inte omöjligt att den kan komma även i ett senare läge.

Ett faktum som är ytterst allvarligt och som har berörts här är att svensk militär varje dag dödar afrikaner. Det väcker hat och bitterhet, som kommer att bestå länge. Den svenska truppen är ju den dominerande kontingenten där nere. Jag har alltid trott att Sverige, genom sin ställning och genom andra förhållanden, har en speciell uppgift såsom försonare mellan nationer. Denna uppgift försvåras genom vad som sker där nere.

Jag vill till vad som redan tidigare har sagts också foga mina mycket varma önskningsar till regeringen begagnar hela sin auktoritet och all sin uppmärksamhet för att se till att inga möjligheter till en försoning mellan parterna för-sittes.

Herr ALEMYR (s):

Herr talman! Händelserna i Kongo och den svenska medverkan i denna händelseutveckling är en av de viktigaste frågor svenska folket för närvarande har att ta ställning till. Jag anser också att dagens debatt är en av de mest centrala och viktiga som förekommit vid årets riksdag.

Jag har ingen mening som avviker från vad som tidigare framhållits i dag, utan jag har begärt ordet för att på några punkter uttrycka min oro inför vad som håller på att hända där nere. Under de senaste veckorna har det talats om att man skulle försöka engagera kongolesiska regeringstrupper i arbetet med att pacificera Kongo. Detta tror jag skulle vara ytterst olyckligt, ty det skulle ge intryck av att FN ville medverka i inbördesstriderna i Kongo i stället för att göra slut på alla stridigheter där. Det är oerhört angeläget att FN får så stora resurser som möjligt för

att kunna fullgöra de uppgifter organisationen åtagit sig, men jag tror det vore mycket olyckligt, om FN för att få dessa resurser skulle tvingas använda sig av människor från Kongo för att bekämpa upprorsrörelsen i Katanga.

Vidare har jag varit litet oroad av det sätt, på vilket händelseutvecklingen i Kongo under de senaste veckorna har behandlats av vissa opinionsbildande organ här hemma. Det har talats alldeles för mycket om den svenska truppens insatser. Man har dramatiserat de svenska pojkmarnas upplevelser och skapat intrycket att det är Sverige som för krig i Katanga, vilket ju inte är fallet. Det vore värdefullt om dessa opinionsbildande organ i högre grad än hittills underströk att det är FN som agerar där nere och att den svenska truppen och den svenska utrustningen bara står till FN:s förfogande. Man bör mindre än hittills betona att det rör sig om svenska trupper och svensk utrustning och mera trycka på att det är FN som vidtar åtgärderna.

Jag delar den mening som här framförts att det är nödvändigt att FN får tillräckliga resurser för sitt pacificeringsarbete i Kongo. Jag har den uppfattningen framför allt av det skälet, att om FN misslyckas i Kongo, kommer organisationen att råka ut för en mycket allvarlig kris, kanske den allvarligaste den någon gång varit med om. För alla dem som tror på FN och på organisationens möjligheter att lösa problem i framtiden är det utomordentligt viktigt att FN klarar sina uppgifter i Kongo. Därför anser jag att Sverige bör engagera sig så mycket som våra resurser tillåter och att vi på allt sätt skall försöka få andra makter i världen, som känner ansvar för utvecklingen, att i högre grad än hittills hjälpa till i arbetet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN:

Herr talman! Med anledning av den

Svar på interpellation ang. krediter för viss utbyggnad av vattenverk och huvudvattenledningar inom Stor-Stockholm

siste ärade talarens anförande vill jag bara säga, att jag inte tror det finns någon grund för ryktena att det planeras en militär samordning mellan centralregeringens och FN:s styrkor. Hittills har man i varje fall haft den uppfattningen att en militär samverkan skulle vara en olycklig politik, och jag tror inte att någon av dem som har inflytande i dessa frågor har tänkt sig någon sådan samordning.

Vidare vill jag begagna tillfället att uttala min stora tillfredsställelse över att det i så stor utsträckning råder enighet om den politik, som den svenska regeringen i samråd med riksdagens representanter hela tiden har fört i Kongofrågan. Det är utomordentligt värdefullt att veta att regeringen har ett sådant allmänt stöd för sin Kongopolitik.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag skulle kanske svara på herr Hagbergs fråga om de skottsäkra västarna.

Det är inte alls så att kostnadsfrågan är av någon betydelse i det fallet. Om jag är rätt underrättad, har man s. k. skottsäkra västar under utprovning vid truppen i Kongo, och om det skulle visa sig att dessa västar är lämpliga, kan jag försäkra att det också kommer att tillverkas sådana. Det är som sagt ingen kostnadsfråga.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Jag tackar för det svaret. Det var bra att det beskedet gavs från regeringen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. krediter för viss utbyggnad av vattenverk och huvudvattenledningar inom Stor-Stockholm

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Stockholm har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att lämna min medverkan för ordnandet av erforderliga krediter för säkerställande av vissa av Stockholms norra förorters vattenverksförbund beslutade utbyggnader.

Den av interpellanten väckta frågan måste ses i sammanhang med kommunernas upplåning över huvud taget. Kommunernas långfristiga upplåning under senare år har stigit trots alla svårigheter att erhålla lån. Mellan åren 1957 och 1960 ökade den långfristiga upplåningen från ca 400 miljoner till ca 770 miljoner kronor per år. Denna ökning har möjliggjorts bl. a. av vidgat tillträde för kommunerna till obligationsmarknaden. Förutom Stockholm och Göteborg har under senare år även Malmö och Örebro lämnats tillstånd till obligationsemissioner. På sista tiden har aktualiserats planer på ett nytt kreditinstitut, AB Kommunkredit. Detta institut skulle lämna lån till framför allt mindre och medelstora kommuner, vilka lån skulle finansieras genom obligationsemissioner. Ett förverkligande av detta initiativ torde komma att ytterligare vidga kommunernas andel av obligationsmarknaden.

Beträffande vattenverksförbundets kreditproblem har förbundet enligt tillgängliga uppgifter under de senaste fem åren erhållit lånetillstånd om tillsammans ca 15 miljoner kronor, varav drygt 6 miljoner kronor faller på innevarande år. Härav torde förbundet hittills ha upplånat ca 10 miljoner kronor, vilket knappast kan betecknas som något onormalt i jämförelse med upplåningsmöjligheterna för lånesökande kommuner i allmänhet och med hänsyn till konkurrensen om tillgängligt kapital. En stram kreditpolitik är fortfarande erforderlig med hänsyn till dagens konjunkturläge, och generella lättnader

Svar på interpellation ang. krediter för viss utbyggnad av vattenverk och huvudvattenledningar inom Stor-Stockholm

kan övervägas först då det samhällsekonomiska läget så medgiver.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat frågan.

Vidare anförde

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Jag tackar finansministern för svaret men beklagar att det i själva kärnfrågan var så negativt. Finansministern förklarar bara att en stram kreditpolitik alltså är erforderlig med hänsyn till konjunkurläget och att generella lättnader kan övervägas först då det samhällsekonomiska läget så medger. Stor-Stockholms kommunala myndigheter är vana vid sådana svar, men här är det inte fråga om generella lättnader utan om konkreta kreditansökningar av högsta angelägenhetsgrad. Det gäller ingenting mindre än Stor-Stockholms aktionsprogram för bostadsförsörjningen för den påbörjade femårsperioden — ett program som innebär att i genomsnitt 15 000 lägenheter skall byggas per år men som kan komma att begränsas, om krediterna inte beviljas. Vad det betyder för dem som väntar i de långa bostadsköerna och för sysselsättningen för byggnads- och kommunalarbetarna i Stor-Stockholm visar inte minst den dagsaktuella Huddinge-krisen, där det redan är fråga om avskedsvarsel för ett par hundra kommunalarbete och beskärning av hela det stora bostadsbyggnadsprogrammet.

Den fråga jag riktat till finansministern gäller utbyggnaden av huvudvattenledningarna Görväln—Järva och Enebyberg—Roslags Näsby samt utvidgning av Görvälnverkets pumpanläggning. Det aktuella låneproblemet gällde 10 miljoner kronor. Riksbanken har hittills sagt nej. Det är uppenbart att man inte kan genomföra ett stort bostadsbyggnadsprogram på nya områden, om det inte finns möjlighet att i rätt tid dra in vatten till den nya bebyggelsen. Detta gäl-

ler även gator och allt annat som hör samman med nybebyggelse. Enligt vår mening måste också sådana anläggningar få prioritet i fråga om krediter, om inte det stort upplagda bostadsbyggnadsprogrammet skall stranda.

I Huddinge, där man bygger 1 500 lägenheter per år mot tidigare 300, är det framför allt fråga om att säkra behövliga följdinvesteringar. Nybyggda bostadsområden måste också ha skolor och centrumanläggningar. Kommunen har försökt få låna 32 miljoner men fått nej. I Huddinge har kommunen försäkrat sig om tomtmark i rätt tid och byggt i egen regi. Framför allt har man ägnat sig åt att bygga bostäder i hyreshus för att minska bostadskön, medan man på andra håll velat ha mer villabebyggelse för de burgnare skikten. Vid en avgörande punkt i hyreshusbebyggelsen säger bankerna stopp, och kommunledningen har sett sig nödsakad att varsla om arbetsinställelse, hejda igångsättningen av vissa nödvändiga anläggningsbyggen samt upphöra med materielinköpen.

Även om representanter för kommunen i dag säger att de efter en rundvandring i riksdagskorridorerna är litet mer hoppfulla, måste det sägas ifrån, att regeringen ådrar sig ett stort ansvar om den inte ger vederbörande kommunala myndigheter både norr och söder om Stockholm sådant stöd för deras kreditkrav, att de stora byggprogrammen kan fullföljas.

I dag kan vi också läsa i pressen att Solna stad på grund av kreditsvårigheterna sett sig tvungen att sälja den tomtmark, som behövs för centrumbebyggelsen, till privata spekulationsbolag. Det kommer säkert att bli dyrt för stadens invånare. Vi har länge i vederbörande kommuner kämpat för att de samverkande kommunala myndigheterna i Stor-Stockholm skall försöka pressa fram tillräckliga krediter, så att värdefull tomtmark inte behöver säljas och

Svar på interpellation ang. postverkets service

byggnadsverksamheten inte behöver begränsas.

Det är här vi menar att regeringen skall gripa in. När den har möjlighet att strama åt kreditgivningen, har den också möjlighet att ge nödvändiga lättnader för det som främst är nödvändigt. Vatten-, gatu-, väg- och avloppsbyggen samt elektriska anläggningar, skolbyggen och centrumbebyggelse måste också ges prioritet, och säkerhet måste skapas för att byggena inte behöver avbrytas.

För några dagar sedan meddelades i pressen, att industriens investeringar kommer att begränsas på grund av försämrade konjunkturutsikter. Självklart finns också nu kreditansökningar som är mycket mindre angelägna än de krav Stor-Stockholms kommuner ställt för att kunna minska bostadsbristen och bostadsköerna. Därför frågar jag än en gång finansminister Sträng, om inte regeringen är beredd att ge en mera bestämd förklaring att den kommer att göra allt för att ge sådan förtursrätt vid kreditgivningen, att Stor-Stockholms byggnadsprogram för femårsperioden skall kunna fullföljas utan förseningar eller begränsningar och att Stor-Stockholms byggnads- och kommunalarbete inte skall behöva gå arbetslösa i en tid av svår bostadsbrist.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. postverkets service

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Rimmerfors har frågat mig, om jag uppmärksammat postverkets personalsvårigheter, framför allt när det gäller brevbäringen, och om jag är beredd att centralt förorda några åtgärder, som kan motverka den

standardsänkning av postverkets service som därav blivit följd, samt om jag inför riksdagen vill lämna en redogörelse för det aktuella läget inom denna del av postdistributionen och anvisa vägar till bevarandet av en god service från postverkets sida.

Postverket erbjuder sina kunder en mångfald tjänster. Målet för dess servicepolitik är att inom ramen för verkets ekonomiska resurser söka tillgodose alla rimliga krav på god service. Även den som ser kritiskt på utvecklingen måste medge, att icke obetydliga förbättringar åstadkommits. Snabbare postbefordran har ordnats genom att anlita flyg- och landsvägstransporter. Mest påtagliga är förbättringarna på landsbygden, där postverket genom motorisering av lantbrevbäringen kunnat utan personalökning i hög grad utvidga den postala betjäningen.

Brevbäringen är en av de tjänster postverket erbjuder. Inom tätorterna har den förorsakat verket åtskilliga problem. En för några år sedan inom postverket genomförd omorganisation av brevbäringen i tätorterna gav till resultat ett effektivare utnyttjande av personalen och gjorde det möjligt att på åtskilliga orter utöka antalet brevbäringsturer samt tidigarelägga och förkorta turerna. Emellertid nödgades postverket samtidigt vidta en åtgärd, som för en del av landets villa- och radhusägare innebar eller kunde komma att innebära en serviceförsämring.

Sedan länge har inom tätorterna funnits två former av postutdelning, nämligen höghus- respektive villabrevbäring. I förra fallet får mottagaren posten inburen till dörren; i senare fallet lämnas den i postlåda vid tomtgränsen. Vid den nämnda omorganisationen av brevbäringen beslöts att tillämpa villabrevbäring för nytillkomna villor och radhus. En successiv övergång till villabrevbäring skulle vidare ske för sådana äldre villor och radhus, som tidigare fått posten inburen till dörren. Därvid

Svar på interpellation ang. postverkets service

skulle emellertid skälig hänsyn tas till speciella lokala förhållanden. Den serviceförsämring som blivit följden härav har på sina håll väckt missnöje, men samtidigt kan konstateras att flertalet berörda kunder icke gjort svårigheter utan visat full förståelse för åtgärden.

För närvarande får ca 75 procent av tätorternas villa- och radhusägare sin post i låda vid tomtgränsen eller på annan av postverket anvisad plats. En övergång till höghusbrevbäring till dessa postmottagare skulle med nuvarande prisnivå betyda en årlig kostnadsökning för postverket med i runt tal 4 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor.

Den allmänna knappheten på arbetskraft inom landet har för postverket medfört svårigheter. Beträffande brevbäringspersonal i Stor-Stockholm har situationen sedan flera år varit ytterst bekymmersam. Men icke bara i Stockholm och dess närområde utan på allt fler orter i landet har man fått besvärande personalproblem. Genom rekrytering från andra delar av landet och lån av personal från andra postdistrikt har dock bristen på brevbäringspersonal i Stockholm nu kunnat reduceras väsentligt. Från postverkets sida kommer också i fortsättningen att vidtagas alla tänkbara anstalter för att bemästra personalproblemen i syfte att upprätthålla en så god postal distributionsservice som förhållandena medger.

Utformningen av postverkets servicepolitik är i hög grad beroende av postverkets ekonomi. Med fog kan den frågan ställas, om det mot bakgrunden av den allmänna kostnads- och löneutvecklingen är möjligt att — även med beaktande av förefintliga rationaliseringsmöjligheter — bibehålla nuvarande standard på postverkets service utan taxehöjningar. En öppen fråga är också om de taxehöjningar, som med oförändrad standard som målsättning kan bli nödvändiga, är möjliga att genomföra utan att efterfrågan på postala tjänster påverkas. En tänkbar lösning

av dessa svårigheter är att gå in för differentierad service med en prissättning, som i högre grad än för närvarande knyter an till postverkets prestation. Detta gäller såväl snabbheten i befordringen av en försändelse som postens utdelning.

De problem rörande postverkets servicepolitik, som jag här antytt, torde komma att beaktas av den nu arbetande postutredningen. Enligt vad jag inhämtat är utredningens betänkande att vänta under nästa år. Statsmakterna får därefter tillfälle att taga ställning till den principiella uppläggningsen av postverkets servicepolitik. I avvaktan härpå bör det ankomma på generalpoststyrelsen att eftersträva bästa möjliga service.

Vidare anförde:

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min interpellation. Jag är tacksam för att kommunikationsministern inte på något sätt förnekat de svårigheter som påtalats i interpellationen. Statsrådet erkänner tvärtom öppet och ärligt, att »brevbärningen inom tätorterna har förorsakat postverket åtskilliga problem». Beträffande brevbäringspersonalen säger statsrådet, att »situationen sedan flera år är ytterst bekymmersam». I fråga om den i interpellationen nämnda oron beträffande utbärningen av post bland dem som bor i radhus — det är närmast den saken jag har talat om — är det främst olikheten i behandling man reagerat emot. Statsrådet säger att för närvarande cirka 75 procent av tätorternas villa- och radhusägare får sin post i låda vid tomtgränsen eller på annan av postverket anvisad plats. Bara 25 procent får den alltså inburen. Jag betvivlar inte att uppgiften är riktig, om man ser till genomsnittet. Men det som skapat en viss irritation är den olikhet man tyckt sig märka i behandlingen av

Svar på interpellation ang. postverkets service

olika abonnenter. Det finns nämligen områden inom dessa tätorter där 90 procent av kedje- och radhusägarna får sin post genom brevinkast i dörren. De får alltså en mycket generösare behandling än den som herr statsrådet här åberopar. Det är emellertid de återstående 10 procenten som är missnöjda därför att de anvisas en mindre tillfredsställande lösning. Man har tyckt sig spåra ett visst godtycke i utväljandet av de fastigheter som erbjuds — eller ibland rent av påtvingas — en sämre service.

Jag betvivlar inte att postverket har en plan, men det är inte så lätt för den enskilde radhusägaren att inse rättvisan i denna påtagliga olikhet i betjäning, när hans likställda granne får posten hemburen. Det har påtalats att postmästaren i en av Stockholms förstäder under ärendets gång medgivit att fyra kedjehus i ett nybebyggt område skall få posten genom brevinkast i dörren men inte de övriga. Klagomålen har i många fall gällt denna olikhet i bestämmelser och förmåner. Man anser att villkoren bör vara lika för alla inom likartade områden.

Nu har beklagliga tvister uppstått mellan postverket och abonnenterna. Inom vissa av Stockholms förorter har postverket arbetat med muntliga förhandlingar, individuella övertalningar och slutligen ultimativa påbud: de som inte före en viss dag satt upp brevlåda vid tomtgränsen har avstängts från postens utbärning. När man i ett av de fall som berättats för mig tvangs hämta posten direkt på postkontoret, utlämnades den utan något krav på legitimation ens när det gällde värdepost, vilket skapade en sådan osäkerhets känsla att man gav upp kampen och satte upp brevlåda ute vid vägen. Vem som helst kunde tydligen annars falskeligen utge sig för att vara den och den adressaten och hämta post, även värdepost.

Det skall utan vidare erkännas, att postverkets tjänstemän på grund av des-

sa förhållanden kommit i en mycket besvärlig situation. De tvingas att ligga i strid med postabbonnenterna i stället för att betjäna dem. Kampen drivs individuellt genom besök hos radhusägaren, varvid man framför postmästarens beslut, beklagar personalbristen och salubjuder postverkets brevlådor.

Inte minst för postverkets egen skull, herr talman, skulle det vara av värde att få en enhetligare lösning; jag tycker att jag spårar något av den i statsrådets svar. Våra postfunktionärer är värda ett bättre öde än att komma i kläm mellan allmänhetens krav på något så när oförändrad service och statens krav på att postverket skall lämna så stort överskott som möjligt till statskassan.

I vissa områden har postmästarna upplyst om att nästa rationaliseringsåtgärd troligen blir minskning av postturerna till en per dag. Skulle detta visa sig nödvändigt, vilket jag hoppas inte blir fallet, vore det väl ändå önskvärt, herr kommunikationsminister, att posten verkligen den gången lämnas direkt i brevinkast. Jag har förstått att många abonnenter i valet mellan en posttur per dag och placering av brevlådan ute vid tomtgränsen — »utmed brevbärandens färdväg» som det heter i förordningen — skulle föredra det förstnämnda.

På tal om postverkets försämrade service, herr talman, kan det också nämnas, att en avdelningschef i generalpoststyrelsen i våras antydde, att vi kanske »får tänka oss en övergång till postutdelning endast i bottenplanen av höghuset»; som skäl angavs ekonomien och personalsvårigheterna. Låt mig uttrycka den förhoppningen, herr kommunikationsminister, att så vittgående försämringar av den med rätta berömda svenska postservicen inte genomföres utan att vi får resonera om det i riksdagen.

Statsrådet hänvisar till två starkt integrerande orsakssammanhang i den

Svar på interpellation ang. postverkets service

postala frågan. Det ena är personalfrågan, det andra är postverkets ekonomi. Jag utgår ifrån att det finns ett samband mellan de båda. En av mina frågor gällde personalsvårigheterna. Allmänheten har fått det intrycket, att postverket kämpar en ojämn kamp om utrymmet, när det gäller ungdomens yrkesval. Det kan som statsrådet antydde bero på den överfulla sysselsättningen, men just i det läget är det dubbelt angeläget att ge postens tjänstemän sådana avlönings- och arbetsvillkor, att verket kan dra till sig tillräckligt antal tjänsteinnehavare och att dugliga och pålitliga människor nu som förr gärna söker sig till postverkets tjänst. Det är bekant att man för brevbärarkåren tvungits rekrytera en del inte bara oprövade utan kanske rent av opålitliga krafter, som man inte länge kunnat behålla. Sådant kan hända i varje kår, men det är svårare att undvika i ett verk där den ansvariga ledningen praktiskt taget varje dag hotas av att inte kunna fullgöra sitt uppdrag. I höst fattas enligt uppgifter här i Stockholm dagligen mellan 80 och 120 man vid stadens 22 brevbärningskontor. Även andra städer har samma problem. Personalfrågan måste på något sätt lösas, även om det kostar pengar.

Är för övrigt postverkets ekonomi särskilt dålig, herr kommunikationsminister? För budgetåret 1960/61 har ju ändå postverket inlevererat något över 15 miljoner kronor till statskassan. Jag är medveten om att detta överskott inte är så svindlande stort i jämförelse med televerkets 170 miljoner och med resultatet av andra statliga affärsdrivande verk. Men även 15 miljoner kronor visar ju att postverket inte på grund av något ekonomiskt katastrofhot tvingas att genomföra en väsentlig försämring av sin service. Läget har inte heller försämrats under de allra senaste åren. Jag såg att genomsnittet av de senaste sju årens överskott, som inlevererats till statskassan, ligger vid cirka 11 miljoner kronor om året.

Vad slutligen beträffar löftena för framtiden noterar jag med tacksamhet kommunikationsministerns försäkran, att »postverket också i fortsättningen skall vidtaga alla tänkbara anstalter för att bemästra personalproblemen i syfte att upprätthålla en så god postal distributionservice som förhållandena medger».

Jag knyter samman denna utfästelse med kommunikationsministerns hänvisning till den nu arbetande postutredningen. Kommunikationsministern aviserar att utredningens betänkande kan väntas under nästa år. Detta är ett tillfredsställande besked. Nu skulle jag vilja ifrågasätta om inte postverket borde gå fram med något större försiktighet i sina ultimativa bestämmelser och inte försämla den service vi nu har, i väntan på betänkandet. Troligen kommer denna utredning att göra vissa gränsdragningar och klarlägganden, som befriar både postverkets tjänstemän och postabonnenterna från tvister och motsättningar i detaljspörsmål, där man nu tvingats att vidta åtgärder som av postabonnenterna uppfattas som orättvisa och som drabbar olika.

Jag ber med detta att än en gång få tacka kommunikationsministern för svaret.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill begagna detta tillfälle till att bidra med några synpunkter på postverkets rekryteringsproblem. Låt mig då först konstatera att rekryteringssvårigheter särskilt hårt måste drabba en verksamhet av postverkets karaktär, eftersom postverket inte som många andra verksamhetsformer kan samla på arbetsuppgifterna tills man får arbetskraft för att genomföra dem. Arbetsuppgifternas karaktär kräver att man varje dag är beredd att utföra en bestämd mängd arbete, d. v. s. så mycket

Svar på interpellation ang. postverkets service

som vi som anlitar postverkets tjänster fordrar att postverket skall ta på sig för att vi skall kunna lita på att de brev vi postar skall vara adressaten till handa nästa dag. Postverket är en så viktig del av samhällets basorganisation, att den möjligheten att fungera som hitintills på allt sätt måste tryggas.

Det är klart att rekryteringssvårigheterna i och för sig i hög grad är en fråga om löne- och anställningsförhållanden. Man kan väl rent allmänt säga, att anställningens trygghet och de sociala förmånerna inte längre är lika goda kort som tidigare för statsverken i konkurrensen om arbetskraften. Den fulla systerställningens och de sociala reformernas samhälle har glädjande nog — det kan inte tillräckligt starkt understrykas — i hög grad eliminerat rädslan för arbetslöshet och otryggheten beträffande sjukdom och ålderdom som en avgörande faktor i yrkesvalet. Därtill kommer naturligtvis att fritiden numera genom de förbättrade ekonomiska förutsättningar, som inte minst ungdomen har fått, ter sig så värdefull för folk att de förhållanden under vilka ett serviceverk måste arbeta, med mycket obekvämt arbetstid, och med svårigheter att få ut sommaresemestrar och att bereda lördagsledigheter, också blir en negativ faktor i konkurrensen om arbetskraften. Konsekvenserna på rekryteringen av dessa förhållanden bör man kunna komma till rätta med vid förhandlingarna med de anställdas organisationer om löne- och anställningsvillkor.

Det finns emellertid också andra omständigheter som starkt bidrar till postverkets rekryteringsvårigheter. Enligt min uppfattning är grundutbildningen inom postverket i dag både till sin omfattning och till sitt innehåll helt otillfredsställande. I den tidigare rekryteringssituationen kunde man förlita sig på att de yngre människor, som ville söka sig till posten, var beredda att gå i åratals utan nämnvärd ersättning för att öva sig i brevbäraryrket och där-

igenom få möjligheter till vikariat och så småningom fast anställning. På detta sätt utbildades en yrkesskicklig postmannakår.

Vi varken vill eller kan gå tillbaka till denna rekryteringssituation. Den hörde samman med arbetslöshetens och otrygghetens samhälle. Den nuvarande grundutbildning som postverket erbjuder sina anställda skall i varje fall enligt bestämmelserna för brevbärarpersonalen bestå av en förberedande utbildning på tre månader. Av dessa tre månader är emellertid enbart sex—tolv dagar övningstjänstgöring. Resten skall vara självständig tjänstgöring. Sedan följer en fyramånadersperiod, som också skulle ingå i den egentliga brevbärningsutbildningen. Av den fyramånadersperioden är enbart två veckor avsatta för direkt övningstjänstgöring. Så följer en period med geografiutbildning under 8—10 månader. Inom ramen för denna tid skall 3 veckor räknas som utbildningstjänstgöring på postkontor och en månad som utbildningstjänstgöring i postkupéer. Postverket ställer sålunda under denna sammanlagda tjänstgöringsperiod enbart några få månader till förfogande för att lära dessa pojkar att utföra sitt arbete.

Men svårigheten i dag är att postverket inte ens kan genomföra denna i och för sig helt otillräckliga grundutbildning, som inom parentes sagt kan sägas sakna det mesta som nu kännetecknar en god yrkesutbildning ute på den öppna marknaden, där man tar hänsyn till de enskilda människornas anpassning i arbetslivet, behandlar arbetshygien och andra sådana ting som vi känner till från den reguljära yrkesutbildningen av i dag. Postverket kan, som jag nyss sade, inte ens genomföra denna otillfredsställande grundutbildning på grund av sina rekryteringsproblem. Som nyss vitsordats inträffar att de unga pojkarna efter bara några dagars övning får börja att göra full tjänstgöring.

Det säger sig självt, att arbetsuppgif-

Svar på interpellation ang. postverkets service

terna under sådana förhållanden blir betungande för de unga; de klarar helt enkelt inte av arbetsuppgifterna med den alltför dåliga utbildning de har fått, och så ledsnar de och försvinner ur postverkets tjänst. Därmed ökar rekryteringssvårigheterna, och jag skulle vilja säga att postverket i dag befinner sig i något av en ond cirkel på denna punkt. Genom att rekryteringssvårigheterna på detta sätt ökar begränsar man ännu mer utbildningsgraden, och så blir de som skall utföra arbetet ännu sämre rustade när de går till sina uppgifter, och det blir ännu fler som lämnar den arbetsuppgift de har påbörjat.

Den onda cirkel, i vilken postverket på denna punkt befinner sig, måste brytas, och en förbättring av grundutbildningen är vid sidan om en förbättring av anställningsvillkoren alldeles nödvändig.

I detta sammanhang tror jag inte på att postverket enbart med egna krafter på ett tillfredsställande sätt kan ge en utbildning som motsvarar tidens krav på yrkesutbildning. Jag är övertygad om att postverket borde söka samarbete med yrkesskolorna när det gäller att lösa problemen på detta område. Det kan inte vara vettigt att man skall räkna med att som det heter »därtill lämpad tjänsteman inom verket» skall kunna klara den utbildning som för andra arbetsområden i dag lämnas vid våra yrkesskolor.

Postverket borde, såvitt jag kan förstå, vara ytterligt betjänt av den form av utbildning som kallas inbyggd verkstadsskola. Yrkesskolorna svarar alltså för den teoretiska undervisningen med för denna uppgift kvalificerade lärarkrafter, och sedan skulle postverket svara för den praktiska utbildningen. Den inbyggda verkstadsskolan skulle sålunda enligt min mening vara en bra modell för postverket att praktisera. Framför allt måste man — det är jag övertygad om — komma fram till att de unga anställda eleverna får så lång tid

på sig att vara elever, att de i varje fall erhåller den nödvändigaste utbildningen för att klara de arbetsuppgifter, som man kommer att förelägga dem.

Jag är självfallet medveten om svårigheten att i nuvarande arbetskraftssituation klara dessa problem, men man måste, som jag ser det, från verkets sida och, hoppas jag, med stöd av statsmakterna på allt sätt gripa sig an dessa uppgifter, så att man inte står inför risken att på sikt få en så allvarlig försämring av den service postverket skall upprätthålla, att det gamla ordspråk som hittills gällt »säkert som ett brev på posten» inte kommer att vara verklighet i framtiden. Det är angeläget att verksledningen får klart för sig, att detta är en uppgift som man med all kraft måste ta itu med.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Jag vill med anledning av vad herr Rimmerfors sade göra ett par kompletteringar.

I mitt interpellationssvar påpekade jag, att postverkets servicepolitik givetvis i hög grad är beroende av den ekonomi verket har. Fråga är om man inte möjligen skall gå in för en differentiering av den typ, som jag nämnde om i interpellationssvaret och som skulle innebära att postverkets kunder för den bättre servicen måhända får betala litet mer än för den s. k. normala servicen.

Men detta är frågor, som i dag är litet för tidigt väckta, frågor som är föremål för prövning av postutredningen. Jag tror dock att det är en linje, som är väl värd att ta upp till en allvarlig prövning. Det är kanske också den väg, som vi så småningom får gå för att finna en lösning på det i hög grad angelägna och viktiga problemet att ge en så god service som möjligt åt postverkets kunder. På den punkten har jag inte någon som helst avvikande mening gentemot herr Rimmerfors.

Svar på interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen

Som herr Lundkvist framhöll gäller det här också frågan om utbildning av personalen. På snart sagt alla områden försöker man nu att åstadkomma en yrkesutbildning. På vårdområdet exempelvis går man in för en sådan utbildning för praktiskt taget all personal. Det torde därför få övervägas, om inte utbildningen av postverkets personal — jag tänker då i första hand på dem, som skall gå in i brevbärarkarriären — måste bli sådan, att den mer än nu överensstämmer med den yrkesutbildning, som är vanlig på andra områden i vårt land. Postverket bör bättre än någon annan institution ha möjlighet att acceptera en tanke sådan som den herr Lundkvist var inne på, nämligen att utbildningen får den form som tillämpas vid en inbyggd verkstadsskola, varvid den teoretiska utbildningen lämnas av en vanlig yrkesskola och den praktiska av postverkets egna anstalter. Det bör också vara en sak, som man har all anledning att ta upp i samband med prövningen av frågan om bättre service åt postverkets kunder.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag vill, herr talman, bara mycket kort uttala min tillfredsställelse över att herr Lundkvist förde på tal den viktiga sidoangelägenhet, som utbildningsfrågan utgör, och jag vill likaså tacksamt notera vad statsrådet senast sade. Jag tror att den vägen kan vara framkomlig; om de blir lika för alla. Man får överväga vad vi har råd till. Man måste göra klart för sig om läget kan anses vara så katastrofalt på ena eller andra sättet, att man måste göra inskränkningar i postverkets service.

När det gäller det problem jag förut talade om är det speciellt besvärande i vissa nybyggda tätorter, där stöldrisken är särskilt påtaglig för dem, som tvingas att anbringa utomhusbrevlådor utom synhåll från sina fönster. Stölder inträffar. Det kan då sägas, att villaägarna

har samma problem. Delvis förhåller det sig så, men det förefaller som om radhus- och kedjehusbebyggelsen har särskilda svårigheter i detta fall. Det har visat sig, att det uppstått vissa ungdomsligor, som specialiserat sig på stölder i dylika utomhusbrevlådor. Postanvisningar, speciellt på lägre belopp, är begärliga därför att de är lätta att omsätta i pengar utan nämnvärd legitimation. Att stöldrisken inte är obekant för postverket framgår också av att postverket här i Stockholm under förra året skickade ut en broschyr till abonnenterna, vari man bl. a. gjorde dem uppmärksamma på denna risk.

Jag skulle till allra sist, herr talman, vilja delge kommunikationsministern ett förslag, som kanske låter orealistiskt, men som möjligen kunde betyda en avlastning när det gäller de mycket stora postmängder, som postverket har att vidarebefordra till somliga kunder. Man betalar nu en visserligen inte särskilt betungande men dock årsavgift för att få hyra postfack. Frågan är om inte postverket snarare borde uppmuntra folk att använda sig av postfack genom att tillhandahålla dem gratis. Det skulle avlyfta en hel del arbete från dem som svarar för postutbärningen. Vissa människor har möjlighet att själva hämta posten i sina fack. Jag undrar om inte postverket skulle vinna på att ställa postfack gratis till förfogande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5**Svar på interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag har för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att sprida

Svar på interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen

ökad upplysning om den ur hälsosynpunkt farliga vanerökningen och särskilt i syfte att motverka tobaksrökning bland skolungdomen.

Till svar härpå får jag anföra följande:

Från de hälsovårdande myndigheternas sida försöker man på allt sätt sprida upplysning om farorna av tobaksmissbruk, därvid man särskilt riktar sig till ungdomen.

Medicinalstyrelsen har sålunda för några år sedan medverkat vid spridningen av en av ett försäkringsbolag bekostad affisch med text: »Klipp av — nikotin är gift» på så sätt, att affischen tillställts samtliga abonnenter på styrelsens propagandaaffischer, t. ex. sjuk-kassor, mödra- och barnavårdscentraler, distriktssköterskor, apotek, tandläkare och kommunalkontor.

I år har medicinalstyrelsen vidare låtit trycka en propagandaaffisch mot tobak med rubriken »Nej — ingen tobak för mig». Affischen, vilken riktar sig till ungdomen, kommer att utgivas i sammanlagt 32 000 exemplar, varav 27 000 exemplar kommer att distribueras till våra skolor.

Även i framtiden kan man räkna med, att medicinalstyrelsen — som har särskilda medel för upplysningsverksamhet — med uppmärksamhet följer tobaksfrågan och sprider upplysning i densamma.

Vad särskilt angår upplysningsverksamheten i skolorna får jag nämna, att undervisningen i hälsolära omfattar bl. a. skadliga ämnens inverkan på människokroppen, såsom t. ex. tobak och alkohol. Skolläkarna och skolsköterskorna ger vidare individuella råd till eleverna och håller s. k. hälsostunder i klasserna, varvid bl. a. tobaks- och alkoholfrågorna tas upp. Därjämte har skolöverstyrelsen i förslag till ordningsregler för skolorna rekommenderat en föreskrift om att rökning bör vara förbjuden inom skolan och dess närmaste omgivning ävensom när eleverna under

utflykt o. d. står under skolans omedelbara tillsyn.

Genom olika vetenskapliga undersökningar försöker man klarlägga tobakens hälsorisker. Bl. a. har vid statens institut för folkhälsan under åren 1959 och 1960 utförts undersökningar av cigarrettrökens beståndsdelar med avseende å tjära och nikotin. Resultaten av undersökningarna har publicerats i Nordisk hygienisk tidskrift, vilken distribueras till hälsovårdsnämnder m. fl. Vidare bedriver folkhälsoinstitutet och karolinska institutets hygieniska institution för närvarande i samverkan en undersökning angående tobaksrökningens inverkan på luftvägarnas slemhinnor.

Därjämte planeras en undersökning angående rökvanor i kombination med dödlighet och sjuklighet.

Här må även nämnas, att tobaksmonopolets vetenskapliga råd årligen utdelar anslag för vetenskaplig forskning på området.

En på de vetenskapliga undersökningarna grundad information för allmänheten i tobaksfrågan har nyligen utkommit för distribution genom bokhandeln. Sålunda har professorn i hälsovårdslära vid karolinska institutet, tillika föreståndaren för allmänhygieniska avdelningen vid statens institut för folkhälsan, Lars Friberg och assistenten Rune Cederlöf utgivit en bok »Cigarrettdöden — propaganda eller verklighet», vars material till viss del grundar sig på de inom folkhälsoinstitutet utförda undersökningarna.

Jag delar interpellantens uppfattning om att det är angeläget att sprida så mycket saklig upplysning som möjligt i tobaksfrågan och att man därvid särskilt bör vända sig till ungdomen, och sådan upplysning kommer också att spridas på olika sätt.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Svar på interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få frambära ett tack för svaret på min fråga. Jag är givetvis tacksam för de positiva åtgärder som vidtagits av de hälsovårdande myndigheterna i vårt land samt också av försäkringsbolag och enskilda när det gäller att komma till rätta med tobaksmissbruket bland skolungdom.

Det har bekräftats från olika håll, att vanerökningen utbreder sig mer och mer bland skolungdom. Det stod att läsa i en stockholmstidning för en tid sedan — jag betvivlar icke dess riktighet — att var tredje 15—16-åring i Stockholm är vanerökare. Låt mig ta ett exempel. Jag kom för en tid sedan in på ett konditori i en stad i södra Sverige, vilket låg i närheten till en skola för flickor. Vid det tillfället var det tydligen en rast, varför flickorna då passade på att »fika». Jag uppskattade antalet flickor till 30 och deras ålder till 12—16 år. Av dessa 30 flickor rökte 25. De bolmade på sina cigarretter, så att hela konditorilokalen var försänkt i en fullständig cigarrettdimma.

Jag har med detta exempel bara velat bevisa, hur vanlig rökningen är bland skolungdomen. Jag vet inte om man kan säga att det är fint att röka, men i varje fall anser många skolungdomar att det är — som det heter — »tufft» att röka. Gänget röker, och då säger sig mången: Varför skall inte jag som medlem i detta gäng också röka?

Jag såg i en tidning en artikelserie »Farlig rök», som avslutades med en intervju med en pojke i 13-årsåldern och en 14-års flicka. De hade slutat att röka, och båda två bekräftade att de rökte, därför att de flesta av deras »kompisar» rökte och för att det såg spännande ut.

Ja, nog är tobaksrökningen bland ungdomen och inte minst skolungdomen ett verkligt problem. Vi kan inte bortse från att tobaken är skadlig. Jag skall inte i detta sammanhang ta upp något

resonemang om tobaksrökningen och lungkräfta. Jag vill erkänna att jag saknar sakkunskap att närmare beröra de rent medicinska synpunkterna på tobaksmissbruket. Men man kan vara överens om att det ingalunda kan vara till nytta för hälsan att röka och att en vanerökning i tidig ålder kan innebära fara för hälsa och liv.

Jag har med det förut anförda exemplet inte velat säga, att alla ungdomar röker, men jag har velat påvisa, att det är en allvarlig tendens i vårt samhälle, att vanerökning i tidig ålder ökar avsevärt.

Jag har framför mig ett tidningsurklipp, som återger resultatet av en utredning, som verkstälts av tidningen tillsammans med en sparbank. Jag kan inte på något sätt gå i god för att uppgifterna är riktiga men har heller ingen anledning att förmoda att de är felaktiga. I denna tidningsartikel står att var fjärde pojke och var tredje flicka i 16-årsåldern i Stockholm röker dagligen. Jag behöver inte säga mer, det sagda må vara nog.

Vi bygger moderna skollokaler med goda ventilationsförhållanden, gymnastiklokaler samt bad- och duschrum. Vi gör detta därför att vi vet att det främjar ungdomens fysiska utveckling. Vi anser också att det är en god investering för framtiden. Men samtidigt kan vi konstatera att ungdomen bryter ned sin fysik genom rökning.

Men rökningen är inte bara en fara ur hälsosynpunkt. Den är också en ekonomisk fråga. Visserligen får staten in betydande belopp på tobaken men det bortser jag från i detta sammanhang. Jag ser problemet främst ur den enskildes synpunkt. I den utredning, som jag nämnt tidigare i mitt anförande, heter det att man kan räkna med att elever i 13—16-årsåldern i Stockholms skolor röker upp för 1,7 miljoner kronor per år.

Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att jag hela tiden i mitt an-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen

förande har velat påtala rökandet bland skolungdomen. Jag har velat påpeka dels skadorna ur hälsosynpunkt och dels kostnaderna för rökningen.

Vi kan väl alla vara överens om att något måste göras för att stävja tobaksrökningen bland skolungdomen. Här fordras insatser från föräldrarnas sida men även från det allmänna. Jag behöver inte i detta sammanhang närmare betona det stora ansvar som åvilar dem, som har hand om ungdomens fostran. Jag vill också tacksamt notera medicinalstyrelsens olika initiativ för att komma till rätta med tobaksmissbruket bland skolungdom. Tacksamt noterar jag också skolöverstyrelsens förslag till ordningsregler, vari ingår en rekommendation om att rökning bör vara förbjuden inom skolan och dess närmaste omgivning. Jag hoppas och förlitar mig på att denna rekommendation tas upp på allvar av dem som sitter i ledningen för de olika skolorna.

En tidning i Göteborg har riktat en fråga till olika läroverk i staden. Av svaren framgår att de flesta läroverken har beaktat rekommendationen och utfärdat förbud mot rökning inom skolans område. Ett läroverk har dock givit tillåtelse till rökning inom ett visst begränsat område av skolan under förutsättning att barnen erhåller tillstånd från sina föräldrar. Det berättas att det kommer in skrivelser från föräldrar, vilkas barn är 13 år, med begäran om att barnen skall få röka i skolan. Tidningsnotisen slutar med följande ord: »Ja, man kan sannerligen undra vilka föräldrar som vill ge tillstånd till någonting sådant!» Jag skulle som sagt önska att denna rekommendation blir anammad, så att det blir förbud mot rökning inom skolans område.

Jag har i min interpellation ifrågasatt, om det inte borde vara förbjudet för ungdom under 16 år att få inköpa tobaksvaror i den allmänna handeln. Jag är personligen inte glad åt att man utfärdar förbud, men när det gäller en

så viktig sak som denna tycker jag alla skal talar för ett dylikt förbud.

I min interpellation har jag berört några spörsmål, som jag gärna vill upprepa här. Jag skulle önska att det kunde skapas en opinion mot vanerökning bland skolungdom. Det bör vara en angelägen uppgift för samhället att medverka här till exempelvis genom en upplysningskampanj i radio och TV. Värde av en sådan kampanj kan inte nog uppskattas. Det kan för övrigt här vara på sin plats att framhålla, att televisionen torde stimulera till ökad tobaksrökning genom att sådan ofta förekommer bland de agerande på bildrutan. Jag kan visserligen inte här nämna några siffror som ger belägg för detta resonemang, men vi känner alla till att vanans makt är stor. För den som sitter i en mjuk, härlig fätölj framför TV-apparaten och ser de i TV-rutan agerande ta fram sina cigaretter och röka, uppkommer en stimulans att själv vilja röka.

Vi skall inte begära att de som uppträder i TV skall förbjudas att röka, men jag önskar, att man ville be dem att om möjligt låta bli det. Jag tror inte att det skulle skada, utan det skulle tvärtom vara av mycket stort värde.

Jag vill slutligen framhålla, att jag är synnerligen glad över det positiva svaret på min interpellation. Jag har fått bevis för allmänhetens intresse, när den i pressen har observerat att det skulle bli en interpellation i denna fråga, ty man ser med oro på tobaksbrukets utbredning bland skolungdomen. Föräldrar, lärare, ungdomsledare och många andra har sagt, att vi måste försöka komma till rätta med missbruket av tobak bland ungdomar. Ungdomen skall dock svara för vårt lands framtid.

Till slut vill jag än en gång uppriktigt betyga min tacksamhet över det positiva svaret på min interpellation. Jag är vidare tacksam över initiativet i denna fråga och hoppas att vår högt värderade och ärade inrikesminister nog-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot tobaksrökningen

samt följer den även i framtiden samt gör vad på honom ankommer för att försöka lösa detta problem.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Det är en speciell fråga i denna debatt som jag skulle vilja säga ett par ord om. Oberoende av sambandet mellan rökning och lungecancer och oberoende av frågan om barnens och ungdomens rökvanor, som på senare tid har blivit så aktuell, föreligger det för många människor ett behov att komma loss från sin vana och om möjligt även befrias från dess följder. Det är här fråga om en avgränsad grupp människor, vilka alla genom rökning åsamkas kroppsliga sjukdomssymtom eller psykiskt lidande och fördenskull önskar sluta med rökningen men inte kan det. Det gäller inte bara storrökare. En stor grupp av måttlighetsrökare har betydande sjukdomssymtom från olika organ.

Det har uppstått ett behov av särskilda rökavvänjningskliniker. Behovet är rent medicinskt betingat och har inget att göra med propagandan mot tobaken i och för sig. Vi kan inte förbise att det föreligger ett bestämt samband mellan tobak och vissa sjukdomar. Det får väl anses som ett ådagalagt faktum.

Jag kan här hänvisa till två stora amerikanska undersökningar som vardera omfattade cirka 190 000 människor. Dessa undersökningar har med full evidens visat följande: 1) dödligheten är större bland rökare än hos icke rökare; 2) dödligheten är större bland dem som röker mycket än bland dem som är mer måttliga; 3) cigarett-rökarna uppvisar större dödlighet än piprökarna och cigarrökarna; 4) dödligheten minskar bland dem som slutat att röka. Detta gäller generellt om dödligheten.

Beträffande lungkräfta föreligger dessutom siffror som ger en skrämmande

bild av överdödligheten vid rökning. Sålunda uppvisade storrökarna en överdödlighet på cirka 400 procent i vissa åldrar.

Det finns, herr talman, här i Stockholm något som heter rökavvänjningskliniken med docent Ejrup som chef. »Efter att ha samtalat med cirka 2 000 rökare om deras problem är jag nu helt övertygad om att det är vår skyldighet som läkare att gripa oss an med rökavvänjningsproblemet. Det är ett medicinskt problem av stora mått och icke enbart ett hygieniskt, socialt och ekonomiskt», skriver docent Ejrup i Svensk Läkartidning år 1959.

Avgiften för en avvänjningskurs är 125 kronor. Jag kan meddela att en gång 1 700 personer stod i kö för att få hjälp vid kliniken för sina rökproblem.

Vi har i en fyrpartimotion vid årets riksdag velat fästa uppmärksamheten på det arbete som utförs vid den klinik som jag här nämnt. Vi yrkade där på ekonomiskt stöd för anställandet av en kurator. Statsutskottet skrev mycket välvilligt och förståelsefullt om själva saken men ansåg att statsbidrag bör provas mot bakgrunden av det forskningsarbete som utförs vid kliniken och inom ramen för de medel som i särskild ordning anvisas för medicinsk forskning.

Jag vill med mitt inlägg rikta en varm vädjan till inrikesministern att han har sin uppmärksamhet riktad på detta arbete. Det gäller här ett rent medicinskt problem. Kliniken kan inte utföra ett effektivt arbete, vare sig humanitärt eller som del i en värdefull forskningsverksamhet, om den inte får ökat ekonomiskt stöd. Jag hoppas innerligt att den skall få det för att bistå de människor som behöver hjälp och även för att kunna bedriva en ytterligare intensifierad forskning.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vill bara säga två saker. Den ena är att om det är skadligt att röka — vilket är sannolikt — är det

Svar på interpellation ang. avhjälpande av läkarbristen

inte en privatsak. Somliga menar: »Vad angår det andra människor, om jag nu vill skada min hälsa?» Det är emellertid inte en privatangelägenhet. Dels vållar rökningen det allmänna obehag om man blir sjuk, och dels är exemplet dåligt.

Det andra jag skulle vilja framhålla är att riksdagen inte kan besluta något i fråga om huruvida folk får röka eller inte. Det måste var och en själv ta ställning till. Men exemplet är det viktiga.

Jag skall sluta denna riksdagssession för min del med en hyllning till statsminister Erlander. Jag har hyllat honom förr, och det är roligt att göra det på riksdagens sista dag, därför att han på denna punkt föregår med gott exempel och har slutat att röka. Jag tror att var och en som gör det — låt vara att det är en uppoffring — kan känna den tillfredsställelsen att han hjälper till att sanera på detta område. Såsom herr Börjesson i Falköping har framhållit har rökningen här i landet trängt ned bland små barn på ett sätt som är skrämmande. Om människor som de kan se upp till visar ett exempel på att man inte gör sådana saker, kan det hjälpa till att sanera. Någon annan väg finns det säkerligen inte.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. avhjälpande av läkarbristen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Elmwall har — under hänvisning till rådande brist på läkare — frågat mig om möjligheterna att genom medicinalstyrelsens medverkan avhjälpas sådan akut läkarbrist som enligt vad interpellanten närmare anfört föreligger vid lasarettet i Flen.

Till svar härå vill jag anföra följande.

Standarden inom den svenska hälso- och sjukvården står utan tvekan på en hög nivå. Vissa allvarliga brister gör sig dock fortfarande gällande på detta område. I stor utsträckning har dessa brister sin förklaring i att resurserna i fråga om sjukvårdspersonal, i synnerhet läkare och sjuksköterskor, är otillräckliga. Jag har nyligen för denna kammare redogjort för de omfattande åtgärder som vidtas för att avhjälpa sjuksköterskebristen. Även beträffande läkarpersonalen prövas alla möjligheter att öka antalet yrkesverksamma läkare i landet. Läkarutbildningskapaciteten har sålunda under 1950-talet ökat från 306 till för närvarande 453 nybörjare per år. Ett betydligt ökat antal utexaminerade läkare är således att förvänta inom de närmaste åren. Möjligheterna att öka läkarimmigrationen genom att stimulera utländska läkare att flytta till Sverige undersöks vidare noggrant. Jag vill i detta sammanhang erinra om att Sverige numera genomfört de ändringar i lagstiftningen som är en förutsättning för införandet av en för de nordiska länderna gemensam arbetsmarknad för läkare. Allmänt sett torde dock den stigande levnadsstandarden i Västeuropa och den ökande sjukvårdsefterfrågan såväl i Europa som i utvecklingsländerna komma att medföra en begränsning av antalet utländska läkare som vill slå sig ner i vårt land.

Jag vill vidare framhålla, att regeringen föranstaltat om en utredning rörande utbildning av värnpliktiga läkare m. m. Denna utredning kommer inom kort att framlägga sitt betänkande och kan förväntas komma att föreslå en avkortning av de värnpliktiga läkarnas militära tjänstgöringstid, varigenom ett väsentligt tillskott skulle komma att tillföras den allmänna hälso- och sjukvården.

På längre sikt kommer förhållandena att ytterligare förbättras. Riksdagen beslöt i våras att såsom en första etapp öka den årliga intagningen till de medicinska läroanstalterna från 453 till

Svar på interpellation ang. avhjälpan av läkarbristen

560 nybörjare. Samtidigt uttalades, att erforderligt utrednings-, förhandlings- och planeringsarbete utan dröjsmål borde igångsättas för att en ytterligare ökning av läkarutbildningen skulle kunna genomföras. Detta arbete borde inriktas på att i första hand planera för en ökning upp till åtminstone omkring 650. Ifrågavarande utredningar och förhandlingar pågår för närvarande. Vidare har den s. k. läkarutbildningsberedningen under hösten lagt fram ett förslag som syftar till att förkorta tiden för genomförandet av den i våras beslutade ökningen av utbildningen. Förslaget är nu föremål för remissbehandling. De åtgärder som sålunda vidtagits eller kommer att vidtas för att öka utbildningskapaciteten i landet kan beräknas medföra en väsentlig förbättring i fråga om tillgången på läkare, även med beaktande av den ytterligare expansion inom hälso- och sjukvården som är att vänta.

Beträffande möjligheterna att avhjälpa en akut läkarbristsituation, sådan som den herr Elmwall har uppgivit föreligger vid Flens lasarett, vill jag framhålla, att myndigheternas befogenheter att ingripa är synnerligen begränsade. Givetvis ankommer det på vederbörande läkare att själv avgöra var han önskar tjänstgöra. Medicinalstyrelsen har mycket ringa möjlighet att påverka läkarnas val av arbetsplats. Styrelsen försöker emellertid i största möjliga utsträckning bistå genom att förmedla kontakter o. s. v. Enligt uppgifter lär också vissa möjligheter föreligga att förbättra personalläget i Flen.

Av vad jag anfört torde framgå att statsmakterna noga prövar alla möjligheter att öka antalet yrkesverkamma läkare i landet. Innan beslutade och planerade ökning av läkarutbildningskapaciteten ger effekt i form av utexaminerade läkare kommer emellertid situationer som de herr Elmwall anfört att vara svåra att helt undgå.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet få framföra ett tack för det klagörande svar jag erhållit på min fråga.

I svaret fastslår statsrådet att hälso- och sjukvården i vårt land står på en mycket hög nivå. Här om har vi nog alla samma uppfattning. Hela den kår av svenska läkare och annan personal som arbetar inom sjukvården har säkerligen den bästa utbildning som står att få. Skickligheten och arbetsviljan röner också allmänt erkännande.

Landstingen har som huvudmän för våra lasarett och andra sjukvårdsinrättningar nedlagt ett mycket omfattande och, såvitt jag kan bedöma, resultatrikt arbete på att bygga ut och effektivisera sjukvården. Jag vill understryka att därvidlag utgör landstinget i Södermanlands län intet undantag. Men utbildningen av personal har tydligen hittills icke följt det genom höjd medelålder och av andra orsaker ökade vårdbehovet. Ju fler människor vi får i de högre åldrarna, desto mer ökar behovet av vårdmöjligheter. Detta ställer även ökade krav på personal. Enligt uppgift har tidvis under 1961 tre avdelningar av fem på grund av personalbrist hållits stängda vid lasarettet i Katrineholm. Även om bristen mera avsett sköterskor och annan personal än läkare, så blir bristen på läkare än mer kännbar och allvarlig om den får sådan karaktär som den fått vid t. ex. lasarettet i Flen.

Bristen på läkare har varit märkbar på många håll. Orsakerna har främst varit brist på utbildade läkare. Statsrådet framhåller att läkaren själv avgör var han vill tjänstgöra, och självfallet söker de yngre läkarna arbete vid de sjukvårdsinrättningar där arbetet är mest kvalificerande. Detta är både naturligt och riktigt. Jag har hört angivas, att underläkartjänsterna vid de odelade lasarett numera inte anses vara meriterande. De delade lasarett med spe-

Svar på interpellation ang. avhjälpande av läkarbristen

cialavdelningar är mest eftersökta. Jag har dock även hört läkare hävda att detta beror på ett oriktigt betraktelsesätt. En viss tids tjänstgöring på ett odelat lasarett anses ge erfarenheter som även den specialiserade läkaren får nytta av i sin fortsatta praktik.

Enligt de senaste uppgifter jag erhållit tjänstgör nu enbart utländska läkare vid lasarettet i Flen. Utan att på minsta sätt förringa det värdefulla i att dessa funnits att tillgå, vill jag betona att det särskilt för äldre människor måste vara besvärande att rådföra sig med läkare som måhända ej helt behärskar svenska språket.

Jag skall ej här beröra orsakerna till de akuta svårigheter som uppkommit i Flen. Dessa orsaker ligger helt utanför denna interpellation. Vad jag efterfrågat är överordnade myndigheters möjligheter att i en akut situation — t. ex. då två läkare har att sköta mottagningen vid ett lasarett där det vissa dagar är upp till 100 besökande vid mottagningen och där dessutom över 90 patienter är intagna — medverka till att avhjälpas svårigheterna. Man behöver inte vara läkare för att förstå att en sådan situation medför en övermänsklig arbetsbörda för läkarna.

Statsrådet anför, att dylika situationer tills vidare blir svåra att undgå. För den tillförordnade styresmannen vid lasarettet och hans medhjälpare syssломannen, vilka sökt över hela Norden efter underläkare, skulle det säkerligen vara värdefullt att ha ett organ att tillgå som snabbt kunde se till, att vakanserna fylldes på ett från den vård sökande allmänhetens synpunkt tillfredsställande sätt. Flens lasarett har normalt fyra läkare. Dessa hade 1959 var och en i medeltal 18 på lasarettet intagna patienter per vård dag. Andra lasarett i närheten har haft betydligt färre intagna patienter per läkare och vård dag. Men måhända finns det inte möjlighet att ens tillfälligt utjämna läkartillgången mellan lasarett.

Huruvida det kan vara riktigt att i dagens läge minska den militära läkarberedskapen är för mig en öppen fråga.

Statsrådet anger vilka åtgärder som vidtagits för att på längre sikt förbättra tillgången på läkare. Jag är tacksam för denna redogörelse. Redogörelsen visar att statsrådet har beaktat svårigheterna och söker bemästra desamma. Jag skulle här endast ytterligare vilja fråga statsrådet, om han låtit undersöka orsakerna till att, som jag ser det, en alltför ringa del av vår studerande ungdom förbereder sig för läkarens yrke. Har vakanserna uppstått även av annan orsak än att utbildningsmöjligheterna varit begränsade?

Jag vill understryka att jag uppskattar statsrådets intresse för att förbättra tillgången på läkare. Jag vill uttrycka en förhoppning att vidtagna åtgärder ger till resultat att situationen i berörda hänseende snabbt kommer att förbättras.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det skulle naturligtvis vara av intresse att diskutera denna aspekt av bristsituationen inom sjukvården. Förmodligen kan vi vara överens om att det är en fråga om utbildningsorganisationens storlek och knappast en lönefråga. Men jag känner mig inte övertygad om att de här närvarande kammarledamöterna skulle uppskatta att vi nu inledde en sådan diskussion.

Låt mig bara kort säga att den studerande ungdomens intresse för medicinsk utbildning är så betydande, att vi inte kan tillhandahålla så stort antal utbildningsplatser att vi kan ta emot all den ungdom som söker till läkarbanan.

Förhållandena vid lasarettet i Flen är speciella, och dem kan vi inte utreda här, men vi kan konstatera att det ändå nu finns läkare på samtliga befattningar vid Flens lasarett. Det är visserligen ett par danska läkare bland dem, men

Svar på interpellation ang. viss utvidgning av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten

jag tror ändå att det trots viss språkförbistring går ganska bra i Flen.

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! Det är ganska länge sedan jag framställde interpellationen. Det är riktigt att det i dag finns läkare på samtliga tjänster, men det har inte varit så hela tiden. Det har visat sig ytterst svårt att besätta platserna, och de har stått vakanta en stor del av tiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. viss utvidgning av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Hamrin i Kalmar har frågat mig om jag avser att inför utvecklingen av helikopterväsendet inom försvaret aktualisera den i proposition till 1958 års A-riksdag förutskickade omprövningen av möjligheterna till en utvidgning av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten genom en ökad samordning med den på helikoptertjänst baserade militära räddningsverksamheten.

Till svar härpå vill jag anföra följande.

Redan f. n. sker en väl organiserad samverkan mellan den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten och den militära räddningsflygtjänsten. Sålunda har chefen för flygvapnet medgivit, att flygvapnets centrala flygsäkerhetstjänst skall vara ordercentral beträffande civila ambulans- och räddningsflygningar utanför Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. Inom sistnämnda områden måste av praktiska skäl flygning

som regel rekvideras genom de lokala myndigheterna. Flygsäkerhetstjänsten äger dock generell befogenhet att efter eget bedömande själv föranstalta om räddningsflygning, även om sådan icke beordrats av vederbörande länsstyrelse eller därtill bemyndigad polismyndighet. Det ankommer därvid på flygsäkerhetstjänsten att med hänsyn till transportbehov, driftförhållanden och övriga omständigheter utvälja och beställa för den aktuella situationen lämpat civilt eller militärt luftfartyg. Det må också framhållas, att användande av helikopter icke alltid är det från effektivitetssynpunkt bästa alternativet.

Flygvapnet — som icke handhar driften av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten — saknar f. n. helikoptrar som kan anses lämpliga för civila ambulans- och räddningsflygningar. Sådana har emellertid beställts i visst antal och torde levereras under år 1962. Först sedan dessa helikoptrar levererats, underhållstjänsten organiserats och erforderlig personal utbildats föreligger förutsättningar för att utnyttja dessa helikoptrar för civila ambulans- och räddningsuppdrag.

I övrigt finns två militära helikopterorganisationer, nämligen marinens helikopterdivisioner vid Berga och Torslanda samt arméns helikopterskola i Boden. Chefen för flygvapnet handhar flygsäkerhetstjänsten inom hela krigsmakten, vilket möjliggör att flygsäkerhetstjänsten vid behov kan beställa helikoptrar från nämnda baser även för civil ambulans- och räddningsflygtjänst. Sådant rekvisition kan dock givetvis endast göras i mån av tillgång till insatsberedda luftfartyg och besättningar och då förbandens primära uppgifter icke därigenom eftersätts. De i Boden baserade helikoptrarna torde endast i undantagsfall kunna utnyttjas för civil ambulans- och räddningsflygtjänst i Norrbottens och Västerbottens fjällområden på grund av de långa och därmed myc-

Svar på interpellation ang. viss utvidgning av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten

ket tidsödande och dyrbara anflygningssträckorna. Vissa militära helikoptrar har relativt begränsad aktionsradie. Krigsmaktens tunga helikoptrar är därjämte betydligt dyrare i drift än de lätta enheter, varmed den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten som regel kan betjänas.

Det militära helikopterväsendet har sålunda ännu icke utbyggt i sådan omfattning att den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten för närvarande med fördel skulle kunna i ökad utsträckning repliera på detsamma. Ambulans- och räddningsflyget inom i varje fall Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län synes sålunda tills vidare böra bedrivas i huvudsak på sätt som nu sker. Beträffande Stockholms skärgård och vissa andra delar av riket kan det tänkas, att militära helikoptrar inom något år åtminstone delvis kan ombesörja även den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten. Konkreta förslag härom kommer att framläggas så snart förutsättningar härför föreligger.

Herr talman! Härmed anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Innan jag kommenterar svaret, som jag ber att få tacka statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för, vill jag något uppehålla mig vid hur den nuvarande organisationen tillkom. Beslut om denna fattades vid 1958 års riksdag, och bakom det riksdagsbeslutet låg ett betänkande, framlagt år 1957 av ledamoten i denna kammare herr Svensson i Stenkyrka, som hade fått i uppdrag att utreda frågorna rörande undsättningsflygtjänsten. Betänkandet behandlade i främsta rummet marinens helikoptrar. De var i stort sett de enda som då fanns. De problem som då förelåg avsåg den civila undsättningsflygtjänsten och den militära undsätt-

ningstjänsten inom främst marinen. Man konstaterade att personal och materiel var dyrbara och att en samordning av militär och civil verksamhet på detta område var erforderlig. Betänkandet innehåller bl. a. följande uttalande: »En vidgad samverkan med det militära helikopterväsendet kan bli aktuell, när detta blivit utbyggt. Organisationen av undsättningstjänsten torde då böra omprövas med hänsyn till de nya förutsättningarna.» Vidare underströk utredningen att förbättrade kommunikationer kunde minska behovet av undsättningsflygverksamhet men att å andra sidan ett ökat turistväsende kunde ge andra aspekter på betydelsen av detta slags räddningstjänst. Det är dessutom självklart att helikopterverksamheten även har civila ändamål här i landet: kartverket och lantmäteriet t. ex. använder helikoptrar för olika tjänster.

Flertalet av remissvaren med anledning av den utredning som verkstälts understryker behovet av en ökad helikopterverksamhet och en bättre samordning. Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen säger att den utbyggnad som föreslås i betänkandet är ett provisorium för att när så befinns lämpligt inlemmas i militär helikopterorganisation. Till och med statskontoret säger att det är lämpligt att de militära förbanden tillförs helikoptrar i ökad utsträckning för undsättningstjänst. Länsstyrelsen i Stockholms län säger att man bör ompröva organisationen, då det militära helikopterväsendet utbyggt. Länsstyrelsen i Kalmar län är också intresserad av att för dessa ändamål få en helikopterverksamhet som kan täcka den sydöstra kusten, helst med en stationering i Västervik för att man på ett lämpligt sätt snabbt skall kunna nå Öland.

Beträffande de anslag som utgår är det självklart att den del av verksamheten, som belöper på den civila undsättningsflygtjänsten, inte bör belasta det militära

Svar på interpellation ang. viss utvidgning av den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten

anslaget i större utsträckning än vad en samordning kan visa vara nödvändigt.

Denna utredning, som alltså ligger till grund för 1958 års beslut, föranledde också, som jag påpekade i min interpellation, dåvarande departementschefen att förklara följande: »Jag förutsätter givetvis, att i den mån en statlig militär helikopterorganisation skulle växa fram, möjligheterna att basera ambulans- och räddningsflygtjänsten på denna tillvaratas. En omprövning av formen för verksamheten måste då göras.»

Hur har utvecklingen blivit efter 1958 års beslut? Till att börja med har vi, som ju statsrådet väl känner till, fått ett militärt helikopterväsende även inom flygvapnet, vilket vi inte hade tidigare. Det är kanske nu under utbyggnad, och jag vill här ställa en fråga, delvis i anslutning till den debatt som fördes om det första ärendet här i kammaren. Jag har nämligen från något håll fått den uppgiften, att fördelningen av helikoptrarna i det militära skulle vara ungefär 18 på armén, 10 på flygvapnet och 12 på marinen. I interpellationssvaret tycker jag mig läsa ut att flygvapnets helikopterverksamhet i stort sett är under utbyggnad, att man för närvarande inte skulle ha något större antal helikoptrar där och att man vill avvakta en sådan utbyggnad innan man gör den samordning som jag efterlyser. Jag visste, när jag fick interpellationssvaret, faktiskt inte vem som lämnat de uppgifter jag fått, om det var flygförvaltningen, marinförvaltningen eller luftfartsstyrelsen, och jag har alltså inte kunnat undersöka av vilken anledning jag har fått andra uppgifter härvidlag. Men jag förutsätter att flygvapnet, enligt interpellationssvaret, ännu inte har det bestånd helikoptrar som gör en dylik samordning aktuell men att man i en nära framtid i varje fall skall få ett antal för sin egen räddningstjänst.

Det har alltså skett åtskilligt här efter 1958 års beslut. Flygförvaltningen

har till att börja med fått en helt annan inställning till helikoptern i räddningstjänst.

Statsrådet säger i svaret att man inom flygvapnet också har andra möjligheter än helikoptrar för sin räddningstjänst, nämligen flygplan. Men inom flygvapnet har man nu ändå den uppfattningen att helikoptern inom en nära framtid kommer att helt dominera räddningstjänsten. Helikoptern har så många fördelar när det gäller räddningstjänst, att man har tänkt om inom flygvapnet i det fallet. Man kan därför utgå från att helikoptern efter hand kommer att användas mer och mer inom den militära sektorn. Och när flygvapnet har fått det antal helikoptrar man där räknar med att ha användning för, så bör en samordning inom rimlig tid kunna komma till stånd.

Jag förstär mycket väl att inrikesministern inte kan lägga sig i försvarsdepartementets avvägning av de anslag som står till förfogande, men det bör vara mycket angeläget att flygvapnet får det antal helikoptrar man där behöver för sin räddningstjänst. Jag vill tillägga att vi här i landet har ett sådant klimat, att våra flygare kan hoppa över Östersjön bara under tre månader av året med möjlighet att klara sig mer än tre timmar. Jag har också hört att många flygare vid motorstopp drar sig för att hoppa över Östersjön vintertid, därför att de då inte kan leva mer än tio minuter i det kalla vattnet. Den saken tycker jag också talar starkt för att flygvapnet bör få sin säkerhetstjänst ordnad på ett mera effektivt sätt.

Vidare har vi nu fått nya flygplans typer, som från bullersynpunkt nödvändiggör nya och större övningsområden, över obebyggda trakter och över Östersjön och andra vatten. Därigenom har hela frågan om den militära säkerhetstjänsten och räddning av flygare blivit mera komplicerad än tidigare. Den utvecklingen gör det till ett rimligt krav

att flygvapnet får det antal helikoptrar man där behöver för sin säkerhetstjänst och att en samordning med den civila räddningstjänsten kommer till stånd.

Statsrådet säger i interpellationssvaret att vi har en väl organiserad samverkan mellan den civila ambulans- och räddningstjänsten och den militära räddningstjänsten. Ja, det kan man kanske säga. Men i den samordningen har vi dock inblandade flygförvaltningen, luftfartsstyrelsen och, i de tre nordligaste länen, vederbörande länsstyrelser. Uppgifterna är med andra ord fördelade på tre olika händer, och samordningen sker i form av sammanträden i ambulanskommittén. Det är ju möjligt att det fungerar till belåtenhet, men jag tror man skulle vinna åtskilligt både i effektivitet och rent ekonomiskt, om man företog en översyn av hela organisationen.

I svaret säger statsrådet att användande av helikoptrar inte alltid är det från effektivitetssynpunkt bästa alternativet, men som jag tidigare framhållit har man i varje fall inom flygförvaltningen tänkt om på den punkten. Där har man nu den inställningen att helikoptrarna är det bästa alternativet för närvarande.

Jag är i stort sett tacksam för statsrådets svar, i vilket det på slutet står: »Ambulans- och räddningsflyget inom i varje fall Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län synes sålunda tills vidare böra bedrivas i huvudsak på sätt som nu sker. Beträffande Stockholms skärgård och vissa andra delar av riket kan det tänkas, att militära helikoptrar inom något år åtminstone delvis kan ombesörja även den civila ambulans- och räddningsflygtjänsten.» Jag hoppas att den formuleringen inte måste betraktas som alltför hårt bindande, utan att statsrådet har sin uppmärksamhet riktad på dessa frågor och tar de initiativ som behövs, när den militära organisationen på detta område har blivit bättre utbyggd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. åtgärder på jordbrukets område till skydd mot radioaktivt nedfall

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Grebäck framställt följande tre frågor.

1. Kan förslag med det snaraste förväntas om en ytterligare förstärkning av den radiologiska forskningens resurser vid lantbrukshögskolan?

2. Kan genom statens försorg en upplysningsskrift inom en snar framtid motses om åtgärder på jordbrukets område i avsikt att förhindra eller minska strålningsriskerna i händelse av ett ökat radioaktivt nedfall?

3. Kommer upplysningskurser inom detta område att skyndsammast möjligt anordnas för jordbrukets rådgivare?

Med anledning av den första frågan vill jag erinra om att Kungl. Maj:t den 10 november 1961, bl. a., anvisat medel till anskaffning för beredskapsändamål av viss utrustning för undersökningar av kontaminationen av livsmedel m. m. till en kostnad av högst 430 000 kronor. Utrustningen skall fördelas mellan lantbrukshögskolan, veterinärhögskolan samt radiofysiska institutionen vid karolinska sjukhuset. Vidare har Kungl. Maj:t den 8 december 1961 beslutat vissa personalförstärkingar för strålskyddsverksamheten vid lantbruks- och veterinärhögskolorna. Beslutet innebär bl. a., att den statsagronom, som vid lantbrukshögskolan leder strålskyddsarbetet, frikopplas från annan verksamhet och att en laboratorieingenjör vid vardera högskolan anställs för skötseln av viss apparatur.

Med anledning av den andra frågan får jag framhålla, att utkast till en upplysningsskrift om åtgärder på jordbrukets område mot radioaktivt nedfall upprättades för omkring ett år sedan av

Svar på interpellation ang. åtgärder på jordbrukets område till skydd mot radioaktivt nedfall

en särskild arbetsgrupp. Den överarbetas för närvarande av lantbruksstyrelsen. Vissa av de anvisningar, som sålunda förberetts, har nyligen genom jordbrukets upplysningsnämnd intagits i Jordbrukarnas föreningblad. Viss information i detta ämne har också spritts genom televisionen. I tredje delen av TV-filmen »Om kriget kommer» gavs en översikt över radiakbeläggningsens inverkan på livsmedelsproduktionen.

Med anledning av den tredje frågan vill jag meddela följande.

En konferens rörande radiaskydd på landsbygden anordnades av lantbruksstyrelsen i november 1959 på lantbrukshögskolan. Konferensen var avsedd för jordbruks- och husdjurskonsulenterna vid hushållningssällskapen. Ett kompendium i ämnet tillställdes samtliga hushållningssällskap samt lantmannalantbruks- och trädgårdsskolor. På jordbrukets försöksledarmöte för några veckor sedan behandlades också frågan om skydd mot radioaktivt nedfall. I konferensen deltog huvudparten av hushållningssällskapens konsulenter samt vissa lantbrukslärare m. fl.

Lantbruksstyrelsen har upplyst, att den avser att anordna konferenser som nyss sagts, i den mån ytterligare personalgrupper inom rådgivningsorganisationen och lantbrukets skolor bedöms behöva särskild utbildning på området. Allteftersom nya erfarenheter vinnas, har styrelsen för avsikt att genom kortare konferenser meddela dessa till de kategorier inom rådgivningsverksamheten, som tidigare erhållit grundinformation i ämnet.

Även vid den fortbildning av veterinärer, som anordnats av veterinärstyrelsen, har strålskyddsundervisning meddelats. Vid vissa kurser för länsveterinärer och för distriktsveterinärer har sålunda föredragshållare i dessa ämnen medverkat från såväl lantbrukshögskolan som veterinärhögskolan.

Med detta, herr talman, anser jag mig

ha besvarat herr Grebäcks interpellation.

Vidare anförde

Herr GREBACK (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret på min interpellation. Jag är mycket tillfredsställd med svaret på mina frågor, särskilt beträffande punkterna 2 och 3. Jag tror att den upplysningsskrift om åtgärder på jordbrukets område mot radioaktivt nedfall, som utarbetats av den därför tillsatta arbetsgruppen och som nu är under överarbetning av lantbruksstyrelsen, har en stor uppgift att fylla.

Det är uppenbart att jordbruket är den näringsgren som blir först och hårdast drabbad vid ökat radioaktivt nedfall och där skyddet för människor, husdjur och växtlighet är svårast att ordna på ett effektivt sätt. Därför kan konsekvenserna för hela vårt folkhushåll bli mycket kännbara, om vi inte kan bemästra dessa problem. Det är nödvändigt att i så god tid som möjligt göra jordbrukets folk beredda på vilka åtgärder som kan vidtas för att de i görligaste mån skall kunna skydda sig, sina husdjur och sina grödor mot de faror strålningsriskerna i en dylik situation kan innebära.

Den upplysningsverksamhet, som bedrivits i form av kurser och konferenser för att bland jordbrukets rådgivare sprida kunskap om skyddet mot strålningsriskerna, vill jag oreserverat ge mitt erkännande åt. Det är synnerligen välbetänkt att sörja för att en så god beredskap som möjligt upprätthålls hos dessa för jordbruksnäringen så betydelsefulla nyckelgrupper. Vidare är det i hög grad angeläget att vi så effektivt som möjligt använder den tidsfrist vi ännu förfogar över för att så skyndsamt som möjligt ytterligare bygga ut våra forskningsresurser på det radiofysiska

Svar på interpellation ang. vissa frågor i samband med försäljning av aktier i elkraftföretag

området och att vi framför allt får till stånd ytterligare utbildning av nya forskare på området i fråga.

Åtgärderna för att främja forskning och utbildning på strålskyddsverksamhetens område särskilt vid lantbrukshögskolan har i alltför hög grad improvisationens karaktär, och arbetsförhållandena är synnerligen primitiva. Det gäller att snarast möjligt bygga upp en institution med goda forskningsresurser och till den fast knyta en grupp av forskare och försöksmän med sådana anställningsförhållanden att de helt kan ägna sig åt sitt arbete — detta inte minst med tanke på den utomordentligt stora betydelse detta kommer att ha för framtiden. Eljest riskerar vi att snart förlora dem till andra arbetsområden eller till utlandet, där man sannerligen förstår att leta upp och ta vara på unga lovande forskarämnen. Med den snabba utveckling vi redan har och, av allt att döma, i ännu högre grad kommer att få på atomkraftens område är det nödvändigt att snarast möjligt inom lantbrukshögskolan skapa en fri och obunden institution för strålskyddsforskning, där frågor som sammanhänger med vår beredskap mot ett eventuellt ökat radioaktivt nedfall kan behandlas och dit ärenden och problem kan hänskjutas, vilka kommer att stå i samband med vårt utbyggnadsprogram på atomdriftens område. Upplysnings- och rådgivningsverksamhet måste också bli en viktig uppgift för en sådan institution.

Till slut hoppas jag, att herr statsrådet skall ägna dessa viktiga frågor lösning all den uppmärksamhet och allt det intresse de i så hög grad förtjänar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. vissa frågor i samband med försäljning av aktier i elkraftföretag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nilsson i Gävle frågat kommunikationsministern

dels om han uppmärksammat försäljning av vissa aktier i Edeforsens Kraftaktiebolag till Aktiebolaget Arbrå Kraftverk och om han är villig att lämna en redogörelse för hur affärer av detta slag kan vara möjliga,

dels om han överväger några åtgärder för att förhindra att då nya värden skapas genom statsbidrag — exempelvis bidrag till landsbygdens elektrifiering — inte dessa värden kommer i enskilda bolags händer.

Kommunikationsministern har sedermera överlämnat interpellationen till mig för besvarande.

Spörsmålet med den av interpellanten berörda affärstransaktionen är enligt min uppfattning av rent civilrättslig art. Jag har därför ingen anledning att ta upp det till diskussion. I stället övergår jag direkt till interpellantens andra, principiella fråga.

Vid utformningen av villkor för statsbidrag gäller allmänt, att man söker se till att syftet med bidragen inte skall kunna förfelas. Författningar och andra bestämmelser som reglerar statsbidragsvillkor innehåller föreskrifter om återbetalningsskyldighet i de fall förutsättningarna för bidragen ej längre kan anses föreligga.

För landsbygdens elektrifiering utgår bidrag dels till ny elektrifiering, dels till upprustning av befintliga distributionsnät. I övervägande antalet fall har bidragen till nyelektrifiering inte åstadkommit någon förbättring av räntabiliteten eller ökat försäljningsvärdet för distributionsföretagen. De fastigheter, vilkas anslutning till distributionsnätet underlättats genom bidrag, är nämligen ofta mycket avsides belägna, vilket medför merkostnader för företagen. Sam-

Svar på interpellation ang. vissa frågor i samband med försäljning av aktier i elkraftföretag

tidigt grundas företagens taxor i regel på de genomsnittliga kostnaderna. Vid sådana nyelektrifieringar som nu angivits fordras utlämnade bidrag inte tillbaka, om företagen upphör eller försäljes.

Bidragen till upprustning, vilka infördes den 1 juli 1958, beräknas efter räntabilitetsförhållandena hos de stödsökande distributionsföretagen. Som villkor för bidrag föreskriver elektrifieringsberedningen normalt återbetalningsskyldighet bl. a. om överlåtelse av vederbörande företag äger rum inom 15 år från mottagandet av bidraget eller från den tidpunkt sista delen av detta utbetalats. I samband med kommerskollegiets prövning av koncession eller överlåtelsestillstånd i vissa fall överväger elektrifieringsberedningen, om och i vilken utsträckning utlämnade bidrag skall återbetalas. Myndigheterna är även inriktade på att förhindra, att ett ej avsett utnyttjande av upprustningsbidrag sker som följd av överlåtelse av aktier i företag som fått dylikt bidrag.

Med hänsyn till det sagda anser jag inte några ytterligare åtgärder i det av herr Nilsson berörda syftet för närvarande motiverade.

Herr talman! Med detta anser jag mig ha besvarat herr Nilssons interpellation.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Gävle (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för svaret. Jag har ingen som helst anmärkning att göra mot detta svar — det tillfredsställer mig helt såsom en redogörelse för den ordning som gäller för statsbidragen — men jag vill framföra några synpunkter.

I 2 § av Kungl. Maj:ts kungörelse om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning heter det bl. a.: »Såsom ytterligare

förutsättning för statligt stöd skall gälla att företaget är i uppenbart behov av finansiellt tillskott för åtgärden och utnyttjat förefintliga möjligheter att på annat sätt anskaffa medel för dess genomförande.» Med detta citat som bakgrund vill jag citera ur en revisionsberättelse för Edeforsens kraftaktiebolag i Ljusdal. Revisionsberättelsen har avgivits av en minoritetsrevisor, som utsetts av länsstyrelsen i Gävleborgs län, och är dagtecknad den 15 augusti 1960. Bl. a. sägs följande:

»6. Bolaget har under året bisträckt ett företag i vilket bolagets verkställande direktör dels är verkställande direktör och dels har betydande intressen. Beloppet har viss tidpunkt uppgått till 900 000 kronor. Styrelsen har under året ej handlagt ärendet. — — —

7. Bolaget har en personalorganisation som ej är normal för motsvarande företag.

8. Bolagets redovisade driftkostnader för dess egentliga verksamhet är i jämförelse med vad som är normalt för motsvarande företag mycket höga.

— — —

13. Iståndsättande och inredning av sommarstuga, framdragnings av dyrbar kraftledning, dragnings av vatten- och avloppsledningar, inköp av båt och båtmotorer äro åtgärder, som äro av osedvanlig beskaffenhet för bolaget — — —.» Och det måste man ju hålla med om!

Edeforsens kraftverk har från år 1940 t. o. m. år 1959 erhållit sammanlagt 570 307 kronor i statsbidrag. Det år som den nämnda verksamhetsberättelsen avser fick bolaget i statsbidrag 16 650 kronor.

Ett företag, som synes ha en så god finansiell ställning — företaget har ju kunna låna direktören 900 000 kronor samt anser sig ha råd att upprusta sommarstugor och köpa motorbåtar — borde enligt grunderna för 2 § få klara sig utan statsbidrag.

Låt mig peka också på ett annat företag, AB Arbrå kraftverk. Detta har från 1942 t. o. m. år 1961 fått 654 120 kronor i statsbidrag. 1961 fick företaget 11 700 kronor. Vi upplevde det året, hurusom önskemål framställdes från kommunerna Ljusdal och Järvsö om att få inköpa aktierna i Edeforsens kraftaktiebolag. Järvsö kommun och även Ljusdal köpte aktier av enskilda aktieägare och betalade 400 kronor per styck för dessa, vilkas nominella värde var 100 kronor. Samtidigt med dessa aktieköp uppträdde Arbrå kraftverk och erbjöd aktieägarna 700 kronor per styck för ifrågavarande aktier. I och med detta höga bud tillförsäkrade sig Arbrå kraftverk, som inom parentes sagt ägs av Wallenberg, aktiemajoriteten i Edeforsens kraftaktiebolag och kunde på det sättet tillskansa sig Edeforsens kraftaktiebolag, vars värde uppskattades till 15 miljoner kronor, för ungefär 5 miljoner kronor.

Man frågar sig: Om Arbrå kraftverk har råd att uppträda på detta sätt och erbjuda 700 kronor för dessa aktier borde väl företaget också anses så pass solvent, att det enligt grunderna för 2 § i den nämnda kungörelsen inte skulle behöva söka statsbidrag?

Dessa företag har dessutom fått ersättning från landstinget, Arbrå kraftverk med 795 kronor och Edeforsens kraftaktiebolag med sammanlagt 5 225 kronor. Det är klart att sådana här bidrag ökar företagets värde.

Statsrådet säger i sitt svar: »Vid utformningen av villkor för statsbidrag gäller allmänt, att man söker se till att syftet med bidragen inte skall kunna förfelas.» Jag hoppas, herr statsråd, att jag får Er medverkan, så att man ser litet närmare på de två företag jag nämnt och kanske även söker göra en översyn av hur det går till då statsbidrag utbetalas till liknande företag. I den förhoppningen — och jag vet att den är stark uppe i de bygder det gäller — ber jag att än en gång få tacka för svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Det är alldeles uppenbart att de förhållanden som herr Nilsson i Gävle här redovisat inte varit kända vid de tillfällena, då ärenden om beviljande av bidrag till ifrågavarande företag behandlades. Jag kan upplysa om att sedan 1959 har villkoren för erhållande av bidrag skärpts i författningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Föredrogs statsutskottets memorial nr 195, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Sedan kammaren på därom framställd proposition bifallit utskottets hemställan om memorialets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, föredrogs utskottets i memorialet i övrigt gjorda hemställan, vilken av kammaren bifölls.

§ 11

Föredrogs statsutskottets memorial nr 196, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62.

Sedan kammaren på därom framställd proposition bifallit utskottets hemställan om memorialets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, föredrogs utskottets i memorialet i övrigt gjorda hemställan, vilken av kammaren bifölls.

§ 12

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Efter vederbörligt samråd får jag meddela, att 1962 års remissdebatt enligt föreliggande planer avses skola äga rum tisdagen den 23 januari med eventuell fortsättning onsdagen den 24 januari.

§ 13

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 404, till Konungen angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1961/62.

§ 14

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsessioner år 1961.

§ 15

Justerades protokollsutdrag.

§ 16

Höstsessionens avslutning

Herr TALMANNEN yttrade:
Ärade kammarledamöter!

Vi står nu inför avslutningen av årets riksdag. Om vi gör en återblick endast på höstsessionen finner vi att arbetet inte varit alltför betungande. Bortsett från denna veckas sammanträden har de flesta plena varit korta, vilket berott på att även stora och betydelsefulla frågor i det alldeles övervägande antalet fall kunnat lösas i enighetens tecken.

När det gäller vårt lands inre politik kan vi glädja oss åt en lugn och i stort sett tillfredsställande utveckling. Den utrikespolitiska situationen ger däremot anledning till bekymmer och oro. Höstrikdagen började under trycket av händelserna i Kongo och Dag Hammarskjölds tragiska bortgång. I sessionens sista timmar har vi på nytt fått en allvarlig erinran om det farofyllda läget i Afrika och i oroscentra på många andra håll i världen. Det är helt naturligt men icke desto mindre utomordentligt värdefullt att enighet varit rådande vid de beslut som fattats såväl rörande vårt deltagande i Förenta Nationernas verksamhet i fredens tjänst som i fråga om svenska direktinsatser för bistånd till utvecklingsländerna.

Det är min förhoppning att den tid av vila från riksdagsarbetet, som nu ligger framför oss, skall ge oss alla rika tillfällen till avkoppling och samling, så att vi står väl rustade för de många krävande uppgifter som utan tvivel kommer att möta oss under det nya år vi nu snart går in i.

Höstsessionens avslutning

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr SKÖLD (s), som anförde:

Herr talman! Alderspresidenten har av naturliga skäl den fördelen att med personlig erfarenhet kunna se längst tillbaka i raden av tidigare talmän. När jag nu gör det, kan jag inte undgå den iakttagelsen, att andra kammaren haft och alltjämt har den förmånen att ur sina led kunna utvälja talmän som med teknisk skicklighet förenar på en gång myndighet och ett lätt handlag. Otvivelaktigt är det härigenom som en nödvändig disciplin kan upprätthållas bland oss.

När vi nu för första gången under en hel riksdag haft Er, herr talman, i vår ordförandestol, kan vi med glädje betyga vår tacksamhet för det förnämliga sätt varmed Ni upprätthållit vårt talmanskaps goda och fasta traditioner. Jag uttalar allas vårt tack till Er för den skickliga ledning Ni givit oss.

Jag tackar också våra vice talmän för deras berömvärda insatser som talmannens medarbetare.

Som talmannen nyss erinrade om har det riksdagsår som nu närmar sig sitt slut varit präglat av utrikespolitisk oro. Denna har i alla fall inte hindrat Sveriges riksdag att med lugn omsikt göra sin insats i vårt samhälles kontinuerliga utveckling. Spänningen i världen har likväl fyllt allas sinnen med ängslan. Orsakerna härtill har varit tämligen ensartade hela året igenom. Risken för krigiska förvecklingar har inför förnuftets prövning knappast under året undergått någon förändring, men det kalla krigets växlande propagandakampanjer har påverkat våra sinnesstämningar; ibland har de piskat upp vår ängslan, ibland har denna något kunnat lägga sig. Nyss har vår oro varit stark, just nu verkar den kanske mera dämpad. Detta ger förhoppning om att vi skall kunna möta det stundande årsskiftets högtider med ro och hoppfull framtidsförväntan.

I denna förhoppning önskar jag å kammarledamöternas vägnar våra talmän en god jul och ett gott nytt år, samtidigt som vi alla riktar samma önskan till varandra.

Herr TALMANNEN yttrade:

Låt mig också till kammarens ledamöter framföra presidiets tack för visad förståelse och välvilja. Det är mig vidare angeläget att uttrycka min tacksamhet mot vice talmännen för deras beredvillighet att bistå mig. Jag tackar vår sekreterare för väl utfört arbete.

Ett varmt tack riktar jag slutligen till vår kanslipersonal, våra vaktmästare och alla dem som i övrigt bidragit till att på olika sätt underlätta vårt arbete.

Så önskar jag Eder alla en god jul och ett gott nytt år.

Jag får härmed förklara 1961 års riksdags höstsession avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.09.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 22 december

Kl. 12.00

Jämlikt bestämmelse i § 5 riksdagsstadgan hade tillkännagivande blivit i vederbörlig ordning utfärdat därom, att justering av de kammarens protokoll, som vid höstsessionens slut återstode ojusterade, komme att denna dag kl. 12.00 försiggå i kammarens konferensrum; och tillstädeskommo därvid följande ledamöter:

Herr Dickson

Herr Jacobsson i Sala

Herr Carbell och

Herr Kellgren.

Protokollen för den 12, den 13, den 14 och den 15 innevarande december samt för detta sammanträde upplästes för justering och blevo av kammarens tillstädesvarande ledamöter godkända.

In fidem

Sune K. Johansson